

Kapitalizmin Tarihsel Çıkmazında Trump ve Ticaret Savaşları

Utku Kızılok-Akın Erensoy, Ağustos 2025

Gelecek Bizim Gelecek Sosyalizm Kitap-Broşür Dizisi - 4

Gelecek Bizim Gelecek Sosyalizm
gelecekbizim.net

İçindekiler

Sunuş	4
ABD Kongresine Baskının Anlamı	7
Kapitalizmin Tarihsel Çıkmazında Ticaret Savaşları	20
Ticaret Savaşında Son Durum	48
Trump Suikastı ve Biden'ın Adaylıktan Çekilmesi: ABD Egemen Sınıfı Bunalımda!	58
Trump ABD Emperyalizminin Derdine Çare Olacak mı?	69

Sunuş

Aşağıda, Trump'ın birinci döneminde yani 2018'de başlattığı ticaret savaşını, bunun nedenlerini, Çin'in köklü tarihsel dönüşümünü ve emperyalist bir güç haline gelmesini, kapitalist dünya ekonomisini ve onun günümüzde ulaştığı karmaşık yapıyı ele alan inceleme ve makaleler yer alıyor. Ayrıca hem Trump'ın 6 Ocak hükümet darbesi girişimini hem de 2024'te başkanlık yarışı sürecinde uğradığı suikastı ele alan makaleleri bulacaksınız. Keza Trump'ın ikinci kez seçilmesinin ardından, "Trump ABD Emperyalizminin Derdine Çare Olacak mı?" başlıklı üç bölümlük bir yazı kaleme aldık.

Tüm makalelerde, bugün halkalar halinde genişleyen emperyalist savaşın aslında yeni biçimler altında sürdürülen bir Üçüncü Dünya Savaşı olduğu, bu savaş emperyalist sistemin hegemonya krizinin doğurduğu ve ticaret savaşlarının da bu savaşın devamı olarak geliştiği vurgulanıyor. 1914'te savaş başlayana kadar, kimse bir dünya savaşının neye benzeyebileceğini tam olarak kestiremiyordu. ***Zaten bir dünya savaşının olabilmesi için kapitalizmin tarih sahnesine çıkması ve***

daha da önemlisi emperyalist aşamaya yükselmesi gerekiyordu. Bu andan itibaren, emperyalist güçler arasında keskinleşip savaşa dönuşen rekabet, kaçınılmaz olarak dünyasallaştı. Bugünkü emperyalist dünya savaşında emperyalist güçler henüz doğrudan karşı karşıya gelmiyorlar ve bunun birçok nedeni var. Ama gerçek olan şu ki bugünkü emperyalist dünya savaşı ve doğurduğu krizler tüm dünya siyasetini, ekonomisini ve tüm halkları derinden etkileyip belirliyor.

Birçok burjuva ideolog ve hatta kimi Marksistler, Trump'ın başlattığı ticaret savaşlarıyla birlikte küreselleşmenin sonuna gelindiğini ve ülke ekonomilerinin iç kapanma eğilimine girdiğini iddia ediyorlar. Bunu söyleyenlerin kapitalizminin temel itici gücünü ve işleyiş yasalarını, kelimenin gerçek anlamında derinlemesine anlamadığı açık! Marx, daha Komünist Manifesto'dan başlayarak, Grundrisse ve Kapital'de dünya ekonomisinin, onun bugün küreselleşmeyle ifade edilen bütünleşik ve karmaşık karakterinin sermayeye içsel olduğuna dikkat çeker. Küresel dünya ekonomisi, ülke ekonomilerinin ortalama bir toplamı değil, tüm ülkeleri uluslararası üretim bantlarıyla birbirine bağlayan karmaşık bir bütündür.

Aşağıda da vurguladığımız üzere; “Kapitalizm, tüm ülkelerin dâhil olduğu ve karmaşık iktisadi ilişkiler temelinde birbirine bağlandığı bütünsel bir dünya ekonomisi yaratmıştır. Dünya ekonomisini bir ağa benzetmek mümkün. Kapitalizmin geliştiğı ve dünya pazarının oluştuğı dönemde bu ağın iç örgüsü ve dokusu son derece gevşektir. Zaman ilerledikçe dünya ekonomisinin iç kenetlenmesi artmıştır. Fakat özellikle SSCB'nin çöktüğü ve tüm kürenin kapitalizme açıldığı 1990'larla birlikte, bu ağın iç örgüsü alabildiğine sıkılaşıarak bütünsel bir doku meydana getirmiştir. **Bugünkü dünya ekonomisi kapitalizmin varoluş biçimidir ve bu noktadan geri dönölmesi düşünülemez.** Böyle bir dünyada ABD niteliğinde hegemon bir gücün içe kapanabileceğini düşünmek emperyalist kapitalist sistemin doğasını anlamamak olur. **Kapitalizmde küreselleşmeci ya da içe kapanmacı/izolasyonist gibi mutlak kategoriler yoktur.** Bir dönem serbest ticaretin, bir başka dönem ise şu ya da bu ölçüde korumacılığın savunulmasını sağlayan

sermayenin ihtiyaçlarıdır. Mesele şu ki Trump, kapitalizmin tarihsel sınırlarına ulaşıp tıkanığı ve dünya ekonomisinin girift ilişkiler temelinde bütünleştiği bir dönemde ticaret savaşı yürütüyor. Bu da kaçınılmaz olarak sistemin bağrındaki çelişkileri çok daha fazla keskinleştirip yeni ve sarsıcı krizlerin önünü açıyor.”

Aşağıda, 6 Ocak 2021’deki hükümet darbesi girişimini ele alan makaleyi en ne alıyoruz. Çünkü ncelikle Amerikan egemen sınıfı içindeki krizin, Trump’ın iktidara nasıl geldiğinin, neyi savunduğunun, emekçileri nasıl etkilediğinin ve neden iktidarı bırakmak istemediğinin anlaşılması gerekiyor. Devamında ise, tüm makaleleri kronolojik tarih sırasına göre sıraladık.

10 Ağustos 2025

ABD Kongresine Baskının Anlamı

Trump'ın 3 Kasım seçim sonuçlarını kabul etmemesi ve kışkırttığı faşist kitlenin 6 Ocakta ABD Kongre binasını basması, içinden geçtiğimiz dönemin olağanüstü karakterinin yeni bir tezahürü oldu. ***Her şeyden önce görülmesi gereken şey, ABD'de cereyan eden olayların tarihsel nitelikte olduğudur.*** Bu baskın, hâlâ emperyalist sistemin hegemonu konumunda olan, liberal demokrasinin tecelli etmiş hâli olarak kitlelere yutturulmaya çalışılan ABD'de gerçekleşti. Amerikan egemen sınıfı içindeki çatışma ve yarılma, bu yarılmanın Kongre binasının (Kapitol) basılmasını doğurması, kuşku yok ki ABD'nin hegemonyasının hızlanan aşınmasının ve eski konumunu kaybetmesinin bir sonucudur. ***Emperyalist sistemin merkezindeki bir ülkede işlerin bu noktaya gelmesi, kapitalizmin nasıl bir açmaza düştüğünün çarpıcı bir göstergesidir.*** Sistemin yarattığı devasa sorunlar her alanda patlıyor ve büyük krizlere yol açıyor. Kapitalizmin yüz yüze geldiği açmazları aşması mümkün değildir. Dolayısıyla önümüzdeki dönem siyasal ve toplumsal fırtınanın şiddetini artırmasına tanıklık edeceğiz.

6 Ocakta ne oldu?

6 Ocak günü ne olduğuna geçmeden önce, ABD'deki seçim sistemi hakkında kısaca bilgi verelim. ABD'de halk başkanı doğrudan seçmiyor, başkanı seçecek delegelere oy veriyor. Herhangi bir eyalette en yüksek oyu alan parti, o eyaletin tüm delegelerini kazanmış oluyor. Seçimler tamamlandıktan belirli bir süre sonra, eyaletleri temsil eden delegelerden oluşan Seçiciler Kurulu (Electoral College), başkanı seçiyor. Genellikle her partinin delegesi kendi başkan adayına oy veriyor ve ülke genelinde en çok delegeyi çıkartan partinin başkan adayı bu kurulda çoğunluğun oylarıyla “başkan” olarak onaylanıyor. Ancak süreç bu noktada da tamamlanmıyor. Temsilciler Meclisi

ve Senato'dan oluşan ABD Kongresi birlikte toplanarak Seçiciler Kurulu'nun kararını tasdik ediyor ve böylece başkanın seçilmesi tam anlamıyla resmiyete kavuşuyor.

Trump, 6 Ocakta toplanan Kongre'nin Seçiciler Kurulu'nun kararı doğrultusunda Biden'ın başkanlığını resmileştirmesini engellemek istiyordu. Seçim sonuçlarını tanımayan ve başkanlığını sürdürmek üzere her türlü dolabı çeviren Trump, birçok arayışının suya düşmesi nedeniyle, Kongre'deki oturumu yönetecek başkan yardımcısı Mike Pence'in öne çıkararak devreye girmesini istedi. Buna göre Pence, seçimlere hile karıştırıldığını ve Seçiciler Kurulu kararının geçersiz olduğunu söyleyerek reddedecek, Kongre'ye oylama yaptırmayacak, seçim sonuçlarının yeniden gözden geçirilmesi için eyalet yönetimlerinin devreye girmesini isteyecek, böylece Biden'ın başkanlık yolu bir şekilde kapatılacaktı. Esasında "hükümet darbesi" anlamına gelebilecek bu önerinin hayata geçirilmesi mevcut güç dengeleri açısından imkânsız, anayasal açıdan da gayrimeşruydı. Ama Trump, hem karşı cepheyi baskı altına almak hem de peşine taktığı kitlelerde seçimlerin kendilerinden çalındığı duygusunu pekiştirmek amacıyla bu düşünce doğrultusunda hareket etti.

Trump, Pazartesi günü Georgia eyaletindeki mitingde, Pence'in, Seçiciler Kurulu kararını reddetme yetkisi olduğunu söyledi. "Büyük adam" diyerek onu övdü ve çağrıda bulundu: "Yap bunu Mike. Bu, olağanüstü cesaret gerektiren bir zamandır." Trump, bir taraftan ardı ardına tweet atarak Pence'i baskı altında tutarken, öte taraftan da 6 Ocakta çoğunluğunu faşist ve lümpenlerin oluşturduğu kitleyi Beyaz Saray önüne topladı. Amerika'yı Kurtar Yürüyüşü adını verdiği mitingdeki konuşmasında asla vazgeçmeyeceklerini, sonucu kabullenmeyeceklerini söyledi. Seçimlerin çalınmasını durduracaklarını ve Pence'in doğru kararı uygulamasıyla başkanlığı kazanacaklarını açıkladı. Zaten eyalet yönetimleri de seçim sonuçları hakkında yanlış bilgi verdiklerini kabul etmişlerdi ve hatalarını düzeltmeye hazırlardı! "Gücünüzü göstermek ve güçlü olmak zorundasınız" diye seslendiği ırkçı ve lümpen kitleye, başkanlığı

yeniden aldıklarında Kapitol’e doğru yürüyeceklerini ve kendisinin de onlarla birlikte olacağını söylemekten çekinmedi.¹

Kongre toplanırken Trump destekçisi kitleler de Kapitol’ün önüne yığılmış ve sayıları 30 bini bulmuştu. Fakat Pence, Trump’ın iddia ettiğinin aksine hareket etti ve kendisinin “tek taraflı” hareket ederek Seçiciler Kurulu’nun kararını reddetme gibi bir yetkisinin olmadığını açıkladı. Zaten Pence’in bu doğrultuda hareket edeceği basına yansımıştı ve Trump da eğer istediklerini yapmazsa onun gözden düşeceğini söylüyordu. Nitekim Pence’in Kongre’deki konuşmasından hemen sonra Trump, ülkenin ve anayasanın korunması konusunda onun korkak ve cesareten yoksun hareket ettiğini ilan etti. Bu açıklamadan kısa bir süre sonra Kapitol önünde toplanan kitlenin bir kısmı, Kongre binasına doğru harekete geçti. Kimileri açılan kapılardan kimileri de camları kırarak Kongre binasına daldı. Trump ve kızı, bu sırada da peş peşe tweet atarak Kongre’yi basanları vatansever ilan ettiler. “Seçimleri biz kazandık ve onu bizden çaldılar” açıklaması yapan Trump, “ezici çoğunlukla kazandığımız kutsal seçim zaferi yurtseverlerden çalınırsa böyle şeyler olur” diyerek baskını meşrulaştırmaya çalıştı. Böylece, Trump baskını ve Kapitol etrafındaki kuşatmayı kendi gücünün ifadesi olarak kullanmak istedi. Öyle anlaşıyor ki Trump, Pence üzerinden oynamak istediği oyun başarılı olamayınca faşist baskınla sonuç almak istedi. Nitekim baskınla birlikte Kongre’deki oturum dağılmış ve birkaç saatlik bir belirsizlik oluşmuştu. Fakat Trump, gücünüzü gösterin diyerek kitleleri Kapitol’ün önüne çağırmasına rağmen, bu kışkırtıcı tutumunu sürdüremedi. Demokratlar ve Cumhuriyetçilerin ağırlıklı kesimi ortak tutum aldı ve Trump, üzerindeki baskının yoğunlaşmasının ardından görüntülü olarak “eve dönün” mesajı yayınlamak zorunda kaldı, çok geçmeden tümüyle geri adım atarak baskıncıların hesap vereceğini açıkladı.

1. <https://www.foxnews.com/politics/trump-slams-pence-says-he-didnt-have-the-courage-to-decertify-results-of-presidential-election>

Çok açık ki, eğer istenseydi önceden Kongre binasının etrafı polis tarafından çepeçevre kuşatılır ve lümpen kitlenin yaklaşmasına izin verilmezdi. Mesela George Floyd'un öldürülmesiyle başlayan "nefes alamıyoruz" eylemleri sırasında, ulusal muhafız Kapitol etrafına yığınak yapmıştı. Fakat 6 Ocakta ortada doğru düzgün polis yoktu ve üstelik genlerine ırkçılık işlemiş Amerikan polisi, kendilerine "gururlu çocuklar" (Proud Boys) diyen faşistlere son derece nazik davrandı. Kongre'nin toplandığı güne kadar Trump'ın orduyu devreye sokmak istediğinin konuşulduğu, on eski savunma bakanının bildiri yayınlayarak ordunun sürece müdahil olmaması çağrısı yaptığı, Trump'ın faşist kitleyi kıskırttığı bir gün ve ortamda neler yaşanabileceğinin öngörülmemesi düşünülemez. ABD emperyalizmi, Kongre binasına düzenlenen baskın benzeri olayları başka ülkelerde kullanarak rejim değiştirmede son derece tecrübelidir. Öyle anlaşıyor ki, son derece tarihi bir günde Kongre binası önündeki polis gücü zayıf tutularak adeta baskının gerçekleşmesi istenmiştir!

Burada görülmesi gereken önemli nokta, ABD egemen sınıfı içindeki yarılmanın Kapitol baskınını doğuracak düzeye yükselmiş olmasıdır. ABD tarihinde ilk kez, otoriter bir rejim kurma özlemiyle yanıp tutuşan, her türlü yalanı bağıra bağıra söyleyen megaloman bir başkan, seçim sonuçlarını kabul etmiyor. Bu doğrultuda devlet mekanizmasını zorluyor; ırkçı, beyaz üstünlükçü ve faşist bir kitleye yaslanarak sonuç almaya çalışıyor. Ama unutmamak lazım ki siyaset arenası güç, karşılıklı hamleler ve taktikler alanıdır. Bir tarafın hamlesinin başarısızlığı ya da bizzat hamlenin kendisi karşı taraf için muazzam fırsatlar doğurabilir. Nitekim Biden cephesi, Kapitol baskınını derhal bir darbe ve iç terör olarak nitelendirerek Trump'ın siyasi kariyerini sona erdirmek üzere harekete geçmiştir.

Kapitol baskınına giden süreç

Bir kapitalist, bir yalancı ve megaloman olan Trump, siyaset sahnesine çıktığı zaman pek de önemsenmemişti. Oysa Trump, hem Cumhuriyetçi

Parti içindeki yarışta hem de başkanlık yarışında ipi göğüsleyen kişi olacaktı. 2016'daki seçimlerde Hillary Clinton'ın başkanlığı beklenir ve ona yatırım yapılırken, Trump ile karşı karşıya kalındı. Bir kapitalist olmasına rağmen Trump, emekçi kitleleri aldatıp arkasına takmak için müesses nizama karşı olduğunu söylüyordu. İşçi sınıfından, işsizlikten, ülkenin zengin elitler tarafından yok edilmesinden, Çin ve benzeri ülkelere giden sermayeyi geri getireceğinden, ekonomiyi büyüteceğinden söz ediyordu. ***Demokratlar ve elitler ülkenin daha fazla kozmopolitleşmesinin önünü açarak Amerika'nın asıl sahipleri olan işçilerin ve çiftçilerin ezilmesine neden oluyorlardı!*** “İlk önce Amerika” ve “Amerika'yı yeniden büyük yap” sloganıyla, işsizliğin ve yoksulluğun kaynağını göçmenlerde arayan, kendi ülkesinde yabancılar tarafından ezildiğini düşünen kitlelerin duygularına yanıt vermiş oluyordu. Trump ilerleyen süreçte bu söylemine yeni unsurlar katacak ve faşist çizgisini daha fazla belirginleştirecekti. Sonuçta özellikle “paslı bölgeler” denen eski sanayi kentlerindeki beyaz işçi sınıfı da dâhil yaşam standartları gerilemiş tepkili kitlelerden, seçkinlerin ve geleneksel yapının temsilcisi olarak görülen Clinton'a karşı Trump'a önemli oranda oy gitti. Kuşkusuz Trump'ın asıl kazanmasını sağlayan ABD'deki seçim sistemiydi ama bu, yukarıdaki gerçekliği değiştirmiyor.

Trump'ın iktidarda kaldığı süre boyunca toplumsal hoşnutsuzluk ve egemen sınıf içindeki gerilim büyüdü. ***Fakat kapitalizmin 2020'ye tarihinde benzeri olmayan bir krizle ve onu daha da ağırlaştıran salgınla girmesi, egemen sınıf içindeki gerilimi alabildiğine keskinleştirdi.*** Ekonomik çarkların durmasının işsizliği ve yoksulluğu besleyeceğini ve bunun da seçimleri kaybetmesine yol açacağını hesaplayan Trump, salgın sürecinde kapatmaya karşı çıktı. Salgına karşı gerçek anlamda önlem almazken, kamuoyu önünde sürekli yalan söylemekten, bilim insanlarını aşağılamaktan, insanların vücutlarına dezenfektan enjekte etmesi gibi şaklabanca öneriler sunmaktan geri durmadı. O günlerde ABD'de müesses nizamın temsilcileri gidişattan memnun olmadıklarını dile getiriyorlardı. Henry Kissinger 3 Nisanda yazdığı yazıda şöyle diyordu: “Şu anda, bölünmüş bir ülkede, benzeri

görülmemiş bir önem ve küresel boyuttaki bir engelin üstesinden gelmek için etkili ve ileri görüşlü bir hükümet gerekmektedir.” Fakat ABD uluslararası alanda geleneksel rolünü oynayamazken, Trump içeride Demokratların ülkeyi batırmak istediğini söyledi, karşı tarafı aşağıladı ve toplumsal gerilimi körükledi.

Cumhuriyetçi Parti tabanının bir kısmı sokaklara dökülüp salgın kapsamında alınan önlemleri protesto ederken, Trump ile Demokrat Partili eyalet valileri arasındaki gerilim hızla bir yetki tartışmasına dönüştü ve hatta Kaliforniya valisi bağımsız devlet olmaktan söz etmeye başladı. Derken Trump, “Michigan’a, Minnesota’ya, Virginia’ya özgürlük” çağrısı yaptı. Egemen sınıfın diğer tarafı ve hatta Cumhuriyetçi Partinin bir kesimi açısından bu açıklama düpedüz delilikti, zira bu tür açıklamaların tetikleyeceği olayların nerede duracağı belli değildi. Nitekim ağır silahlar kuşanmış faşistler, bu çağırımı cevapsız bırakmayarak 1 Mayıs’ta Michigan Eyalet Meclis Binasını bastılar. Bir zamanlar Türkiye’de faşist çetelerin katliamları hakkında konuşan ve “bana sağcılar adam öldürüyor dedirtemezsiniz” diyen Demirel gibi, Trump da “*Bunlar çok iyi insanlar, ama kızgınlar. Onlar hayatlarını geri istiyorlar, güvenli bir şekilde*” demekten geri durmadı.

ABD’nin tepesinde oturan kişinin açıktan faşistleri destekleyip taltif etmesi ve faşistlerin silahlı bir şekilde sokaklarda gövde gösteri yapması önceki dönemlerde görülmüş şey değildi. Aslında Trump’ın genel ırkçı söyleminin ötesine geçerek faşist gruplara sahip çıkması 2017’deki Charlottesville olaylarına rastlar. Köleci Konfederasyon liderlerinin heykellerinin kaldırılmasını engellemek üzere bu kente akan ve terör estiren faşistleri eleştirmek yerine, ırkçı bir söylem tutturdu, onların içinde çok iyi insanlar olduğunu söyledi. Elbette bu şekilde konuşması sebepsiz değildi. Çünkü onun yükselişi ile bu faşist grupların derlenip toparlanması arasında doğrudan bir bağ vardı. O günkü gelişmeleri ele alırken şu değerlendirmede bulunmuştuk: “Trump, izlemek istediği politikalar için mevcut haliyle Cumhuriyetçi Partinin yeterli olmadığını farkındadır ve sağda kendisine bağlı yeni ve bağımsız bir

hareket yaratmak istemektedir. Bunun için daha sağ, faşist eğilimleri çeşitli yollarla beslemekte ve kendi arkasına takmaya çalışmaktadır. Son yıllarda genel bir sıfatla «alternatif sağ» diye adlandırılan eğilimin ortaya çıkışı bu süreçle ilişkilidir. Her ne kadar net bir tarifi yapılmış değilse de, «alternatif sağ»ın anlamı, her şeyden önce mevcut anaakım sağdan (ABD’de müesses nizam partisi olarak Cumhuriyetçi Parti) farklı ve ona alternatif bir sağ olduğudur.”² Trump’ın amacı, seferber edebileceği ve kullanabileceği bir gücü yedeğinde tutmaktır. Bu, hem Cumhuriyetçi Parti içindeki ağırlığının artması hem de karşı cephe üzerinde basınç oluşturmaları bakımından gereklidir.

Sonbahar biterken, ABD’deki toplumsal/sınıfsal çelişkiler ve egemen sınıf içindeki gerilim yeni bir aşamaya yükseldi. 25 Mayıs’ta ırkçı polisin siyah bir emekçi olan George Floyd’u işkence ederek öldürmesi, emekçi kitlelerde biriken öfkenin patlamasına yol açtı. Irkçılığı ve kapitalizmin yarattığı sorunları protesto eden emekçi kitleler yoğun polis terörüyle karşılaştı. Özellikle merkezinde ırkçılık olan böylesi öfke patlamaları sırasında ABD başkanlarının kullandığı diplomatik ve yatıştırıcı dilin aksine, Trump, göstericilere sürekli hakaret etti ve toplumsal gerilimi körükledi. Öyle ki kimi marketlerin yağmalanmasını bahane ederek, “yağma başladığı zaman ateş de başlar” diyerek katliam tehditleri savurdu. Trump’ın hedefi, “yasa ve düzen”in sağlanması bahanesiyle orduyu olayların odağına çekmekti. Böylece protestoları ezerken, ortaya çıkacak olağanüstü durum ve baskı dalgasından iktidarını garanti altına almak için yararlanabilecekti. Ama savunma bakanı Mark Esper ve genelkurmayın direnmesiyle bu planı suya düştü.

4 Temmuz Bağımsızlık Gününde örgütlediği törenlerini, Amerika’nın değerlerinin yok edildiğini söyleyerek Demokrat Partinin sol kanadına, sosyalistlere ve anarşistlere karşı saldırıya dönüştürdü: “Ülkemizde tarihimizin silinmesi, kahramanlarımızın adının kötüye çıkarılması, değerlerimizin yok edilmesi ve çocuklarımızın beyninin yıkanması için acımasız bir kampanya yürütülüyor. Öfkeli çeteler kurucularımızın

2. Levent Toprak, *Charlottesville Ne Anlatıyor?*, www.marksist.com

heykellerini yıkıyor, en kutsal anıtlarımızı parçalıyor şehirlerimizde şiddet dalgaları yayıyorlar. Okullarımızda, haber merkezlerimizde ve hatta şirketlerimizde tam anlamıyla katılım talep eden yeni bir tür aşırı solcu faşizm var. Aklınızdan çıkartmayın bu solcu kültürel devrim, Amerikan Devrimini ortadan kaldırmak için dizayn edilmiştir. Bizi susturmak istiyorlar, ancak biz susmayacağız.” Böylece **Trump, Güneyin köleci egemenlerinin ırkçı ideolojik geleneğini açıktan sahiplenerek, kendisine tarihsel bir dayanak noktası yaratmış oluyordu.** Onun bu konuşmasıyla, Yahudilerin ve komünistlerin Alman kültürünü yok ettiğini söyleyen Hitler’in söylemi arasındaki benzerlik, tüm faşist liderlerin aynı demagogilere başvurduğunu gözler önüne seriyor.

Aynı günlerde, Trump’ın seçimleri kaybetmesi durumunda bunu kabul etmeyeceği, koltuğu bırakmayacağı ve bu doğrultuda ön hazırlık yaptığı tartışmaları ayyuka çıktı. Fox News’a konuşurken, seçim sonuçlarını tanıyıp tanımayacağına dair soruyu belirsiz bıraktı. Trump’ın etrafındaki kesimler, milyonlarca dolarlık bir kampanya eşliğinde, “postayla oy verildiğinde büyük hileler olacak” propagandası başlattılar. Yine bu sıralarda, eski üst rütbeli askerlerden oluşan bir grubun “beyin fırtınası” toplantıları kapsamında, Trump’ın kaybetmesi ama gitmemesi durumunda ordunun nasıl müdahale edeceğinin tartışıldığı basına sızdırıldı. Cumhuriyetçi Parti kongresi, lümpen ve faşistlerin boy gösterdiği bir sahneye dönüşürken, Trump, Biden’ın karanlığı ve kaosu temsil ettiğini, seçimlerde hile yapılacağını ve Demokratların ülkeyi Çin’e satacağını yineledi. İşte özellikle yaz ve sonbaharda seçim süreci bu tartışmalar, egemen sınıf içinde çeşitli boyutlar alan gerilimlerle şekillendi. Neticede toplumsal gerilim ve kutuplaşma ortamında ABD tarihinin en yoğun katılımlı seçimi yaşanırken; Biden 81, Trump ise 74 milyon oy aldı.

Ne var ki seçim sonuçları açıklanır açıklanmaz Trump ve Cumhuriyetçi Parti, seçim gününden sonra seçim kuruluna ulaşan postayla gönderilmiş oyların sayılmasına itiraz etti, konuyu mahkemelere taşıdı. Birçok eyalette sayımların durdurulması ve oyların yeniden sayılması

için davalar açtı. Fakat önce yerel mahkemeler sonra da Anayasa Mahkemesi Trump’ın açtığı davaları 12 Aralıkta reddetti. İki gün sonra ise Seçiciler Kurulu Biden’in başkanlığını onayladı. Bu süreçte Cumhuriyetçi Parti genel olarak Trump’ın iddialarını destekledi. Ancak yasal süreç tamamlanmasına rağmen Trump seçimlerin alındığını ve sonuçları tanımayacağını söylemeye devam etti. İşte bu andan itibaren Cumhuriyetçi Partinin önemli kesimi Trump’tan desteğini çekti. Mesela bu partinin Senato’daki grubunun sözcüsü Mitch McConnell, seçimlerden hemen sonra “seçim sonuçlarını sorgulamak Trump’ın hakkı” derken, resmi sonuçlar açıklandıktan sonra ABD’nin meşru başkanının Biden olduğunu söyleyip onu tebrik etti. Trump’ı da seçim sonuçlarını tanımaya çağırdı.

Fakat Trump, “nefes alamıyoruz” protestolarında ordunun devreye sokulmasına direnen Savunma Bakanı Esper dâhil bürokrasiden birçok ismi görevden aldı, onların yerine kendisine daha yakın gördüğü kişileri atayarak yeni bir hamle yaptı. Gerçekte Trump’ın ordu içindeki nüfuzunun belirli sınırları vardı. ***Diğer taraftan ordunun sürece müdahil olması yönünde kurduğu baskı, ABD’nin geleneksel kurumlarını sarsıp güvensizlik yarattığı için egemenleri derin endişeye sürükledi.*** Ordunun müdahalesi ve olağanüstü hâl ilanını vb. tartişılırken, iş öyle bir noktaya vardı ki, o güne kadar Trump’ı destekleyen New York Post gazetesi, n sayfasının tamamını kaplayacak şekilde şu manşeti attı: “Bu deliliği durdur.” Kapitol baskınından iki gün önce ise, on eski savunma bakanı genelmurmay başkanını muhatap alan bir bildiri yayınladı. Seçim sürecinin tamamlandığını ve ordunun seçim ihtilafına müdahale etmesinin onu yasadışı ve anayasaya aykırı zemine sürükleyeceğini, ülkenin tehlikeli bir sürece gireceğini dile getirdiler.

Trump iktidara geldiğinde, bir taraftan Cumhuriyetçi Partiye tam hâkim olmak, öte taraftan da devlet bürokrasisini dönüştürmek, etrafına topladığı kadroları karar alma mekanizmalarının başına geçirmek ve devlet gücünü istediği gibi kullanmak istiyordu. Cumhuriyetçi Partide önemli oranda ipleri eline geçirdi ve faşist tabanı sayesinde

kontrol alanını genişletti ama Kongre'ye ve devlet mekanizmalarına hâkim olamadı. Daha başkanlığa adım attığı haftadan itibaren Trump ile etrafındaki kadrolar arasında anlaşmazlıklar patlak verdi. Trump bizzat ABD hegemonyası altında kurulmuş uluslararası kurumları paspasa çevirip terk ederken, Çin'le birlikte AB'ye karşı da "ticaret savaşı" açarken sorun çıkmaması düşünülemezdi. Trump'ın ülkeyi yönetme biçimi, diktatörlük özlemi, toplumu geren ırkçı açıklamaları vb. Cumhuriyetçi Partideki gerilimi büyüttü. Öyle ki bizzat Trump kabinesinde Savunma Bakanlığı yapan Mattis gibi birçok isim seçimlerde Biden'ı destekleyeceğini açıkladı.

Yani hem son dört yıllık sürecin çeşitli aşamalarında hem de seçimlerin bitmesinden Kapitol baskınına gelene kadar, Trump etrafındaki kadrolar büyük ölçüde onu terk ettiler. "Hükümet darbesi" anlamına gelebilecek arayışlara girmesi, Cumhuriyetçi Parti içindeki çeşitli kesimler ile Trump arasındaki çelişkiyi büyüttü. Mesela "nefes alamıyoruz" eylemlerinde "Trump'ın azılı köpeği" lakabı takılan ve Beyaz Saray önünde polisin emekçilere vahşice saldırması emrini veren Adalet Bakanı William Barr bile yasal süreç tamamlanıp son düzlüğe girilirken istifa etti. Kongre, Seçiciler Kurulu'nun kararını onaylamak üzere toplanırken, Temsilciler Meclisinden 100 vekil, Senato'dan ise 10 senatör Trump'ın Pence üzerinden oynamak istediği oyuna destek veriyordu. Fakat Kapitol baskınıyla durum tamamen değişti. Baskından sonra çözülme oldukça hızlanmış, Cumhuriyetçi Partinin Trump'ı savunma zemini ortadan kalkmış, birçok bakan istifa etmiş, Trump'ın sosyal medya hesapları askıya alınmış ve başkanlıktan acilen el çektilmesi ve hatta yargılanması gündeme getirilmiştir.

Kuşku yok ki Kapitol baskını, önümüzdeki günlerde demokrasiye ve Amerikan değerlerine saldırı teması üzerinden daha fazla gündemde tutulacaktır. Nitekim Demokratlar, elde ettikleri üstünlükten yararlanarak bizzat başkan yardımcısı Pence'in Trump'ı görevden alması için baskı uyguluyorlar. Aynı zamanda, "ABD hükümetine karşı kasten şiddete teşvik" suçlamasıyla azil sürecini başlatan Demokratlar, Trump'ın başkanlığını tamamlamasına bir gün kalsa bile onu görevden

alarak ibretlik bir ders vermek, itibarsızlaştırmak ve gelecek dönem için önünü kapatmak istiyorlar.

Kapitol baskınına doğuran nesnel zemin

Bugünkü gibi tüm sistemi derinden sarsan kriz dönemleri, toplumsal alanda büyük bir hoşnutsuzluk yaratırken ve sınıf mücadelesinin nesnel zeminini güçlendirirken, aynı zamanda egemen sınıf içinde de derin çatlakların oluşmasına neden olur. Olağandan farklı olarak bu dönemler, burjuvazinin gerici kesimlerinin siyasal doğasını daha fazla açığa çıkartır. Onların üzerinde yürüdüğü nesnel zemini güçlendirir. Nitekim Trump gibi birisinin bu dönemde yükselmesi, Cumhuriyetçi Parti içindeki faşist eğilimin giderek güçlenmesi ve faşist bir hareketin oluşması tesadüf değil.

Bir zamanlar ABD, emperyalist sisteme ideolojik, siyasal, kültürel, bilimsel gelişmeler alanında öncülük ediyordu. Fakat hegemonyasının sarsılıp aşınmasına koşut olarak dünya üzerindeki eski ağırlığını kaybetmeye başladı. Kapitalizmin tarihsel krizi en sert biçimde kendini ABD’de dışa vurdu, vuruyor. Zira ABD yalnızca sistemin merkezindeki bir ülke değil, aynı zamanda sınıfsal çelişkilerin alabildiğine yoğunlaştığı bir ülkedir. Dolayısıyla bıraktık ABD’nin emperyalist sisteme öncülük etmesini, kendi içinde giderek yeni boyutlar alan krizlerle boğuşuyor. Capitol baskını da bu kriz halkasına daha büyük bir sorun olarak eklenmiştir.

ABD’nin 2001 dönemeciyle emperyalist savaşı harlaması ve ön olarak rakiplerine çelme takmaya girişmesi onun hegemonyasının aşınmasını durduramadı. Amerikan hegemonyasının zayıflaması, sürüp giden emperyalist savaş, toplumsal eşitsizliğin akıl sınırlarını zorlaması, işsizlik ve yoksulluğun toplumsal hoşnutsuzluğu büyütmesi sistemin bağrındaki çelişkileri alabildiğine büyütüp keskinleştirdi. ***İşte Trump’ın “Amerika’yı yeniden büyük yap” sloganı ve programı, ABD’nin güç yitirmesine ve gerilemesine bir tepki olarak ortaya çıktı.*** Trump, ABD’nin uluslararası sistemin öncüsü konumunda izlediği

siyasetin ülkeyi giderek etkisizleştirdiğini, buna karşılık Çin'in hızla yükselmesini sağladığını söylüyor. Yüksek kâr peşindeki sermayenin Çin ve benzeri ülkelere kaymasının, devasa sanayi kentlerinin viraneye dönüşmesinin, işsizliğin ve yaşam standartlarının gerilemesinin sorumlusu olarak küreselleşmeyi gösteriyor. ***Esasında Trump'ın küreselleşme olarak kodladığı şey, bizzat ABD öncülüğünde sermayenin, ticaretin ve malların dolaşımının önündeki engellerin kaldırılmasıdır.*** Fakat bir zamanlar ABD'nin çıkarları doğrultusunda şekillenen ve aslında kapitalizmin geldiği aşamanın da zorunlu bir sonucu olan bu durum, ilerleyen yıllarda Çin'in lehine döndü. Nitekim Trump'ın başlattığı ticaret savaşının amacı, Çin'in Amerikan pazarındaki üstünlüğünü kırmak, ABD'li şirketlerin rekabet gücünü arttırmak ve bu arada dışarıdaki sermayeyi ülkeye geri çekmektir. Ancak Trump'ın ortaya koyduğu program ve siyaset, üstelik de bunu son derece kaba bir şekilde hayata geçirmeye çalışması ve yerleşik kuralları iplememesi, onun ırkçı tutumu ve şaklabanlıklarıyla da birleşerek teknoloji şirketleri dâhil tekelci sermayenin belirli kesiminin çıkarlarıyla çatışmaya başladı. Tüm bunlardan dolayı sermaye sınıfının kimi kesimleri Trump'tan desteklerini çektiler. Belirli sınırlar içinde ona tahammül eden kesim açısından da durum sürdürülemez noktaya geldi ve dolayısıyla önü kesildi.

Kapitalizmin tarihsel sistem kriziyle yüz yüze geldiği milenyum dönemeciyle birlikte, burjuva siyasetindeki gericileşme hızlanmış, dünya ölçeğinde bir otoriterleşme dalgası yaşanmaya başlanmış ve burjuva demokrasisi gerçek anlamda kabuğa dönmüştür. ***Kapitalizmin yol açtığı açmazlar, derinleşen kriz, emperyalist savaş ve ortaya çıkan olağanüstü koşullar ABD'den Türkiye'ye egemen sınıf içindeki gerilimi ve çatışmayı arttırırken, Trump benzeri liderler totaliter bir rejim kurarak ve devlet gücünü kullanarak kendi siyasetlerini hâkim kılmak istiyorlar.*** Bu süreç kaç zaman önce Türkiye'de totaliter bir rejimle sonuçlanırken, Hindistan'dan Brezilya'ya birçok ülkede faşist liderler bu doğrultuda bir dönüşümü zorluyorlar. Trump, ABD'deki siyasal sistemin getirdiği mekanizmaları devre dışı bırakarak ve meşruiyet alanını çiğneyerek kendisini egemen

pozisyonda tutmak istemişse de başarılı olamamıştır.

Ne var ki ABD'deki akıl almaz toplumsal eşitsizlik ve çelişkiler yerinde durmaktadır. Kriz ve salgından dolayı milyonlarca kişi işsizliğe itilirken, Amerikan işçi sınıfının yoksulluğu derinleşip gıda kuyruklarına girenlerin sayısı sıçramalı olarak artarken, aynı süreçte süper zenginler toplam servetlerine 650 milyar dolar daha eklemişlerdir. ***Üç kişinin toplam servetinin toplumun yarısının toplam zenginliğine eşit olduğu bir ülkede toplumsal ve siyasal krizlerin bitmesi imkânsızdır.*** Ancak isyan patlamaları yaşanmasına rağmen işçi sınıfı örgütsüz ve sosyalist hareket güçsüzdür. Üstelik burjuvazi, Sanders'ın sosyal demokrat programına bile tahammül edememektedir. İşte bu koşullarda emekçi kitlelerin düzene duyduğu haklı tepki yanlış kanallarda dışa vuruyor. Trump gibi yalancı, ırkçı ve emek düşmanı birisinin geçen döneme göre oylarını arttırarak 74 milyona çıkartması, bu tepkinin ifadesidir. ABD müesses nizamının iddia ettiği gibi Kongre binası demokrasinin mabedi değil, Marx'ın ifadesiyle burjuvazinin ahırıdır. Ancak o ahıra giren kitleler, Trump gibi kapitalist ve sosyalizm düşmanı faşist bir liderin hesaplarının parçası olarak bunu yapıyorlar. Şüphe yok ki bir gün Amerikan işçi sınıfı devrimci tarzda ayağa kalktığında, burjuvazinin mabedine yani o Kongre binasına da girecektir. Ama devrimci önderliğini izleyerek, kapitalist sömürü düzenini yıkıp kendi iktidarını kurmak ve sınıfsız bir toplumun yolunu açmak üzere!

Utku Kızılok- 11 Ocak 2021-ilk kez Marksist Tutum
(www.marksist.net) sitesinde yayınlandı

Kapitalizmin Tarihsel Çıkmazında Ticaret Savaşları

200. yaş gününü kutladığımız işçi sınıfının büyük önderi Marx, kapitalizmin bugünkü perişanlığını görse, burjuva ideologlara nazire yaparak şöyle derdi kuşkusuz: “Bakıyorum da pek kederlisiniz, bir sorun mu var?” Özellikle 2008 küresel krizine kadar kapitalizmin zafer borularını çalan burjuva ideologları, küreselleşen dünyada yeni bir barış ve refah dönemi açıldığını iddia ediyorlardı. Fakat artık eski güvenleri yok; sistem hakkında konuşurken sesleri titiyor ve gerçekleri gizlemek için bin bir numaraya başvuruyorlar. Kapitalizmin tarihsel bir krize girdiğini itiraf etmeseler de, sistemin daha önce görülmedik ölçüde büyük bir sorunla karşı karşıya olduğunu söylüyorlar. Meselâ Trump yönetiminin başlattığı ticaret savaşının genişleyerek ve yeni boyutlar alarak kapitalist sistemi derinden sarsabileceğine dair kaygılar, son dönemde uluslararası medya kuruluşlarında yaygın şekilde yer buluyor. Yapılan değerlendirmelerde risk, belirsizlik, güvensizlik, felaket kavramları birbirini izliyor. Zira eğer küresel bütünlük kazanmış dünya ekonomisinin girift ilişkileri üzerinde bir ticaret savaşı cereyan ederse, bunun dünya pazarına etkisi, geçmişteki örnekleriyle karşılaştırılamayacak ölçüde yıkıcı olacaktır. ***Hiç kuşku yok ki ticaret savaşı, hem emperyalist savaşın yeni boyutlar kazanmasının hem de hegemonya krizinin çarpıcı bir ifadesidir.***

Hatırlanacağı üzere Trump, ABD’ye ithal edilen çeliğe yüzde 25, alüminyuma ise yüzde 10 ek gümrük vergisi getiren kararnameyi 22 Martta imzalamıştı. Geçici olarak bu ek artıştan Kanada, Kore, Meksika ve AB ülkelerini muaf tutan ABD yönetimi, 1 Haziranda onları da dâhil etti. Fakat ABD’nin esas hedefinde Çin var. İktidar koltuğuna oturduğundan beri bir ticaret savaşı başlatacağını ve bunun ABD için iyi olacağını ballandıra ballandıra anlatan Trump, nihayetinde kuvveden fiile geçti. 34 milyar dolar tutarındaki 818 Çin malından yüzde 25 ek gümrük vergisi alınması uygulamasına 6 Haziranda resmen başlandı.

Buna karşılık olarak Çin, özellikle Amerikan tarım ürünlerini hedef alarak 545 ürüne ek yüzde 25 gümrük vergisi getirdi ki bu ürünlerin toplamı da 34 milyar dolar ediyor. Böylece Çin, ABD'ye aynı dalga boyundan misilleme yapacağı ve altta kalmayacağı mesajını vermiş oldu.

Trump, toplamda 450 milyar dolarlık Çin malına daha ek gümrük vergisi getirebilecekleri tehdidini savurarak ne kadar kararlı olduklarını göstermeye çalışıyor. 2017 verilerine göre Çin'den ABD'ye 526 milyar dolarlık mal ihraç edildi. ABD'den Çin'e ihraç edilen malların tutarıysa 150 milyar dolar... Bu veriler hem iki ülke arasındaki ticaret hacminin ne kadar büyük olduğunu hem de ihracatının yaklaşık yüzde 22'sini Amerika'ya yapan Çin'in bu ülke pazarına ne denli ihtiyaç duyduğunu gösteriyor.³ Zaten bu yüzden Çin, Trump yönetiminin başlattığı ticaret savaşına doludizgin girmek yerine ağırdan almayı tercih ediyor. Bu savaşın kaybedeninin kendileri olmayacağını, serbest piyasa ekonomisinin ve serbest ticaretin zarar göreceğini söyleyen Çin egemenlerinin küreselleşme ve serbest ticaret savunuculuğuna soyunmaları, gümrük duvarlarının yükseltilmesinin “soğuk savaş” zihniyeti olduğunu söylemeleri oldukça manidar! Meselâ Çin Başkanı Şi küreselleşmenin nimetlerinden, kapalı kapı politikasının yanlışlığından, nehirlerin okyanusa akmasının durdurulamayacağından dem vururken, Trump'ı bencil ve öngörüsüz olmakla suçluyor.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında emperyalist sistemin hegemon gücü haline gelen ABD, uluslararası ticarete kurduğu üstünlüğe dayanarak gümrük duvarlarının yükseltilmesine karşı çıkıyor ve tüm dünyaya serbest ticareti empoze ediyordu. Geline aşamada roller değişmiş gözüküyor. On yıllar boyunca içe kapalı bir ekonomik yapıya sahip Çin, zamanla kapitalist sisteme derinden entegre oldu, dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline geldi ve uluslararası ticarete üstünlüğü önemli ölçüde ele geçirdi. İki trilyonu aşan ihracatıyla dünyada zirveye otururken, onu, ihracat düzeyleri oldukça yakın olan ABD

3.<https://www.trademap.org/Bilateral.aspx?nvpm=1|842||156|>

ve Almanya izliyor.⁴ Bu durum, Çin ve onunla birlikte Almanya'nın neden küreselleşme olgusunun geri döndürülemez olduğuna sıkça vurgu yaptıklarını ve kapitalist liberalizmin uluslararası kurallarının sözcülüğüne soyunduklarını da ortaya koyuyor. Şu tarihin cilvesine bakın ki Çin, uluslararası kurallara uymadığı gerekçesiyle ABD'yi Dünya Ticaret Örgütüne (DTÖ) şikâyet ediyor. O DTÖ ki uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi, sermayenin önündeki engellerin kaldırılması ve gümrük duvarlarının tüm dünyada sıfıra doğru çekilmesi amacıyla bizzat ABD'nin öncülüğünde ve hâkimiyetinde kurulmuştur.

Trump, Çin'in kendi şirketlerine devlet teşviki verdiğini, ürünlerin ucuza üretilmesini sağlayarak haksız rekabete yol açtığını, meselâ Çin ve Alman ürünlerinin Amerikan pazarını kapladığını ama kendi ürünlerine Çin ve Almanya'nın bariyerler koyduğunu, bu ticaretin adil olmadığını söylüyor. ***Oysa ABD dâhil tüm emperyalist ve kapitalist ülkeler, kendi şirketlerinin rekabet gücünü artırmak amacıyla çeşitli destekler veriyor, özellikle yüksek teknoloji ürünleri üreten şirketleri sübvans ediyorlar.*** Örneğin 2003'te DTÖ'nün bir toplantısında Çin, Hindistan, G. Afrika vb. ülkelerin temel talebi, ABD ve AB'nin kendi tarım ve sanayi ürünlerine verdikleri sübvansiyonu durdurmaları olmuştur. Fakat Batılı emperyalist güçler bu talebi karşılamaya yanaşmamış ve toplantı sonuçsuz kalmıştı. Kıran kırana rekabetin hüküm sürdüğü, güçlü olan devletlerin kendi tekellerinin çıkarları doğrultusunda pazarda hâkimiyet kurduğu kapitalist düzende, ticaret dün de adil değildi, yarın da adil olmayacak. Mesele şu ki, çünkü “adaletsiz ticaret” ABD'nin çıkarına hizmet ediyordu, bugünse yeterince etmiyor. Birçok rakip gücün ortaya çıkması ve kızışan kapitalist rekabette Amerikan burjuvazisinin mutlak üstünlüğünü kaybetmesi ve hatta hafif tertip geri kalmasından dolayı, Trump, bizzat ABD emperyalizminin öncülüğünde oluşturulan uluslararası kurumları, ticaret kurallarını ve anlaşmaları artık tasvip etmiyor.

4. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2078rank.html>: İhracat rakamları: Çin 2 trilyon 157 milyar dolar, ABD 1 trilyon 576 milyar dolar, Almanya 1 trilyon 401 milyar dolar.

Tabir-i caizse çamura yatıyor ve rakiplerine ABD emperyalizmine üstünlükler sağlayacak koşulları dayatıyor.

Çin’i küreselleşmeci, ABD’yi “korumacı” yapan dönüşüm

Kısaca hatırlayalım: Avrupa İkinci Dünya Savaşından yerle yeksan olmuş bir şekilde çıkarken, ABD, emperyalist sistemin tartışılmaz hegemon gücü olarak yükseldi. “Galibiyle mağlûbuyla bir harabeye dönmüş olan Avrupa karşısında ABD gerçek bir zenginlik ve ihtişam abidesi olarak dikiliyordu. Kıtasal ölçekli güçlü ekonomisi ve savaşta el değmemiş olarak kalan sanayisiyle dünya ekonomisini ayağa kaldıracak olan yegâne güç ABD’ydi. ABD’nin ezici üstünlüğünü anlamak için birkaç çarpıcı veriye bakmak yeter. Savaşın sona erdiği 1945 yılında tüm dünya üretiminin yarısından fazlası (%57) ve toplam mamul mal ihracının da yüzde 22’si ABD tarafından gerçekleştiriliyordu. Eskiden Britanya’ya ait olan «dünyanın atölyesi» unvanı artık ABD’deydi. Dünya altın rezervlerinin yüzde 80’den fazlası ABD’nin elindeydi. Bu doları «altın gibi» yapıyordu. Nitekim ABD bu gücünü kullanarak 1944’te imzalanan Bretton Woods anlaşmalarıyla tüm diğer ülke paralarının altın karşısında sabit bir orana, altının da belirli bir sabit miktarla dolara bağlanmasını sağladı ve böylece doları bir dünya parası haline getirdi. Savaşın bitimiyle başlayan dönemde ABD, güçlü ekonomisinin bir sonucu olarak büyük ticaret fazlaları vermeye başladı.”⁵

Ancak zaman içinde ABD’nin dünya ekonomisindeki payı yüzde 20’lere düşmüş ve uluslararası ticaret üzerindeki mutlak hâkimiyeti kırılmaya başlamıştır. 1950’lerde en büyük ihracatçı ülke konumunda olup yüzde 30’ları aşan ticaret fazlasına sahipken, şu anda 860 milyar dolar dış ticaret açığı var. Kapitalizm eşitsiz ve bileşik gelişmenin hüküm sürdüğü bir sistemdir ve kapitalist rekabet koşullarında bir

5.Deniz Moralı, “Yeni Dünya Düzeni” ya da Yeni Emperyalist Paylaşım, marksist.net

emperyalist gücün kendi pozisyonunu olduğu gibi ve ilelebet koruması mümkün değildir. Nitekim savaştan tahrip olmuş bir şekilde çıkan Almanya ve Japonya'nın sıçramalı bir gelişmeyle dünya üretiminde ve pazarında daha fazla yer tutmaları bu gerçeğe işaret ediyor. Çin, Rusya, Hindistan, Brezilya vb. ülkelerin de zamanla dünya ekonomisinin üst basamaklarına tırmanmaları aynı gerçeğin ifadesidir. Burada, özellikle Çin'in devasa büyümesine dikkat çekmek gerekiyor. Çin 30 yıldan fazla bir süredir aralıksız büyümektedir. 2008 küresel krizine kadar ise bu büyüme oranı ortalama yüzde 10 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2017 verilerine göre 80 trilyon dolarlık dünya gayrisafî hâsılasının 12 trilyonu Çin'e aittir ve bu dünya ekonomisinin yüzde 15'i etmektedir.⁶ Oysa IMF'nin 2004 ilkbahar raporuna göre, o tarihte 37 trilyon dolar olan dünya gayrisafî hâsılasının 1,7 trilyonu Çin'e aitti ve Çin İtalya ile aynı konumdaydı.

Çin dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumuna yükselmiş ve tepedeki ABD'yi zorlamaya başlamıştır. 2001'de DTÖ'ye alınan Çin, emperyalist sisteme derinden entegre edildi; uluslararası finans kapitalin, çok taraflı ticaret anlaşmaları, ithalat vergilerinin düşürülmesi, kısıtlamaların kaldırılması ve yabancı sermaye yatırımları için güvenli koşulların oluşturulması gibi kuralları bu ülkede hâkim kılındı. Bu tarihten itibaren ülkeye sermaye akışı hızlandı. Çin'in sadece 2016'da 135 milyar dolar doğrudan sermaye yatırımı⁷ çekmesi, sermayenin bu ülkedeki yoğun sömürü olanaklarına ilgisini gösteriyor. Batılı ülkelerde yüksek kâr oranlarına ulaşmanın artık hayal olduğu koşullarda, emek maliyetlerinin asgari sınırın çok altında kaldığı ama işgününün çok uzun olduğu Çin, 800 milyonluk devasa işgücü ordusuyla kapitalist

6.[https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(nominal\)](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(nominal))

7.http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf [Doğrudan yabancı sermaye yatırımı; dış yatırımcıların ilgili ülkeye fabrika gibi üretim tesisleri kurması, hizmet sektöründe yer tutması, şube açması, taşınmaz mal edinmesi ya da var olan bir şirketi tamamen veya kısmen satın alarak yatırım yapmasıdır. Dolaylı dış yatırım ise dış yatırımcıların ilgili ülkeden hisse senedi ya da tahvil alması gibi yollarla gerçekleştirilen yatırımdır. Çin'de toplamda 1 trilyon 514 milyar dolarlık doğrudan sermaye yatırımı bulunuyor]

tekellerin iştahını kabartıyordu, kabartmaya da devam ediyor. Kitlesele ölçekte sermaye akışıyla birlikte üretim in çapı bir anda alabildiğine büyüdü ve Çin, tabir-i caizse “dünyanın atölyesi”ne dönüşmeye başladı. Nitekim bugün dünya pazarlarını dolduran tüketime mallarının önemli bir bölümü “made in China” etiketlidir. Bilgisayardan spor ayakkabılarına kadar birçok nl Amerıkan tekeline n ürünleri bu ülkede üretiliyor.

Çin’in DTÖ’ye alınması, bu ülkenin kapitalist sisteme daha derinden eklemlenmesi ve sermayenin önünde kârlı alanlar aılması bakımından zorunluydu. Fakat Çin’in dünya pazarına daha sıkı kenetlenmesi sağlanırken, aynı zamanda dünya pazarı da Çin mallarının serbestçe dolaşımına açılıyordu. Nitekim Çin mallarına konan kotaların kalkmasıyla, bu ülkenin düşük maliyetli malları dünya pazarını adeta istila etti. *Çin kapitalistleri, aynı zamanda uluslararası sermayenin emrine sundukları dev ucuz işgücü ordusunu iliklerine kadar sömürerek dünya pazarında rakiplerinin önüne geçtiler.* 2002’de 325 milyar dolar olan ihracatının şimdilerde 2 trilyonun çok üzerine çıkması, bu ülkenin sıçramalı büyümesinin bir başka göstergesidir. 1980’de ABD dünya ihracatının yüzde 11’ini elinde tutarken, Çin’in payı yalnızca yüzde 1’di. Oysa gelinen noktada ABD’nin dünya ihracatındaki payı yüzde 9’lara gerilerken, Çin’inki yüzde 12,5’a çıkmıştır.⁸

Aslında bu yer değiştirmeyi Çin ile ABD arasındaki ticarettten de anlayabiliriz. 2002’de Çin’in ABD’ye yaptığı ihracatın tutarı 70 milyar dolarken, aradan geçen zamanda bu 7,5 kat fazlasına çıkararak 526 milyar dolara yükselmiştir. Devasa perakende zinciri Walmart gibi marketlerin Çin’den ithal ettikleri ürünlerin sayısı ve tutarı her geçen gün artıyor. Yalnızca Walmart’ın 50 milyar dolarlık ürün ithal ettiği göz önüne alınırsa, Çin mallarının Amerıkan pazarında işgal ettiği yer daha iyi kavranır. ABD’nin dış ticaret açığının neredeyse yarısının

8.Sırayla:<https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/CHN/Year/2002/TradeFlow/Export>;https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr13-2b_e.pdf

Çin ile yapılan ticaretten kaynaklanması da bunu ortaya koyuyor. Nitekim Çin mallarına ek gümrük vergisi getiren Trump'ın amacı, aynı zamanda Amerikan mallarını korumak ve içeride üretimin önünü açarak hem sınıfsal çelişkileri keskinleştiren işsizliği azaltmak hem de dış ticaret açığını kapatmaktır. Ancak sermaye düşük maliyetli ve kârlı alanlar peşinde koşarken, bu önlemlerin arzulanan düzeyde iç üretimi tetikleyeceği şüphelidir.

Şu hususun da altını çizelim: ***Çin yalnızca kitlesel ucuz işgücüne sahip değil, bununla birlikte, kaç zamandır yüksek sermaye birikimine ve gelişmiş bir endüstriye de sahiptir.*** Doğrudan Çin şirketlerinin ihraç ettiği malların önemli bir kısmını makineler, elektrikli aletler, bilgisayarlar, akıllı telefonlar, otomotiv parçaları, otomobiller vb. oluşturuyor. Ancak Çin sanayisinin ihtiyaç duyduğu ileri teknoloji ürünü ara malların önemli bölümü Kore, Japonya ve ABD'den ithal ediliyor. Ekonomik ve siyasi yükselişini sürdüren ve emperyalist hegemonya mücadelesinde ABD'nin başlıca hedefi haline gelen Çin'in bu alandaki bağımlılığını ya da zayıflığını azaltması onun için en önemli mesele haline gelmiştir. Örneğin Trump yönetiminin telekomünikasyon ekipmanları ve cep telefonları üreten Çinli ZTE'ye ara malları ve yazılım satışını bir süreliğine durdurması, bu dev tekelin üretiminde sorunlar baş göstermesine neden olmuştu. Bu yüzden Çin, "Made in China 2025" projesi kapsamında yarı iletken (çip vb.), havacılık, robotik ve elektrik araçları teknolojisine ciddi ölçüde sermaye yatırımı yapmıştır. Çin emperyalizmi, bu alanda yabancı sermayeyi teknoloji transferine zorlarken, aynı zamanda Batılı ülkelerde endüstriyel şirketleri satın alarak onların teknolojik temelini ve birikimini kendisine aktarmaya çalışıyor. Meselâ son birkaç yıl içinde Çinli tekeller robot üreten Kuka, sanayi makineleri üreten KraussMaffei ve atık yakma cihazları üreten EEW gibi Alman şirketlerini, keza İsveç'in meşhur Volvo'sunu, İsviçre'nin tohum ve gübre devi Syngenta'yı, İtalyan Pirelli'yi, vinç vb. ağır iş araçları üreten Amerika merkezli Terex Corp'u satın aldı. Mercedes'i de üreten ve Alman otomobil endüstrisinin devlerinden olan Daimler'in yüzde

10 hissesini ele geçirdiğini de hatırlatalım.⁹

Çin'in 2000 yılından başlayarak Avrupa ve bilhassa Almanya'da endüstri alanında “mevzi” tutmaya çalışması ve kıta ölçeğindeki toplam doğrudan sermaye yatırımlarını 2016'da 177 milyar euroya çıkartması, aslında emperyalist rekabetin doğasındandır.¹⁰ Rekabet, sermayenin içsel dinamiğidir, dolayısıyla rekabetsiz bir kapitalizmden söz edilemez. Ama sermayenin tekelci aşamasıyla birlikte rekabet alabildiğine kızışarak düzey yükseltmiştir. Dünya pazarındaki büyümenin hız kesmeye başladığı, kâr oranlarının düştüğü ve hegemonya mücadelesinin yükseldiği bugün benzeri kriz dönemlerinde ise, eşyanın doğası gereği, her alanda çelişkiler keskinleştiği için tekelci rekabet de keskinleşir. Bu açıdan baktığımızda, Ortadoğu'da yoğunlaşan Üçüncü Dünya Savaşına emperyalist tekellerin pazar ve güç savaşlarının eşlik etmesinin tesadüf olmadığını görürüz. Ekonomik alandaki rekabet, askeri ve siyasi rekabetten bağımsız olmadığı için gerek Avrupa ülkeleri gerekse ABD, makine vb. üreten sanayi şirketlerinin Çin tekelleri tarafından yutulmak istenmesine direnmiyor, kimi zaman satışların önüne geçmeye çalışıyor.

Trump'ın ticaret savaşını ulusal güvenlik başlığı altında yürütmesi konunun hangi boyuttan ele alındığının göstergesidir. 1977'de yürürlüğe giren bir yasa, ulusal ve uluslararası ticarete ABD'nin çıkarlarının tehlikeye girmesi durumunda devlet başkanına olağanüstü tedbirler alma yetkisi veriyor. Trump bu yasaya dayanarak ekonomide bir anlamda olağanüstü hâl ilan etmiştir. Trump'ın ekonomi danışmanı, ticaret savaşının ateşli savunucusu ve mimarlarından olan Peter Navarro, bu konuda şöyle diyor: “Çin, Amerikan endüstrisinin geleceğini hedef alıyor. Başkan Trump, yükselmekte olan endüstriyi Çin başarılı bir şekilde ele geçirirse Amerikan ulusal güvenliğinin ciddi bir şekilde tehlikeye gireceğini ve Amerika'nın gelecekte bir ekonomisinin olmayacağını başka herkesten çok daha

9. <https://www.dw.com/en/chinas-unsatisfied-hunger-for-german-companies/a-39658363>

10. <https://www.merics.org/en/papers-on-china/chinese-fdi-in-europe>

iyi anlıyor.”¹¹ Çok açık ki ABD ekonomisi buhar olmayacak. Burada kast edilen şey, Çin’in teknolojik üstünlüğü ele geçirmesi durumunda Amerikan ekonomisinin daha fazla zayıflayacağı ve emperyalist sistem üzerindeki hegemonyasını kaybedeceğidir. Zira ekonomiden bağımsız, sırf silahların gücüyle kurulan ve sürdürülen bir dünya jandarmalığı konumu mümkün değildir.

Trump, ithal mallara ek gümrük vergileri getirerek ve Amerikan şirketlerini koruma altına alarak Çin’in ileri teknoloji alanında güçlenmesinin ve üstünlük kazanmasının önüne geçmeyi amaçlıyor. Bu doğrultuda, çip gibi yarı iletken teknoloji üreten Qualcomm ve Lattice Semiconductor adlı şirketlerin Çin uzantılı şirketlere satılmasına “ulusal güvenlik” gerekçesiyle izin verilmemiştir ve bu örneklerden yalnızca ikisidir. Olağan koşullarda bir ülkenin yabancı sermaye çekmesi memnuniyet ve övgü kaynağıdır. Ancak Çin Amerika’da doğrudan sermaye yatırımlarını arttırdıkça egemen sınıf ve özellikle onun bir kesimi daha fazla alarm veriyor. Esasında Çin’in Amerikan teknoloji şirketlerini ele geçirmesine Obama yönetimi de karşı çıkmakta ve engeller koymaktaydı. Fakat Amerikan egemen sınıfının Trump’ı destekleyen kesimi bu alandaki savaşın alabildiğine aciliyet kazandığını, bu nedenle savaşta ön alınması, aleni, sert ve kapsamlı bir şekilde yürütülmesi gerektiğini söylüyor. Ticaret savaşına “ulusal güvenlik” kılıfı giydirilmesi de bu yüzdendir.

ABD Çin’i uluslararası ticaret kurallarına uymamakla, teknoloji hırsızlığı yapmakla, telif haklarını ihlal etmekle suçluyor. Batı medyasında Çin hırslı, doyumsuz, aç ve saldırgan olarak betimleniyor. Bu sözlerin sadece Çin için sarf edilmesi açıktır ki tam bir riyakârlıktır. Zira teknoloji hırsızlığı da dâhil gangster yöntemler kullanarak bir başka ülke üzerinde nüfuz sahibi olmak emperyalizmin doğasında vardır. Burjuvazi, kapitalist düzende sürüp giden rekabeti, bireyciliği ve bencilliği meşrulaştırmak için “insan insanın kurdur” deyişini kullanmayı pek sever. Sermayeyi kişilik kazanarak insan kılığında ayağa dikilmiş bir varlık olarak kavrarsak, aslında bu deyiş tam

11.<https://www.ft.com/content/c002dadc-766b-11e8-b326-75a27d27ea5f>

anlamına kavuşur. Sermaye sermayenin, tekel tekelin ya da emperyalist emperyalistin kurdudur!

Benzetme üzerinden devam edersek, kurtlar sürüsünün hâkim gücü kocamaya başladığı için doğa yasasının olağan sonuçlarından dert yanyor. Eski ABD Dışişleri Bakanı Tillerson'ın bir Afrika gezisinde sarf ettiği sözler, bu açıdan hem eğlencelidir hem de emperyalist sistemin doğasına ilişkin çarpıcı bir örnektir. “Çin'in şeffaf olmayan sözleşmeler ve yağmacı kredi anlaşmalarıyla Afrika'yı kendine bağımlı hale getirdiği”ni söyleyen Tillerson, büyük bir âlicenaplıkla Afrika ülkelerini şöyle uyarıyordu: “Katiyen Çin dolarlarını Afrika'dan uzak tutma çabası içinde değiliz. Ancak Afrika ülkelerinin Çin'le yaptıkları anlaşmaları dikkatle incelemeleri ve bunların bedelini egemenliklerini kaybederek ödememeleri önemli...” Peki, Afrika ülkeleri nasıl egemenliklerini kaybedecekler? Tillerson ona da açıklık getiriyor: “Bir hükümet Çin'den borç alırsa başı belaya giriyor. Söz konusu hükümet borcunu geriye ödeyemediğinde kendi altyapısı ya da kaynakları üzerinde kontrolünü kaybedebilir.”¹² Şu hale bakar mısınız? ***Afrika ülkelerinin ulusal egemenliklerini kaybedeceği korkusu nedense emperyalist ABD'ye dert olmuş!*** Sanki ABD ve Avrupa ülkelerinden borç alan Afrika ülkelerinin durumu farklıymış gibi! Bu arada, ABD'nin kendi nüfuzunu sürdürebilmek için hâlâ Afrika'ya en çok “bağış” yapan ülke konumunda olduğunun altını çizmek lazım. Tüm emperyalist güçler, Tillerson'ın betimlediği yöntemleri kullanarak kendilerine nüfuz alanı oluşturlar.

Bir zamanlar ABD'nin çıkarına olan ekonomik anlaşma ve ticaret koşulları artık onun mutlak üstünlüğünü korumasına yetmiyor. Trump'ın gözden geçirmek ve ABD lehine yeni şartlar koymak istediği Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), bu açıdan çarpıcı bir örnektir. ABD, Kanada ve Meksika'yı kapsayan NAFTA, bu üç ülke arasında gümrük duvarlarının kaldırılmasının ve çok taraflı serbest ticaretin koşullarını düzenliyor. Bazı ürünler için

12.<https://tr.sputniknews.com/abd/201803081032559662-abd-afrika-para-gruna-egemenligini-cin-e-teslim-etmemeli/>

devam eden gümrük vergilerinin 2008’de kaldırılmasıyla, geçiş süreci on yıl önce tamamlanmış oldu.¹³ Temelleri ABD ve Kanada arasında atılan NAFTA’ya 1994’te Meksika dâhil edildi. Aslında emperyalist nüfuz mücadelesinin alevlendiği bir döneme girilirken, ABD, NAFTA ile kendi ekonomik/ticaret alanını, bir başka ifadeyle arka bahçesini yaratıyordu. Bu hamleyle ABD, dünya siyasetinde bir rolü olmayan ama ekonomik bir güç olan Kanada’yı daha fazla kendi denetimine alırken, Meksika’yı da kapitalist işleyişe daha derinden entegre ediyordu.

Aslında Meksika, ABD’nin serbest organize sanayi bölgesi olarak tasarlanmıştı. Böylelikle Amerikan tekelleri kâra olan susamışlıklarını birölçüdedeolsabuülkedekeyoğunsömürüsayesindegiderebileceklerdi. 2000’lerin ortasında ABD’nin bu ülkeye dönük sermaye yatırımlarını katlamalı olarak artırmaya başlaması, tekellerin yüksek kâr akışının tadına vardığına işaret ediyor. Ne var ki zamanla Japon, Alman, Çin ve Kore tekelleri de artan ölçüde Meksika pazarına girmeye ve yer tutmaya başladılar. Zira Meksika hem Latin Amerika’ya açılan kapı konumundaydı hem de NAFTA sayesinde bu ülke tekellerinin gümrük duvarını aşarak Amerikan pazarına dalmalarının yolunu açıyordu. 500 milyar dolarlık devasa ölçekte doğrudan sermaye yatırımı çekmiş olması, Meksika’nın emperyalist tekeller açısından ne denli elverişli ve kârlı olduğunu gösteriyor.¹⁴ Özellikle otomotiv sektörüne yoğun bir sermaye yatırımı yapılmış, ABD’nin yanı sıra Japon, Alman ve Kore otomotiv tekelleri çok sayıda fabrika kurmuşlardır. Rekabetin nasıl kızıştığının anlaşılması açısından, Almanya’nın son senelerde bu sektördeki yatırımlarının arttığını da vurgulamak lazım. 1988’de 500 bin araç üretilirken, bu sayının 2017’de 4 milyona çıkması, aynı yıl içinde yalnızca otomotiv sektörüne yaklaşık 7 milyar dolar sermaye yatırımı yapılması son derece dikkat çekicidir.¹⁵ Kuşkusuz rakipleriyle

13.http://www.naftanow.org/faq_en.asp#faq-2

14.<http://en.portal.santandertrade.com/establish-overseas/mexico/foreign-investment>

15.<http://mexico-now.com/index.php/article/3707-mexico-s-automotive-industry-attracts-record-fdi-in-2017>

karşılaştırıldığında ABD, oldukça yüksek bir sermaye yatırımına ve dolayısıyla pazara sahiptir. Lakin her emperyalist güç Meksika ile kendi ticaret anlaşmasını yapıyor. Böylece ABD hem bu ülkede hem de Latin Amerika pazarında güçlü rakiplerle karşı karşıya gelirken, kendi iç pazarı da NAFTA dolayısıyla onların mallarının etkisine girmiştir.

Anlaşılabileceği üzere, sürece yayılmış bir şekilde ABD'nin ekonomi ve dünya pazarındaki gerileyişi sürüyor. Koşulları değişime uğratmadığı takdirde gelecek yıllarda gerilemesinin daha da hızlanacağı açıktır. Dolayısıyla, iktidara gelir gelmez Trump'ın Trans-Pasifik Ticaret Anlaşmasını (TPP) yırtıp atması, Obama döneminde ABD ile AB arasında kotarılan Trans-Atlantik Ticaret ve Yatırım Anlaşmasını yürürlüğe sokmaması ya da NAFTA'dan çıkma tehditleri savurması onun deliliğinden kaynaklanmıyor. Güçlü rakiplerle karşı karşıya gelen ve rekabette üstünlüğünü yitirmeye başlayan ABD, bu tür ticaret ortaklıklarının kendi altındaki toprağı daha fazla kaydırmasından korkuyor.

“Kendimi de dünyayı da yakarım!”

Bugüne değin ABD, kapitalist sistemin ortak çıkarlarının sözcüsü ve tahkim edici gücü olarak öne çıkıyor ve emperyalist kurumların içeriğini haliyle kendi çıkarlarıyla örtüşecek şekilde belirliyordu. Çok taraflı serbest ticaret, tüm engellerin yıkılması, mal ve sermayenin sınırsızca dolaşması gibi hususlar liberalizmin ve dolayısıyla ABD'nin amentüsüydü. Kapitalist serbest piyasa ekonomisinin insanlığın ulaştığı en son ve en üst düzeydeki toplumsal sistem olduğu propagandasını yapıyordu liberalizm. Sistemin tepesindeki Amerikan emperyalizmi hem bu ideolojinin ana üssü hem de bunu dünyaya pompalayan güç konumundaydı.

Ancak köprünün altından çok su aktı. SSCB'nin çökmesiyle birlikte, emperyalist güçleri ABD'nin arkasına sıralayan tarihsel-nesnel koşullar ortadan kalktı. Böylece eski siyasal dengeler ve dolayısıyla bu dengeler üzerinde yükselen ittifaklar fiilen geçerliliğini yitirdi. Uçsuz

bucaksız topraklar kapitalizme entegre olurken, emperyalist güçler arasında yeni rekabet ve çatışma alanları hızla boy verdi. Daha da önemlisi, milenyum dönemeciyle birlikte kapitalizm tarihsel bir krizin içine yuvarlandı. Böylece Amerikan emperyalizminin ekonomik ve siyasi gerileyişini hızlandıran koşullar daha fazla olgunlaştı. ABD'nin ekonomik alandaki zayıflaması, doğal olarak emperyalist sistem üzerindeki hegemonyasının da daha fazla aşınmasına neden oluyor. Zaten oğul Bush yönetiminin 2001'de sonsuz bir savaş başlattığını ilan etmesinin amacı da bu gidişatı tersine çevirmek değil miydi?

ABD'nin başını çektiği üçüncü dünya savaşı şimdilik Ortadoğu'da yoğunlaşmıştır. Ama emperyalist güçler arasındaki ekonomik-askeri rekabet her alanda derinleşip büyümektedir. Bu koşullarda, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD hegemonyası altında şekillendirilen uluslararası sistem ve onun DTÖ, BM vb. gibi kurumları da artık ABD emperyalizmi için ayak bağına dönüşmektedir. ***Ne pahasına olursa olsun ABD emperyalizminin çıkarlarını egemen kılma programıyla hareket eden Trump yönetimi, bu kurumların çökme olasılığına aldırıyor ve hatta rakiplerini bu kurumları havaya uçurmakla tehdit edip amacına ulaşmak istiyor.*** Bir taraftan ABD ekonomisini yavaşlatacak her türlü anlaşmayı yırtıp atarken, öte taraftan da her alanda mutlak bir kutuplaşma yaratmaya, rakip güçleri sarsıp güçsüzleştirmeye, AB ülkelerini ve Japonya'yı kendi arkasında hizalamaya çalışıyor. Trump'ın diğer anlaşmaların yanı sıra, Amerikan sanayisinin gelişimini sınırlayacağı gerekçesiyle Paris İklim Anlaşmasını yırtması, AB emperyalistleriyle birlikte İran ile imzaladığı nükleer anlaşmadan çekilmesi ve ardından da yaptırımları devreye sokmasının nedeni budur. Üstelik yaptırım kararını açıklayıp süreci kendi haline bırakmıyor; İran ile ticaret yapan tüm devletlerin bu karara uymasını, aksi halde ABD'yle ticaretlerinde sorunlar baş göstereceğini söyleyerek tehditler savuruyor. Yani mutlak bir baskı uygulayarak ve rakiplerini nefessiz bırakarak, diplomasiyi vs. iplemeyerek, aleni bir zorbalıkla planlarını kabul ettirmek istiyor.

İran'a dönük yaptırımlardan Türkiye dâhil çok sayıda ülke etkilenecek.

Fakat asıl hedef Almanya ile birlikte Çin'dir. Özellikle nükleer anlaşmadan sonra yaptırımların kalkmasıyla, İran, AB ülkeleri ve Almanya için önemli bir pazar haline gelmişti. Yalnızca geçen sene AB ülkelerinin İran'la yaptıkları ticaretin hacmi 20 milyar euroyu geçti. Trump yönetimi artan ölçüde Almanya üzerinde baskı kuruyor ve iki emperyalist güç arasındaki çelişkiler artıyor. ABD'nin çelik ve alüminyuma getirdiği ek gümrük vergisinden etkilenenlerin başında Almanya geliyor. En önemlisi Trump, Alman otomobillerine yüksek ek gümrük vergisi getirmek istiyor. Zira Almanya'nın ABD'deki otomobil pazarındaki ağırlığı giderek artıyor. Örneğin 2017'de bu pazarda bir milyon 300 bin adet Alman otomobili satıldı; bunun yarısı Almanya'dan ithal edilirken, yarısı da BMW, Mercedes-Benz ve Volkswagen'in Amerika'daki fabrikalarında üretildi. ABD ve özellikle Trump etrafındaki klik, devasa ekonomisiyle AB'nin lokomotifini olan Almanya'nın giderek daha fazla güçlenmesinin, emperyalist kamplaşmada ayrı bir baş çekmesinin, Çin ve Rusya ile olası bir ittifak temeli oluşturmalarının önüne geçmeye çalışıyor. Trump'ın AB'yi düşman olarak nitelemesi onun çılgınlığından ileri gelmiyor. Dünya ihracatında üçüncü sırada olan Almanya, kendi tekellerine yeni pazar alanları yaratmak amacıyla Çin'le ticaret anlaşmaları yapmaya çalışıyor. Mayıs sonunda Çin'i ziyaret eden Almanya şansölyesi Merkel'in, Çin'le birlikte İran nükleer anlaşmasını ve serbest ticareti savunacaklarını açıklaması manidardır. Keza geçtiğimiz günlerde AB ile Japonya arasında büyük bir ticaret anlaşmasının imzalanması, Almanya'nın artan etkinliğinin bir ifadesidir.

Petrol ihtiyacının önemli bir kısmını İran'dan karşılayan Çin'in ise bu ülkeyle uzun vadeli çok ciddi yatırım ve ticaret anlaşmaları bulunuyor. ABD, petrol ve petrol ürünlerini yaptırım kapsamına alarak yalnızca İran'ın değil, onunla birlikte Çin'in de boğazını sıkımayı hedefliyor. İran petrolünün yüzde 25'ini ucuz bir şekilde ithal eden Çin, yaptırım kararına uyarsa petrolü başka ülkelerden ve üstelik daha pahalıya temin etmiş olacak. Yani İran'a dönük yaptırımlar hem Ortadoğu'daki savaşın bir parçasıdır hem de ticaret savaşının boyutlanıp genişlemesinin sonucudur.

Şurası açık ki dünya pazarında süreç; Çin, Almanya ve benzerlerinin lehine ama ABD'nin aleyhine işliyor. Bir anlamıyla Çin, bir zamanlar Avrupalı emperyalist güçler birbirlerini yerken ekonomik büyümesini sessiz ve derinden sürdüren ABD'nin taktiğini uyguluyor. Tarihsel gidişatı kendiliğindenliğe bırakmaya niyetli olmayan ABD, ipleri her alanda gererek süreci tersine çevirecek adımlarını hızlandırıyor. Kuşkusuz adımlar çok hızlı, paldır küldür atılıyor ve kaçınılmaz olarak uluslararası sistemi ve kurumlarını sarsıyor. Aslında Trump'ın kaba, kovboyvari tutum ve davranışları dönemin ruhuyla da örtüşüyor. Unutmamak lazım ki ABD hâlâ dünyanın en büyük ekonomik ve askeri gücüdür. Tüm dünyaya yayılmış doğrudan sermaye yatırımlarının tutarı 5 trilyonu aşıyor. Doların hâlâ rezerv para konumunda olması ona muazzam bir üstünlük sağlıyor. ABD emperyalizmi dünya ekonomisinin merkezindedir ve zaten buna güvenen Trump, emperyalist rakiplerine şu mesajı veriyor: Eğer istediğim tavizleri vermezseniz “kendimi de dünyayı da yakarım”! Ancak kapitalizmin tarihsel çıkmaza saplandığı koşullarda ABD'nin bu hamlelerinin emperyalist rekabeti keskinleştirmesi kaçınılmazdır. Nitekim Trump'ın ticaret savaşını başlatmasına tepki gösteren Fransa cumhurbaşkanı Macron'un şu sözleri, olayların dinamiğini fazlasıyla yansıtıyor: “Bu karar sadece kanunsuz değil, aynı zamanda birçok bakımdan yanlıştır da. Ekonomik milliyetçilik savaşa yol açar. 1930'larda yaşanan şey tam da budur.”

Kapitalizm ve dünya pazarı

Daha önceki üretim biçimlerinden farklı olarak kapitalizm bir dünya pazarı yaratmıştır. Kelimenin gerçek anlamında bir dünya pazarının oluşması ancak kapitalizmle birlikte mümkün olabilirdi. ***Tarihte ilk kez kapitalist üretim ilişkileri ulusal ve bölgesel sınırları aşma, tüm küreyi kucaklama yetenek ve dinamiğine sahip olmuştur.*** Kapitalizmi öncekilere üstün kılan şey sermaye olgusudur; sermayenin sınırsız açılan birikme ve büyüme arzusudur. Marx'ın ifadesiyle, sermaye sermaye olmaya başladığı andan itibaren, kendisinde içerilmiş olan

dünya pazarını gerçekleştirmeye girişir. Sermaye bir taraftan daha fazla artı-değere el koyma yönünde hareket ederken, öte taraftan bu artı-değerin gerçekleşeceği, dolayısıyla kâra ve birikime dönüşeceği bir mübadele alanı da yaratır, bunu giderek genişletir. Son tahlilde der Marx, sermayenin dinamiği kendisine tekabül eden üretim tarzını yaymaktır. ***Dünya piyasası yaratma eğilimi doğrudan doğruya sermayenin kavramında verilir.***¹⁶ Yani dünya pazarı sermayenin eyleminin, bir başka ifadeyle onun kendisini icra etmesinin ürünüdür.

Rekabetsiz bir sermaye olgusundan ise söz edilemez. Marx'ın önemle altını çizdiği üzere, kavramsal açıdan rekabet, sermayenin içsel dinamiğinin, bunun özünü tanımlayan yapının bir ifadesidir. İçsel dinamiğin dışsal bir zorunluluk olarak kendini göstermesidir. Sermaye, ancak çok sayıda sermaye biçiminde var olabilir, aksi halde sermaye olmaktan çıkardı.¹⁷ ***Dolayısıyla rekabet bir tercih değil, sermayenin doğasından gelen bir zorunluluktur.*** Sermayenin rekabetinin yarattığı itkiyle burjuvazi üretici güçleri geliştirir, daha fazla artı-değere el koymak üzere üretimi artırır, pazarların ölçeğini derinlemesine ve yatay olarak genişletir. Marx ve Engels, Manifesto'da burjuvazinin hareket tarzını müthiş bir şekilde betimlemişlerdir. Burjuvazi ürünlerini satmak ve üretim için hammadde kaynaklarına ulaşmak amacıyla kürenin tamamına el atmak, her yere yerleşmek, her yerde bağlantılar kurmak zorundadır. Onun bu hareket tarzı ulusal ve bölgesel pazarların birbirlerine bağlanmasını, iç içe geçerek bütünleşmesini ve dünyasal bir boyut almasını sağlarken, aynı zamanda kapitalist üretim ilişkileri girdiği her yeri kendi tarzında dönüştürür.

Tam diyalektik bir ilişki içinde, oluşma sürecindeki dünya pazarı ile sanayi devrimi karşılıklı olarak birbirini etkilemiş, beslemiştir. Dünya pazarının gelişimiyle birlikte ticaretin ölçeği genişlemiş ve bu da dönüp sanayinin sıçramalı bir şekilde gelişmesi için hem imkân hem de basınç yaratmıştır. Ulaşım ve taşımacılıkta devrim yaratan buharlı gemilerin yapılması ve demiryolunun keşfi muazzam bir

16. Marx, *Grundrisse*, Birikim Yay., s.445

17. Marx, *age*, s.455

dönüşümün önünü açmıştır. Unutmamak lazım ki ulaşım araçları gelişmeden dünya pazarı gerçek niteliğine kavuşamaz ve kapitalizm bir dünya ekonomisi yaratamazdı. Sanayinin ulaşım ve taşımacılığa girmesiyle birlikte hammaddelerin ve ürünlerin dolaşımı hızlanır, bu döner üretimi kamçılar, bu arada ticaretin hacmi genişler, gerek ulusal gerekse uluslararası pazarın bağları kuvvetlenir, iç kenetlenmesi artar. Nitekim 1800’lerin ikinci yarısında demiryollarının inşası, buharlı gemiler, ülkeleri ve kıtaları birbirine bağlayan telgraf; elektriğin, içten patlamalı motorun ve telefonun icadı uluslararası ticareti ve dünya ekonomisini adeta zincirlerinden boşanırcasına genişletmiştir. Örneğin 1800’lerin başından 1913’e kadar dünya ticareti her yıl ortalama yüzde 3’ten fazla büyümüştür. Dünya ihracatının toplam dünya üretimi içindeki payının 1870’te yüzde 4,6’ya, 1913’te ise 7,9’a yükselmesi, kapitalizmin ve dolayısıyla dünya pazarının sıçramalı gelişmesini ortaya koyar.¹⁸ Ancak 1914’te emperyalist paylaşım savaşının patlak vermesiyle eğilim kesintiye uğramıştır.

Kapitalizmin birbirinden farklı gelişme evreleri, dünya ekonomisinin ve dünya pazarının örgütlenme biçimini ve iç kenetlenme düzeyini de belirlemiştir. Meselâ kapitalizmin serbest rekabet ve serbest ticaret döneminde esas olarak öne çıkan meta ihracıdır. Bu süreçte, sömürgeci Avrupalı ülkelerin sömürgeleştirdikleri ya da iktisadi ayrıcalıklar kopardıkları ülkelere meta ihraç etmelerine, sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddeyi ise buralardan ucuza almalarına dayalı bir ekonomik ilişki öne çıkmıştır. Buna karşılık, kapitalizmin emperyalizm aşamasında meta ihracatının yerini sermaye ihracı almıştır. Bunun anlamı, sermayenin gittiği yerleri kapitalist temelde daha derinlemesine dönüştürerek dünya pazarına bağlamasıdır. ***Dolayısıyla emperyalizm, aynı zamanda kapitalist üretimin örgütlenmesini ulusal sınırların ötesine taşırmasının, ona dünyasal bir boyut kazandırmasının da ifadesidir.*** Çağlı’nın da belirttiği üzere; “Dünya ekonomisi, kapitalizmin emperyalizm aşamasında giderek çok daha belirginleşen bir biçimde ete-kemiğe bürünür. Bu nedenle, emperyalizm çağında

18.Sırayla; <https://ourworldindata.org/international-trade>; https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr13-2b_e.pdf

kapitalist üretim tarzının tüm unsurlarını (üretici güçler, üretim ilişkileri, işbölümü, artı-değerin üretilmesi ve bölüşülmesi, pazarlar, fiyatların oluşumu vb.) artık ulusal değil, uluslararası ölçekte kavramak gerçek bir zorunluluk haline gelmiştir.”¹⁹

Serbest rekabetçi dönemde, dünyanın en büyük gücü konumundaki **İngiltere’nin uluslararası ticaret politikası gümrük duvarlarının kaldırılması veya aşağıya çekilmesi, ticaretin serbestleştirilmesi yönündeydi.** Zira sanayi devriminin merkezi olan İngiltere kapitalist gelişmede muazzam bir aşama kaydetmiş, bu arada sömürgeleştirdiği ülkeler sayesinde üzerinde güneş batmayan bir imparatorluk kurmuştu. İngiltere sanayisi ile sömürgelerden gelen ucuz hammadde işçi sınıfının yoğun sömürsüyle birleşmiş, böylece maliyetler düşerken üretim katlanarak artmıştı. Gerek sömürgeleri gerekse dünya pazarına çekilen Osmanlı, Çin, Rusya vb. ülkeleri fetheden İngiltere’nin ucuz malları, bu ülkelerin emek yoğun geleneksel sanayisini kökünden sarsmaktaydı. Yani Avrupalı diğer kapitalist güçlerin geriden geldiği bu dönemde, uluslararası ticarete üstünlüğü ele geçiren İngiltere’nin korumacılığa karşı çıkarak liberalizmin “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” türküsünü söylemesi ve serbest ticaretin üstünlüğünden dem vurması boşuna değildi.

Fakat kapitalizmin emperyalizm aşamasına yükseldiği, Fransa ve Almanya gibi ülkelerin emperyalist güçler olarak dünya pazarında İngiltere’nin karşısına dikildiği dönemde, serbest ticaret söylemi geri çekilirken korumacılık eğilimi öne çıkmıştır. 1870’ler tekellerin ortaya çıktığı, tüm üretim ve finans alanında giderek artan bir etki gösterdiği, serbest rekabetin yerine tekeller arası rekabetin geçmeye başladığı yıllardır. **Bu yıllar boyunca tekelleşme süreci gelişerek sistemi kendi karakteri doğrultusunda dönüştürmüştür.** Nitekim 1900’lerin başına gelindiğinde, tekelleşen sanayi sermayesi ile banka sermayesinin iç içe geçtiğini, kaynaştığını ve tekelci finans kapitali oluşturduğunu görmekteyiz. Lenin, emperyalizmi tanımlarken şöyle demektedir: “Emperyalizmin olanaklı en kısa tanımını yapmak gerekseydi, şöyle

19.Elif Çağlı, *Kolonyalizmden Emperyalizme*, Tarih Bilinci Yay., s.37

derdik; emperyalizm, kapitalizmin tekelci aşamasıdır.” Tekeller, üretimin ve sermayenin yoğunlaşp merkezileşmesinin ifadesidir ama tekeller bir kez sahneye çıktığı anda, kendi nitelikleri doğrultusunda üretimi ve sermayenin merkezileşmesini daha üst sınırlara taşımak üzere hareket ederler. Dolayısıyla kapitalist rekabet her alanda daha da keskinleşip yeni boyutlar kazanır. Gerçekten de tekellerin sahneye çıkmasıyla birlikte dünya pazarları üzerindeki rekabet alabildiğine şiddetlenmiştir. 1880’lerin başından itibaren Avrupa ülkelerinde, ABD ve Kanada’da gümrük duvarları yükseltilmiş, kimi ürünlerde tarifeler yüzde 50’lere kadar artırılmıştır.

Tekelci rekabetle birlikte, gümrük politikasının özünü savunma değil saldırı oluşturmaya başlamıştır. Artık amaç sadece ülke sanayisinin gelişmesini sağlamak ya da uluslararası pazarda rekabet edemeyecek ürünleri korumak değildir. Zaten sanayileşmiş ülkeler, içerde kendi tekellerini koruma altına almak amacıyla gümrük duvarlarını yükseltmişlerdir. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda, ABD gibi devletler, bir taraftan yüksek gümrük vergileri uygularken, öte taraftan da kendi tekellerine teşvikler veriyor, özellikle ihraç edilecek malları sübvans ediyorlardı. Böylece tekeller uluslararası pazarlarda rakiplerinin ayağını kaydırmak amacıyla ürünleri daha ucuza satabiliyorlardı. Engels, *Kapital*’in 1894 baskısına düştüğü bir dipnotta, “yeni gümrük korumacılığı çılgınlığı” olarak adlandırdığı bu uygulamanın eski gümrük politikasından farkına dikkat çekiyordu.²⁰ Zira doğrudan ihraç mallarına uygulanan bu koruma, aslında tekeller ve karteller için bir damping niteliğindediydi. “Tarife dışı” ya da “gizli gümrük” denen bu uygulama, o günden bugüne tekelci rekabetin ya da emperyalizm dönemindeki ticaret savaşının temel yöntemi haline gelmiştir.

Günümüzde emperyalist güçler nüfuz edebilecekleri, ürünlerinin gümrüğe takılmadan dolaşabildiği geniş ekonomik alan ya da alanlar yaratmışlardır. Pek çok ticaret anlaşmasıyla kurulan NAFTA türü ortaklıkların ya da AB’nin niteliği bu kapsamdadır. Ortaklığı

20.Marx, *Kapital*, c.3, Yordam Yay., s.129

kapsayan ülkeler içinde gümrük duvarları kaldırılır veya sıfıra doğru çekilirken, dışarıya karşı gümrük tarifeleri uygulaması sürdürülür. Aslında emperyalist güçler, geçmişte de bunu yapmak istediler. Zira emperyalist rekabette üstün gelmenin en önemli araçlarından biri de bu tür geniş ekonomik alanların varlığıdır. İngiltere gibi geçmişte sömürgeleri olan emperyalist ülkeler için sömürge topraklarının varlığı böylesi bir işlev görmüştür. Meselâ İngiliz emperyalizmi uçsuz bucaksız sömürge topraklarını da kapsayan ve dışarıya karşı gümrük duvarlarıyla çevrili devasa bir ekonomik alan yaratmak istemiştir. Buna karşılık, sömürgelerden yoksun Almanya ise Orta Avrupa’da bir gümrük birliği örgütlemeye çalışmıştır. Fakat dünya kapitalizminin içinde bulunduğu konjonktür buna izin vermemiştir. Neticede emperyalist güçlerin birbirlerinin önüne diktiği engeller ve bunları aşmaya dönük hamleler emperyalist rekabeti alabildiğine keskinleştirip sürdürülemez bir noktaya taşımıştır. Böylece kapitalist rekabetin en yıkıcı biçimi devreye girmiştir: Savaş!

1914’te patlak veren Birinci Dünya Savaşı uluslararası kapitalist pazara büyük bir darbe indirdi. Bu dönemde mal ve sermaye dolaşımı büyük ölçüde durdu, kentler ve üretici güçler tahrip oldu, uluslararası işbölümü kesintiye uğradı. O dönem kapitalizmin ana gövdesini oluşturan İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya’nın yaptığı ihracat ve ithalatın toplam üretim içindeki payı keskin bir şekilde düştü. ***Nitekim 1913-21 arasında dünya toplam ticaretinin yüzde 40 oranında küçülmesi, dünya pazarının nasıl da daraldığını gözler önüne seriyor.***²¹ Daha sonraki süreçte geçici bir toparlanma gerçekleşse de, 1929 buhranıyla kapitalizm tarihinin o güne kadarki en büyük çöküşüyle yüz yüze geldi. Kimi burjuva ideologlar bu krizi betimlerken şaşkınlıkla şöyle diyorlardı: Çok geniş, çok derin, süresi çok uzun! Krizin merkez üssü ABD’ydi.

Birinci Dünya Savaşının dışında kalan ve koruma kalkanlarını çeken ABD, savaştan sonra da gümrük duvarlarını aşağıya çekmemiştir. Böylece savaştan tahrip olarak çıkmış Avrupa karşısında bir hayli

21.<https://ourworldindata.org/international-trade>

güçlenmiş, dünyanın en büyük emperyalist ekonomilerinden birine dönüşmüştü. Zaten sanayileşmiş ülkeler içinde ABD'nin ihracatının 1928'de yüzde 28'e çıkması da bunu gösteriyor. Savaş yıllarında ABD'nin en güçlü şirketlerinin mal varlıklarını ikiye, üçe, dörde ve hatta daha fazlasına katladığını belirten Troçki, şöyle devam ediyordu: "Tarihsel bir niteliğin paha biçilmez sayısız avantajına ek olarak, Birleşik Devletler'deki gelişim, Almanya ile karşılaştırılamayacak kadar büyük ulusal zenginliğin ve sınırsız genişlikteki toprakların üstünlüğünden yararlandı. Kuzey Amerika Cumhuriyeti, bu yüzyılın başında Büyük Britanya'yı gözle görülür şekilde geride bırakarak dünya burjuvazisinin baş kalesi haline geldi."²² Dolayısıyla ABD, 1929 krizinin üstesinden gelmek, kendi sanayisini ve tekellerini korumak amacıyla gümrük duvarlarını dramatik bir şekilde yükseltip ticaret savaşını ateşlediğinde, bu durum kaçınılmaz olarak tüm kapitalist ekonomiyi derinden etkiledi. 1930'da Smoot-Hawley adıyla yürürlüğe konan kanunla gümrük vergileri yüzde 52 gibi akıl almaz bir düzeye çıkartılmıştı. Dünyanın en büyük güçlerinden biri haline gelmiş ABD'nin başlattığı ticaret savaşı, doğal olarak diğer emperyalist güçlerin de hızla gümrük duvarlarını yükseltmelerine neden oldu. Bu dönemde dünya ölçeğinde gümrük tarifelerinin ortalama yüzde 25 olduğu düşünülürse, ulusal sınırlara nasıl kalın duvarlar çekildiği daha iyi anlaşılır. ***Nitekim kapitalist kriz ve ticaret savaşı birleşerek dünya ekonomisini vurdu; yalnızca 1929 ilâ 1933 arasında dünya ticareti yüzde 33 oranında küçüldü.***²³

Böylece bir büyük savaşın ve bir büyük kapitalist krizin arkasından gelen ve onların çözümsüz kalan tüm çelişkilerini bağrında taşıyan İkinci Dünya Savaşının tahrip gücü çok daha fazla oldu. Atom bombalarının ve gelişmiş silahların kullanıldığı bu savaşta, Sovyetlerden Avrupa ülkelerine, oradan Japonya'ya kentler yerle bir edildi. ***70 milyon insan öldü, nitelikli emek ile üretici güçler kitlesel yıkıma uğradı ve uygarlık her alanda geriledi.*** Tüm bu yıllar boyunca, kapitalizmin 1914'e kadar sürdürdüğü sıçramalı gelişmeden eser yoktur. Kapitalizmin hızla

22. Troçki, *Zamanımızda Marksizm*, www.marksist.net

23. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr13-2b_e.pdf

dünyaya yayıldığı, her köşesine kendi ilişkilerini götürdüğü, buraları dünya pazarına çekerek dünya ekonomisini ve pazarını genişlettiği bir dönem değil; **dünya ekonomisinin içe büzüldüğü ve uluslararası pazarın iç bağlantılarının koptuğu, tabir-i caizse bir buzul ara dönem söz konusu olmuştur.** Nitekim savaş sonrasında kapitalist ekonominin büyüme çabasına rağmen, 1950’de dünya ihracatının dünya üretimi içindeki payı yüzde 5,5’le 1870’teki seviyenin biraz üzerine çıkmış ve fakat 1913 düzeyinin bir hayli altında kalmıştır.

İnsanlığın başına tüm bu belaları açan ve yıkım üzerine yıkım yaratan kapitalizm eğer tarihin çöplüğüne gönderilememişse, bunun nedeni işçi sınıfının defalarca ihanete uğraması ve önderliksiz kalmasıdır. Sovyet bürokrasisinin yardımıyla işçi devrimleri olasılığını bertaraf eden kapitalist düzen, büyük bir yıkımın ve altüst oluşun ardından ABD emperyalizminin hegemonyası altında bir dengeye oturmayı başardı. Muazzam bir sermaye birikimine ulaşan, güçlü ve ileri bir sanayiye sahip olan ABD, kendi hegemonyası altında kapitalist ekonomiyi canlandırmaya girişti. Bir taraftan Marshall Planı çerçevesinde milyarlarca doları yıkılmış Avrupa ve Japonya’ya pompalarken, öte taraftan da uluslararası ekonomi ve ticaretin kurumlarını kendi hegemonyası altında oluşturmaya başladı. Aslında Bretton Woods anlaşmasıyla Amerika, emperyalist sistemin iç dengelerini sağlamak amacıyla bir sistem kurmuş oluyordu. IMF, Dünya Bankası ve GATT (Gümrük Tarifleri ve Ticaret Genel Anlaşması) bu sistemin sacayağını oluşturuyordu. GATT’ın amacı gümrük duvarlarının indirilmesinin ve ticaretin serbestleşmesinin koşullarını yaratarak mal ve sermayenin dolaşımının hızlanmasını sağlamaktı. Öyle ki ABD, Marshall Planıyla Avrupa’ya yardım yaparken, gümrük duvarlarının kaldırılmasını şart koşmuştu. **Bir zamanların İngiltere’si gibi, emperyalist sistem üzerinde hegemonyasını kurduktan ve uluslararası ticarete üstünlüğü ele geçirdikten sonra, serbest ticaret için gümrük duvarlarına savaş açmıştı!** 1952’de dünya ihracatının yüzde 35’inden fazlasını ABD’nin gerçekleştirdiği düşünülürse, serbest ticaret sevdasının temelsiz olmadığı görülür. Aynı yıl Almanya

ve Japonya'nın ihracatı yüzde 11'di.²⁴

1940'ların sonlarından 1970'lerin başlarına kadar kapitalist ekonomi 20 yıl boyunca kesintisiz büyüdü. Savaşın yarattığı yıkım kapitalist ekonomi için muazzam bir potansiyel yaratmıştı. Burjuva hükümetler devreye soktukları Keynesçi program doğrultusunda devletin ekonomik alandaki doğrudan yatırımlarını arttırırken, özel bankalar da faizleri düşürerek ve kredi mekanizmasını geniş şekilde kullanarak, hem sanayi yatırımlarının hem de kitlelerin tüketim harcamalarının önünü açtılar. “Soğuk Savaş”ın tırmandırılmasıyla askeri alanda yapılan yatırımlar da eklenince kapitalist ekonomi büyüdü ve dünya pazarı genişlemeye başladı. Ancak bu dönemde emperyalist ülkelerde ve Batı’da sermaye genel olarak dış yatırımlardan ziyade içe yoğunlaşmıştır. Nitekim doğrudan uluslararası sermaye yatırımlarının düzeyi de bunu net bir şekilde ortaya koyuyor. Yıllık sermaye yatırımları içinde yabancı yatırımların 1960’ta yüzde 1,1 olan payının 1991’de yüzde 3,5’e yükselmesi bu gerçekliğin ifadesidir.²⁵ Ne var ki 1970’lerin ortasında kapitalizm bir kez daha krizle sarsılınca ve sermaye bir kez daha aşırı birikim sorunuyla karşı karşıya gelince dışa doğru genişlemeye başladı. *Marx’ın ifadesiyle, susuzluktan inleyen bir tay gibi yüksek kâr arayışındaki sermaye, Batı’da kârlı yatırım alanlarının daraldığı koşullarda, gelişmekte olan ülkelere açıldı.*

Bilhassa 1980’lerin ikinci yarısından itibaren ileri kapitalist ülkelere orta ve az gelişmiş ülkelere doğru sermaye ihracı hızlanmıştır. Finans kapitalin dünya pazarlarındaki etkinliği artarken, çok uluslu şirketlerin sayısı ve ekonomi içinde tuttıkları pay da giderek yükselmiştir. Sermaye dolaşımının hızlandığı, mal ve hizmet ihracatının arttığı bu süreçte, az ya da orta gelişmiş ülkelerin dünya pazarına entegrasyonu da derinleşmeye başlamıştır. Fakat sermayenin uluslararası ölçekte daha fazla iç içe geçerek girift ilişkiler oluşturmaları, kapitalist üretimin

24.<http://www.nber.org/papers/w1823.pdf>

25.<http://unctad.org/en/Docs/wir94ove.en.pdf>;

<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/850.pdf>

küresel bir zincirin halkaları olarak uluslararası bir boyut kazanması, dünya pazarının iç bağlarının güçlü bir şekilde kenetlenmesi için 1990 dönemecini beklemek gerekmiştir. Doğu Bloku ve SSCB'nin çökmesiyle birlikte uçsuz bucaksız pazarlar dünya kapitalist sisteminin bir parçası haline geldi. Bu çöküşün tetiklemesiyle Çin'in sisteme olan entegrasyonu hızlandı ve böylece dünya ekonomisi gerçek anlamda küresel bir nitelik kazandı. Tam da bu süreçte bilgisayar teknolojisindeki devrim, ulaşım ve iletişim sektöründeki atılımlar dünya pazarındaki mekânsal engellerin aşılmasında büyük bir etki yarattı.

Kapitalist entegrasyonun ve karşılıklı bağımlılığın alabildiğine arttığı, üretim sürecinde zaman ve mekân aralığının daraldığı, engellerin kolayca aşıldığı, dolayısıyla mal ve sermaye dolaşımının baş döndürücü ölçüde hızlandığı küresel bir kapitalizm var artık karşımızda. Bu, bir zamanlar Marx'ın işaret ettiği kapitalist eğilimin küresel düzeyde vücut bulmasıdır. Uluslararası sermaye yatırımlarının ve ticaretin sıçramalı gelişimi, dünya pazarının yüksek düzeyde genişlemesi de bu olguyu tartışılmaz biçimde ortaya koyuyor. Meselâ 2008 küresel krizini izleyen ilk iki yılı saymazsak, dünya mal ticareti 1985'ten günümüze dek aralıksız büyümüştür ve bunun hızı daima dünya üretim büyümesi hızının üzerinde olmuştur. 1985 ilâ 2011 arasında toplam dünya ticaretinin yıllık ortalama yüzde 5,6 oranında büyümesi, bugün yalnızca ihracatın dünya gayrisafi hâsılası içindeki payının yüzde 22'ye çıkması da buna işaret ediyor.²⁶

Dünya ekonomisinin ve dünya pazarının ne düzeyde bütünleştiğini gösteren en önemli faktörlerden biri, kuşkusuz uluslararası doğrudan sermaye yatırımlarıdır. Uluslararası sermaye yatırımlarının düzeyi, coğrafi yaygınlığı vs. gibi unsurlar, dünya üretiminin hangi ölçüde küresel bütünü parçası olarak örgütlendiği hakkında da fikir verir. Toplam doğrudan uluslararası sermaye yatırımlarının 34,5 trilyon dolara ulaşmış olması, kapitalist üretimin nasıl da küreselleştiğini

26.https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr13-2b_e.pdf
[2017 itibarıyla dünya ihracatı 17,31 trilyondur]

gözler önüne seriyor.²⁷ Kapitalizmin tarihinde böyle bir düzeye asla yaklaşamamıştır. “Kapitalizmin globalleşme düzeyi, sermaye hareketinin dünyanın uç noktalarına yayılmasından da izlenebilir. Sermaye kârını maksimize edebilme dürtüsü içinde maliyetlerin düşük olabileceği alanlara kayarken, bir yandan da büyük tekeller arasındaki çeşitli evliliklerle çokuluslu tekeller gelişir. Sermaye belirli ellerde toplaşarak yoğunlaşır ve merkezileşir. Böylece küreselleşen kapitalizm ücretli emeğin sömürüsünü de giderek küreselleştirir.”²⁸

Bu olgu, günümüzün temel bir özelliğidir. Nitekim ABD ve Avrupa tekellerinin işgücü maliyetlerinin düşük ve kâr oranlarının yüksek olduğu ülkelere kaymış olması da bu gerçeği gözler önüne seriyor. Bilgisayar teknolojisi, üretimin uluslararası düzeyde örgütlenmesini alabildiğine kolaylaştırmış, farklı ülkelerdeki üretim küresel bant sisteminin bir parçası haline gelmiştir. Meselâ günümüzde cep telefonu, bilgisayar ya da bir otomobilin tamamının tek bir ülkede üretilmesi gibi bir durum istisnadır. Hammaddenin geldiği, ara malların üretildiği ve ürünün son halini aldığı ülkeler çoğu zaman birbirinden farklı olmaktadır. Birden fazla ülkede üretilen parçalar bir başka ülkede toplanmakta ve ürüne son hali verilmektedir. ***Bu örnek, hem üretimin nasıl toplamsallaştığına ve kapitalist özel mülkiyet saçmalığının ne düzeye vardığına hem de bir ülkeye tamamlanmış olarak giren ürünün uluslararası üretim bandından geçtiğine, aslında çok uluslu olduğuna işaret ediyor.***

Dünya ekonomisinin küresel bir kompleks haline gelmesinden ötürü hangi ürünün tam olarak nerede üretildiğinin izini sürmek zorlaştığı gibi, söz konusu ürün ya da ürünlerin arkasında hangi ülke tekellerinin olduğunu anlamak da zorlaşıyor. Trump’ın ticaret savaşı kapsamında ek gümrük vergisi getirdiği 34 milyar dolar değerindeki

27.<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html> (Toplam dünya gayrisafi hâsılası yaklaşık 80 trilyon dolarken, uluslararası sermaye yatırımlarının toplam tutarı 34,5 trilyon dolardır.)

28.Elif Çağlı, *Küreselleşme: Eşitsiz ve Bileşik Kapitalist Gelişme*, Tarih Bilinci Yay., s.78

Çin mallarının yüzde 59'luk kısmının gerçekte yabancı şirketlere ait olması ve bu şirketlerin içinde ABD'li tekellerin önemli bir payının bulunması bu açıdan oldukça çarpıcıdır. Bu durumda ABD yalnızca Çin'e değil, onunla birlikte diğer ülkelere ve bu arada kendi tekellerine karşı da gümrük duvarlarını yükseltmiş olmaktadır. Uluslararası sermaye yatırımları farklı ülkelerin ekonomilerini derinden birbirine bağladığından ve keskin ulusal sınır çizgileri silikleştiğinden dolayı, bir tarafa indirilen darbe çok yönlü etki yaratabilmektedir. Örneğin hâlihazırda ABD'nin Çin'de 250 milyar dolar, Çin'in ise ABD'de 140 milyar dolar doğrudan sermaye yatırımı söz konusudur. Keza ABD'nin Avrupa bölgesine yayılan sermaye yatırımlarının toplam tutarı 3 trilyonu aşmıştır. Buna karşılık Almanya, İngiltere, Fransa ve Hollanda'yı kapsayan AB ülkelerinin Amerika'daki doğrudan toplam sermaye yatırımı 2,5 trilyondan fazladır. Japonya'nın ABD'deki yatırımları ise 430 milyar dolara yakındır.²⁹ Tam da bu iç içe geçme olgusunun bir ifadesi olarak; Çin'de çok büyük yatırımları olan General Motors, IBM, Microsoft gibi tekeller ya da Walmart türü ithalatçı dev şirketler Trump'ın ticaret savaşı karşısında son derece temkinlidirler.

Dünya ekonomisi ve pazarı asla geçmişle karşılaştırılamayacak ölçüde organik bir bütünlük kazanmış, uluslararası üretimin geldiği düzey nedeniyle ülkelerin birbirine duyduğu ihtiyaç alabildiğine artmıştır. Bugün ülkelerin birbirlerinden yaptıkları ithalatın dünya üretimi içindeki payının yüzde 21'e çıkmış olması, uluslararası karşılıklı bağımlılığın yüksek bir ifadesidir. ***Eğer ABD'nin başlattığı ticaret savaşı sonucunda Çin'deki üretim düşerse, bu doğrudan doğruya Hindistan, Brezilya, Güney Afrika gibi hammadde üreten ülkelerin üretimini de vuracak, zincirleme olarak tüm sektörleri ve uluslararası ticareti derinden etkileyecektir.*** Esasında nasıl bir sonuç doğacağını anlamak için şu örneğe bakmak yeterlidir. Çin'in misilleme yaparak ABD tarım mallarına ek gümrük vergileri getirmesiyle, Amerikan tekelleri ve çiftçileri bir anda ciddi pazar sorunuyla karşı karşıya geldiler. Bu yüzden Amerikan soya fasulyesi üreticileri

29.https://www.bea.gov/scb/pdf/2017/07%20July/0717_direct_investment_positions.pdf

derneği başkanı güzelim pazarlarını mahvettiği için Trump'ı yerden yere vuruyor. Neticede AB'den ayrılma kararı alan İngiltere'nin bocalamasının nedeni de budur. Ayrıldığında AB pazarını kaybedecek olan İngiltere, birlikten çıksa bile bu pazarı kaybetmemeye ve gümrük birliğini bir şekilde korumaya çalışıyor.

Amerikan burjuvazisinin bir kesimi Trump'ın politikalarını tasvip etmiyor ve onunla çelişkiye düşüyor. Fakat bu çelişkiyi yaratan Trump değil kapitalizmdir. Sermayenin içsel dinamiği onu ulusal çitleri yıkıp uçsuz bucaksız dünya pazarlarında koşmaya iter. Bu noktada ulus-devlet onun en büyük engelidir ama sermaye onsuz da yapamaz. ***Sermayenin durumu, Platon'un bedene hapsedilmiş ruh metaforundaki gibidir. Hapsedildiği bedenden kurtulup özgürleşmeye çalışan ruh, onunla sonu gelmez bir çatışma halindedir. Sermayenin ulus-devlet bedeninden kurtulması mümkün değildir.*** Zira bedenden yoksun “ruh”un varlığı maddi dünyada imkânsızdır. Dolayısıyla sermaye bir taraftan uluslararasılaşırken, öte taraftan her daim ayaklarını basacağı bir ulus-devlet güvencesi ister. “Sermayenin uluslararası yapılanması, çeşitli krizlere gebe olan çok çelişkili bir süreçtir. Bir yandan sermaye, gerek yapılanmasının tarihsel kökleri ve gerekse de icabında sığınacak güvenilir bir liman arayışı nedeniyle, sırtını bir ulus-devlete yaslama güdüsünden kendisini büsbütün kurtaramaz. Ama öte yandan, devasa yatırımlara ortaklaşa giren farklı ülke sermaye gruplarının varlığı da çok somut bir gerçekliktir. Ayrıca, büyük kriz dönemlerinde zor duruma düşen sermaye gruplarının, sermayenin vatani yoktur prensibinden hareketle kendilerine daha güçlü «yabancı» ortaklar aramaları kapitalist işleyişin dayattığı bir zorunluluktur. (...) Hem birleşme, hem kapışma! Hem gerektiğinde ulus-devletin kanatları altına sığınma ihtiyacı, hem de ulus-devletin dar sınırlarını aşma çabası içinde milliyetine bakmaksızın gerçekleştirilen dünyasal evlilikler! Yani, sermayenin bütünleşme eğilimine rağmen, ulusal bölünmüşlükten azade, adeta dünya devletlerinden kopup bulutlar üzerinde gezinen soyut bir uluslararası sermaye yoktur.”³⁰

30.Elif Çağlı, *Kolonyalizmden Emperyalizme*, s.37-38

Bugün Trump'ın başlattığı ticaret savaşı; küreselleşmeyle birlikte ulus-devletin anlamsızlaştığı, ortadan kalktığı, böylece savaşın temelini yok olduğu ve dünyaya barış geleceği biçimindeki liberal düşüncenin ne denli zırva olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. ***Kapitalizm nasıl ki toplumsallaşmış üretici güçlere kapitalist özel mülkiyetin zincirlerini vurmuşsa, birleşik dünya ekonomisine de ulus-devletin deli gömleğini giydirmiştir.*** Sermaye ile ulus-devlet çelişkisi kapitalizm altında aşılabilir. Aşıldığında ise sermaye sermaye olmaktan çıkar.

Neticede ulus-devlet ve dünya pazarı çelişkili bir bütündür. Geline aşama itibarıyla küreselleşme geri döndürülemez bir olgudur. Ancak sermaye her adımında çelişkileri büyütür ve kendi engelini kendisi yaratır. Sermayenin hareket tarzı dünya ekonomisinin uluslararası bütünleşmesini ve iç kaynaşmasını üst düzeylere çıkartırken, aynı zamanda kapitalist krizin etkisini de küreselleştirir ve alabildiğine yıkıcı boyutlara taşır. ABD aksırdığında Çin'in nezle olması bundandır. 2008 krizinin kapitalizmi nasıl küresel ölçekte sarstığını, yıkımın çapını, şiddetini ve etkisini nasıl arttırdığını hatırlayalım. Bugünün dünyası ne 1900'lerin ne de 1930'ların dünyasıdır. Eğer ticaret savaşı genişler, gümrük duvarları yaygın bir şekilde yükseltilir, mal ve sermayenin dolaşımı engellenirse, kapitalist dünya pazarının büyük bir yıkımla karşı karşıya gelmesi kaçınılmaz olacaktır.

Utku Kızıllık- 16 Ağustos 2018-ilk kez Marksist Tutum
(www.marksist.net) sitesinde yayınlandı

Ticaret Savaşında Son Durum

ABD ile Çin arasında süren ticaret savaşına üç aylık süre boyunca ara verilmesi kararı alındı. 30 Kasım'da Arjantin'de düzenlenen G20 zirvesinde görüşen ABD Başkanı Trump ile Çin Devlet Başkanı Şi'nin vardığı bu “ateşkes” gereğince, her iki taraf karşılıklı olarak yeni ek gümrük vergisi getirmeyecek. Anlaşmayı ileriye doğru atılmış önemli bir adım olarak değerlendiren ÇKP'nin yayın organı Global Times'ın editoryal yazısında şu ayrıntılara yer veriliyor: Mutabakata göre her iki ülke birbirlerinin pazarına ulaşmanın kolay yollarını daha fazla tartışırken, fikir mülkiyeti güvence altına alınacak, teknoloji transferinden kaçınılacak ve siber suçlara karşı ortak hareket edilecek. Ayrıca Çin ABD'den derhal tarım ürünlerinin yanı sıra, önemli miktarda enerji ve endüstri ürünleri ithal ederek iki ülke arasındaki ticaret dengesizliğinin azaltılmasına katkı yapacak. Eğer üç ayın sonunda, bu mutabakat gereğince yeni bir anlaşmaya varılmazsa, bu durumda ABD 200 milyar dolarlık Çin malına getirdiği yüzde 10'luk ek gümrük vergisini yüzde 25'e çıkartacak. Bilindiği üzere ABD, 50 milyar dolarlık Çin malına ek gümrük vergisi getirdikten sonra, Eylül ayında 200 milyar dolarlık ürüne daha ek vergi koyarak Çin'i kısıkca almıştı. Çin ise, özellikle tarım ürünlerini hedef alarak toplamda 50 milyar dolarlık ABD malına yüzde 25 ek gümrük vergisi koymuştu.

Bu geçici anlaşma, Çin'in ABD'nin taleplerini dikkate aldığını ve tavizler verdiğini gösteriyor. ABD'nin ticaret savaşı ilan ederken ileri sürdüğü temel argümanlarından biri; Çin'in fikir hakları mülkiyetine saygı göstermediği, patentleri çaldığı, teknoloji transferi yaptığı ve böylece uluslararası kuralları çiğnediğiydi. İleri teknoloji, Çin ile ABD arasında kızışan emperyalist rekabetin ana konu başlıklarından biridir. Şu an itibarıyla ABD, dünyanın en büyük ileri teknoloji tedarikçisi konumundadır. Fakat emperyalist hegemonya yarışında ipi önde göğüslemek için yanıp tutuşan Çin'in de bu alanda büyük yatırımları var. Çin'in yüksek teknolojiye olan iştahı ve bu amaca ulaşmak için her türlü yöntemi kullanması, doğal olarak ABD emperyalizminin

endişesini besleyip korkusunu büyütüyor. Zira Çin dünyanın ikinci büyük ekonomisi düzeyine yükselmiştir ve ABD'nin en yakın rakibidir. Bu yüzden ABD, ticaret savaşıyla Çin'in rekabet gücünü zayıflatmaya ve dünya pazarındaki üstünlüğünü gerileterek onu dizginlemeye, ileri teknolojide öne geçmesini önlemeye çalışıyor.

Dünyanın en büyük ihracatçı ülkesi haline gelen Çin, ABD ile olan ticaretinde de üstünlüğü elinde tutuyor. ABD 2017'de ithalatının yüzde 22'sini (526 milyar dolar) Çin'den gerçekleştirdi, Çin'in ABD'den yaptığı ithalatın payı ise yüzde 8 (154 milyar dolar) oldu.³¹ Bu veriler, ABD'nin Çin ile ticaretinde büyük bir açık verdiğini gösteriyor. Fakat aynı zamanda Çin'in ABD pazarına derinden bağımlılığını da ortaya koyuyor. Nitekim bu olgudan hareketle Trump, ticaret savaşı kapsamında peş peşe yaptığı sert hamlelerle Çin'i köşeye sıkıştırmaya girişmiştir. ***Yüksek gümrük vergileri kaçınılmaz olarak fiyatların artmasını, kârlılığın düşmesini, üretimin yavaşlamasını ve yabancı sermayenin Çin'den çıkma arayışını beraberinde getirmiştir.*** Hammaddeden mamul ya da yarı mamul mallara kadar dünyanın en büyük mal üreticisi konumunda olan Çin'in ekonomik yavaşlamasının uluslararası kapitalist piyasayı etkilememesi düşünülemezdi. Ticaret savaşının yarattığı belirsizlik bulutu dünya pazarının üzerinde dolaşıyor. Ticaret savaşının etkilerini de hesaba katan IMF, dünya ekonomisine dair büyüme beklentisini düşürmek zorunda kaldı.

Ticaret savaşını eleştiren burjuva lider ve ideologlar, ABD'nin dünya ekonomisini bir kargaşanın içine fırlattığını söylüyorlar. Kapitalist düzenin selameti adına konuşan IMF başkanı Christine Lagarde, Adam Smith'in ticaretin tüm ulusları karşılıklı olarak zenginleştireceği düşüncesini hatırlatıyor, küresel ekonomiye ağır darbe vurabilecek ve tüm tarafların kaybetmesine yol açacak ticaret savaşından kaçınılması çağrısında bulunuyor. Lagarde ya da burjuva ideologlar, sistemin genel çıkarlarının sözcüsü oldukları için emperyalizmin doğasını bilmezden geliyor ve ideolojik propagandayı öne çıkartıyorlar. Peki, ABD ya da bir kapitalist olan Trump'ın ticaret savaşının sonuçlarını öngörmemiş

31. <https://www.trademap.org>

olması düşünülebilir mi? Aslında Trump'ın amacı tam da onları korku ve kaygıya iten durumu yaratmaktır: “Ya istediğimi verirsiniz ya da altta kalanın canı çıkar.” Trump'ın hareket tarzı, onun bir kaçık değil, riski göze alarak elindeki kozları sonuna kadar kullanan bir kapitalist olduğunu gösterir. **Sıkıştır, taviz kopart ve kârlı çık!** Nitekim Trump'ın G20 zirvesinden hemen önce, Çin ile bir anlaşma olmaması durumunda 267 milyar dolarlık ürüne daha ek gümrük vergisi getireceğini açıklaması bu kapitalist tutumun tipik ifadesidir. Hiç kuşku yok ki, yüz milyarlarca dolarlık ürüne yüksek ek gümrük vergileri getirilmiş bir Çin'in bu ticaret savaşından alacağı yara ABD'den misliyle daha fazla olacaktır. Bu durum, ABD yönetiminin “ticaret savaşı kısa zamanda aleyhimize olabilir ama uzun vadede lehimize olacak” demesinin sebepsiz olmadığını gösteriyor. ABD, dünyanın en büyük ekonomisine sahiptir ve bu gücünü kullanarak rakiplerini baskı altına alabiliyor. Kanada ve Meksika'nın ABD'nin talepleri doğrultusunda NAFTA'nın yerine yeni bir ticaret anlaşmasına imza atmak zorunda kalmaları ve Çin'in tavizler vermeyi kabul etmesi Trump'ın ticaret savaşıyla sonuç almaya başladığını gösteriyor.

ABD'nin Çin'le ticaret açığını mümkün mertebe kapatmasının yollarından biri de onun Çin pazarına daha kolay erişmesinden geçiyor. Böylece hem ABD sermayesinin Çin pazarında tuttuğu yer genişleyecek hem de iki ülke arasındaki ticaret dengesizliği bir ölçüde giderilmiş olacak. Bu nedenle ABD, Çin'den gümrük vergilerini düşürmesini ve kendisinden daha fazla ürün ithal etmesini istiyor. Nitekim söz konusu mutabakat gereğince Çin, önümüzdeki günlerde kendi pazarını dış dünyaya daha fazla açacağını duyurdu. Trump, ABD'den Çin'e giren otomobillerden alınan yüzde 40'lık gümrük vergisinin düşürüleceği sözünü aldığını açıkladı. ABD yönetiminin, Çin'in 1,2 trilyon dolarlık Amerikan malı satın alacağını duyurması da dikkat çekici. Lakin bunun kaç yıla yayılacağı belli değil ve besbelli ki bu açıklamanın asıl amacı Çin üzerindeki baskıyı canlı tutmaktır.

Çin ekonomisi yıllar boyunca ortalama yüzde 10 büyüdü. Geldiğimiz aşamada bu büyüme düzeyi yüzde 6'lara gerilemiş olmasına rağmen,

Çin hâlâ dünyada en hızlı büyüyen ülkelerin başında geliyor. Çin'in emperyalist hegemonya yarışında başa geçebilmesi ve kendi hinterlandını kapitalist temelde daha derinden dönüştürüp burada siyasi nüfuz kurabilmesi için bu büyümeyi sürdürmesi gerekiyor. Ticaret savaşının keskin bir şekilde sürdürüldüğü ve devasa ABD pazarının kapandığı koşullarda, Çin'in bugünkü ekonomik büyümesini sürdürmesi imkânsızdır. ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşının bu iki emperyalist güçle sınırlı kalmayarak tüm dünyayı derinden etkileyeceği de açıktır. Böylesi bir durumda, ucuz işgücü cenneti olduğu için Çin'e muazzam sermaye yatırımı yapan Amerikan tekellerinin bu ülkeden çıkması kaçınılmaz olarak gündeme gelecektir. Nitekim daha şimdiden kimi yabancı sermaye grupları, yatırımlarının bir kısmını Güney Asya ülkelerine kaydırma arayışına girmişlerdir. Bu tablo, mevcut şartlarda Çin'in ABD karşısında bir şekilde geri adım atarak taviz vermekten başka şansının olmadığını ortaya koyuyor.

Zaten Çin devlet başkanı Şi'nin "ABD ile Çin arasındaki ilişkiyi sürdürmenin bin nedeni var ama yıkmak için tek bir neden bile yok" demesi de ifade ettiğimiz gerçekliğe dayanıyor. **Çin, elinden geldiğince tansiyonu düşürmeye, kendi önünü açmaya, ekonomik büyümesini garanti altına alarak uluslararası alanda nüfuzunu arttırmaya çalışıyor.** Ekonomik şartlar hâlihazırda Çin'den yana oluşurken ve dünya pazarındaki süreç onun lehine işlerken, ABD hegemonyasının altı artan ölçüde oyuluyor. Çin, Tarihi İpek Yolu'na referansla hayata geçirdiği Tek Yol Tek Kuşak projesi kapsamında, en başta kendi etrafındaki coğrafya olmak üzere Güney Asya'dan Afrika'ya uzanan birçok bölgede devasa sermaye yatırımları yapıyor. "Bu girişim Pasifik havzasıyla Avrupa ve Afrika'yı Avrasya üzerinden birbirine bağlayan dev projeleri içeren ve doğal olarak bunu Çin'in başat gücü altında yapmayı tasarlayan bir girişim. Bu kapsamda Pasifik'teki ada ülkelerinden tutun Avrasya anakarasına ve Afrika'ya kadar uzanan dev bölgeyi iletişim ve ticaret yolları bakımından canlandırarak birbirine bağlamak Çin'in temel hedeflerini oluşturuyor. Bununla bağlantılı olarak tüm bölgede altyapı yatırımlarını arttırmak, başta kara ve demiryolları olmak üzere, deniz yolları da dâhil, ulaşımı

güçlendirmek, dünyanın yeni atölyesi konumundaki Çin için buraları verimli pazarlar haline getirmenin bir aracı.”³² Dev bir ekonomik güç konumunda olan Çin’in projeleri ve sermaye yatırımları, kaçınılmaz olarak etrafındaki ülkeleri de ona doğru çekiyor. Örneğin bir zamanlar ABD’nin nüfuzunda olan Filipinler’de telekomünikasyon altyapısını kuruyor, Himalayalar’ı tünellerle aşarak yıllarca Hindistan’ın yörüngesinde kalmış Nepal’den kendi topraklarına demiryolları döşüyor. ***Sri Lanka’dan Pakistan’a ve oradan Afrika’ya deniz kıyısı olan birçok ülkede ticari limanlar kuruyor.*** Böylece Çin emperyalizmi nüfuz alanını genişletmek üzere bu bölgeleri ekonomik ilişkiler temelinde daha fazla dönüştürürken, aynı zamanda kapitalist sisteme de daha derinden entegre etmiş oluyor.

Özellikle ABD’nin ticaret savaşı başlatmasından sonra Çin, küreselleşmenin, çok yönlülüğün ve serbest ticaretin şampiyonluğuna soyunmuş durumda. Bir zamanlar İngiltere ve Amerika’nın üstlendiği rolü, çıkarları gereği şimdilerde o üstlenmiştir. Meselâ ABD ile yapılan anlaşmaya övgüler düzen Global Times, iki ülkenin birbirini daha fazla anlamaya başladığından, bu savaşın kazananının olmayacağından, sürtüşme ve çatışmalar olsa da ekonomik ve kültürel entegrasyonun izolasyonist politikalara üstün geleceğinden dem vuruyor.³³ İç pazarını dış dünyaya daha fazla açacağını açıklayan Çin yönetimi, bu söylemi destekleyecek adımlar atmaya çalışıyor. Çin, dünyanın ikinci büyük ekonomisi ve sürekli büyüme kat ediyor, bu durum emperyalist güçlerin ağzını sulandırıyor. Çin emperyalizmi, bu durumun farkında olarak, rakip emperyalist ve kapitalist güçlerle ticari ilişkileri geliştirip boyutlandırarak ABD’nin ticaret savaşını boşa çıkartmaya çalışıyor.

Birlik ve çatışma

Dünyanın en büyük iki ekonomik gücü olan ABD ve Çin, aynı zamanda

32. Levent Toprak, *Sri Lanka’da Burjuva Kapışmanın Gösterdikleri*, marksist.com

33. <http://www.globaltimes.cn/content/1129902.shtml>

emperyalist hegemonya mücadelesinde karşıt kutuplarda yer alıyorlar. ***ABD emperyalizmi, en büyük savaşın Asya-Pasifik'te gerçekleşeceği ve esas tehlikenin Çin olduğu perspektifinden hareketle, uzun bir süredir bu bölgeye yoğun ilgi gösteriyor, askeri yığınak yapıyor ve Japonya gibi ülkeleri silahlandırıyor.*** ABD'li yetkililer ve askeri uzmanlar Asya-Pasifik'teki olası savaşa dair açıklama ve öngörülerde bulunuyorlar. Meselâ geçtiğimiz haftalarda, Avrupa Politikaları Analiz Merkezinde stratejist olarak çalışan ve bir dönem ABD'nin Avrupa ordusunda görev yapmış emekli General Ben Hodges'in "çok büyük ihtimalle ABD gelecek 15 yıl içinde Çin'le savaşıacak" açıklaması tesadüf değil. Her iki emperyalist güç de Güney ve Uzak Asya ülkeleri üzerinde kıran kırana rekabet ediyor. Fakat bu gerçeğe rağmen, her iki emperyalist gücün karşılıklı ekonomik bağımlılığı derinleşiyor.

Bu durum, kapitalizmin yarattığı bütünsel dünya ekonomisinin ne denli belirleyici olduğunu ve ekonominin yasalarının kolayına bir kenara atılamayacağını ortaya koyuyor. Kapitalizm, tarih sahnesine adım attığı andan itibaren dünyayı kapitalistleştirmeye girişmiş ve zamanla en ücra noktaları birbirine bağlamıştır. Tüm ülkelerin karmaşık ve çok yönlü ekonomik ilişkiler temelinde birbirine bağlanması ve dünya ekonomisinin ileri ölçüde bütünleşmiş yapısı günümüzün bir gerçekliğidir. Kuşkusuz uluslararası ekonominin girift ilişkiler üzerinde küreselleşmiş olması, kapitalizmin emperyalizmden farklı yeni bir aşamaya geçtiği anlamına gelmiyor. Aksine bu durum emperyalizm aşamasının zamanın akışı içinde bizzat kendi temelleri üzerinde geliştiğini ve günümüzde çok daha net kavranabilir bir olgunluk düzeyine ulaştığını gösterir.

SSCB ve Doğu Bloğunun çökmesiyle birlikte uçsuz bucaksız topraklar kapitalist pazara entegre olurken, sermaye uluslararası ölçekte daha fazla iç içe geçerek girift ilişkiler oluşturmuş, dünya pazarının iç bağları güçlü bir şekilde kenetlenmiş ve tüm ülkelerin karşılıklı bağımlılığı artmıştır. ABD, AB, Japonya ve Çin gibi emperyalist ülkelerden birbirlerine doğru olan sermaye akışı hızlanmıştır. Meselâ Trump'ın ticaret savaşının hedefindeki Almanya için ABD pazarı

yaşamsal önemdedir. Hâlihazırda Almanya ABD'ye 126 milyar dolar tutarında ihracat yaparken, ABD'nin Almanya'ya ihracatının miktarı yaklaşık 54 milyar dolardır.³⁴ Başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerinin ABD'de çok ciddi sermaye yatırımları var. Almanya'nın otomotiv devleri ABD pazarında büyük bir yer tutuyorlar. Nitekim AB'den gelen çelik ve alüminyuma ek gümrük vergisi koyan Trump'ın asıl hedefi Avrupa'nın, dolayısıyla Almanya'nın otomotiv sektörüdür. Bu tablo, emperyalist ülkelerin geçmişle kıyaslanamayacak ölçüde birbirlerinin iç pazarında yer tuttuklarını ve karşılıklı bağımlılığın derinleştiğini ortaya koyuyor. Zaten bir zamanlar üzerinde güneş batmayan bir imparatorluk yaratan İngiliz emperyalizminin, şu günlerde Brexit nedeniyle AB pazarını kaybetmekle yüz yüze gelerek siyasi krize yuvarlanmasının nedeni de bu olgudur.

Bu olguyu, karşıt emperyalist kamplarda yer alan ve tarihsel husumete sahip Çin ile Japonya'nın ticari ilişkilerine bakarak da anlayabiliriz. Japonya ve Çin arasındaki ticaret zaman içinde katlanarak artarak 2017 itibarıyla 329 milyar dolara ulaşmıştır. Her iki ülkenin ihracat ve ithalatı hemen hemen aynı seviyededir. Üstelik önümüzdeki süreçte iki ülke arasındaki ticaret hacmi daha da büyüyecek ve böylece bu iki emperyalist gücün karşılıklı bağımlılığı artacak. Zira Japon otomotiv sektörünün de Trump'ın ticaret savaşının hedefinde olması ve sermayenin pazar ihtiyacı Japonya'yı Çin'e doğru itiyor. Nitekim 26 Ekimde Japon başbakanı Abe Çin'i ziyaret etti ve iki ülke arasında 18 milyar dolar tutarında 50'den fazla anlaşma imzalandı.

Çin, kendi pazarını daha fazla açarak ve ticaret ilişkilerini daha fazla derinleştirerek Japonya'yı bir biçimde ABD'den uzaklaştırmaya çalışıyor. Çinli egemenlerin Çin-Japon savaşından günümüze sarkan husumetleri kast ederek, geleceğin geçmişten daha önemli olduğunu söylemelerinin amacı da budur. Ne var ki Japonya'nın ABD'den uzaklaşması hiç de kolayına gerçekleşebilecek bir şey değildir. ***Japonya, özellikle Çin'in yükselişine paralel olarak silahlanıyor.*** Japonya dünyanın üçüncü büyük ekonomik gücüdür ama askeri açıdan

34. <https://www.trademap.org>

zayıftır. Zira İkinci Dünya Savaşından yenik çıkan Japonya'nın, dönemin müttefikleri olan ABD, SSCB ve İngiltere'nin aldığı kararla düzenli ordu kurması ve nükleer silah geliştirmesi yasaklanmıştı. Anayasaya, Japonya'nın savaşa girmesini yasaklayan maddeler sokulurken, okullarda da Japonya'nın savaş suçlarının anlatılması zorunlu kılınmıştı. Fakat Japon egemen sınıfı, son on yıldır bu durumu değiştirmeye çalışıyor. Çünkü emperyalistler arası çelişkileri son tahlilde silahların gücü çözer! Japonya bir taraftan uçak gemileri inşa ederken, öte taraftan da ABD'den son model savaş uçakları alıyor. Meselâ ABD'den sipariş verdiği 42 adet F-35 savaş uçağına 100 adet daha eklemiştir. Kuşkusuz bu kararın arkasında, aynı zamanda ABD'ye ödünler vererek ticaret savaşının dışında kalma arzusu da var.

Unutmamak lazım ki “Emperyalist ülkeler ve farklı sermaye grupları uluslararası alanda girift ilişkiler içinde olsalar da, bu rekabet içindeki bir birlikteliktir. Dolayısıyla bazı dönemlerde rekabetin alabildiğine kızışması, emperyalist ülkelerde daha çok silahlanma ve savaş yönünde bir eğilim doğurur. Kapitalist sistemin verili ekonomik güç dengesinde önemli değişimler yaşandığında ve hegemonya krizi derinleştğinde, emperyalist güçler kozlarını yeniden paylaşmak üzere dünya siyasetini silahların eşliğinde yürütmek zorunda kalabilirler.”³⁵ ***Günümüzde, emperyalist güçlerin ekonomik temelde karşılıklı bağımlılık ilişkilerini derinleştirirken, aynı zamanda silahlanmaya hız vermeleri ve bu arada kendi topraklarından uzakta Üçüncü Dünya Savaşını sürdürmeleri çelişkili gelebilir ama bu bir gerçekliktir.*** Bütünleşmiş dünya ekonomisine ulus-devletin deli gömleğini giydiren de kapitalizmdir. Kuşkusuz bu yaman bir çelişkidir ama zaten kapitalizmin doğası da budur.

Hiç kuşku yok ki Japonya ve Almanya gibi emperyalist ülkeler, Çin'in süper bir güç olarak yükselmesini ve onları geride bırakmasını istemezler. Örneğin ABD'nin Çin'i zayıflatma doğrultusunda adımlar atması onların bu bağlamdaki çıkarlarıyla örtüşür. Ne var ki mesele bu kadar düz ve yalın değil. ***Gerçekte, ABD'nin ticaret savaşıyla Çin'in***

35. Elif Çağlı, *Kolonyalizmden Emperyalizme*, Tarih Bilinci Yay.,s.41

rekabet gücünü kırmaya ve zayıflatmaya dönük attığı adımlar, dünya ekonomisinde ve pazarında karmaşa yarattığından dolayı, beraberinde diğer emperyalist güçlerin çıkarlarını da olumsuz etkiliyor. New York Times’ın yazarlarından biri, bu çelişkili durumu hicvediyor. AB ile Japonya’nın konumunu şöyle anlatıyor: “Trump için Allah’a şükür. Sonunda Çin’in nasıl bir tehdit olduğunu anlayan bir ABD başkanı var. Ama lütfen çok dikkatli olun. Çin’e karşı soğuk savaş başlatıp bizi taraf seçmeye zorlamayın ve çok ileri giderek dünya ticaret sistemini parçalamayın.”³⁶

Dünya ekonomisi öylesine organik bir yapı kazanmış, uluslararası sermaye öylesine iç içe geçmiş ve karşılıklı bağımlılık öylesine derinleşmiştir ki, meselâ Trump’ın başlattığı ticaret savaşı, mevcut koşullarda Amerikan tekellerinin bir bölümünün bile çıkarlarına ters düşebiliyor. Bizzat Amerikan tekellerini vuruyor. Meselâ muazzam bir enerji ihtiyacı olan Çin pazarı, sıvılaştırılmış gaz üreten LNG tekellerinin ağzını sulandırıyor ama ticaret savaşı nedeniyle bu pazarda istedikleri yeri tutamıyorlar. General Motors’un Trump’ın alüminyuma getirdiği ek gümrük vergilerinin üretim maliyetlerini artırdığını ileri sürerek, Michigan, Maryland ve Ohio eyaletleri ile Kanada’nın Ontario eyaletindeki 5 fabrikasını kapatacağını ve 8 bin işçiye işten atacağını açıklamasını da hatırlatmak lazım. GM, hem ABD hem de Çin’de satışlarının düştüğünü söylüyor. Kuşkusuz GM’nin pazarının daralmasının esas nedeni ticaret savaşı değil ama onun da belirli bir etkisinin olduğu inkâr edilemez. Trump, gümrük vergilerini artırırken, aynı zamanda Çin’deki sermayeyi de ülkeye dönmeye çağırıyordu. Gel gelgelim sermayenin tek amacı kâr elde etmektir ve Trump’ın vergileri düşürmesi ve gümrük duvarlarını yükseltip iç pazarı garanti altına alma çabası da şimdilik sermayenin eve dönmesi için yeterli olmamıştır. Aslında bu durum, verili koşullarda Trump’ın ticaret savaşının sınırlarını da ortaya koyuyor.

İnsanlık, tarihsel süreç içinde birçok önemli dönemeç noktasından

36.<https://www.nytimes.com/2018/11/13/opinion/china-trump-trade.html>

geçmiştir. Kuşkusuz tarihsel gidişatın yönünü tayin eden her bir dönemeç kendine has özelliklere sahiptir. Böylesi dönemler, çok sayıda ve çok yönlü toplumsal ve siyasal gelişmenin aynı düğüm noktasında birleştiği ve karmaşık bir bütün oluşturduğu dönemlerdir. Olayların akış hızı ve girift yapısı gerçekten de baş döndürücüdür. Toplum büyük, sarsıcı ve yıkıcı altüst oluşlarla karşı karşıya gelir. Esasında bugün de benzeri bir dönemin içindeyiz. Bu döneme özelliğini veren şey, kapitalizmin tarihsel bir sistem krizine girmiş olmasıdır. Yenileyici ve ferahlatıcı potansiyellerini büyük ölçüde tüketmiş olan sistem, her alanda derin krizler üretiyor. Sistemin açmazları her geçen gün toplumsal, siyasal ve çevresel sorunları alabildiğine büyütüyor. Yukarıdaki tablo da, kapitalist düzenin içine girdiği çöküşsüzlüğün ne denli derin olduğunu gösteriyor.

Utku Kızılok- 7 Aralık 2018-ilk kez Marksist Tutum
(www.marksist.net) sitesinde yayınlandı

Trump Suikastı ve Biden'ın Adaylıktan Çekilmesi: ABD Egemen Sınıfı Bunalımda!

13 Temmuzda Trump'a düzenlenen suikast girişiminin arkasında kimin olduğu doğal olarak merak ediliyor. Elbette bu girişim bireysel bir tepkinin, ABD egemen sınıfının iç hesaplaşmasının ifadesi veya Trump'ı bir Mesih katına yükseltmek isteyenlerin bilinçli bir kurgusu olabilir. Fakat Marksist bakış açısına sahip olanlar kafayı suikast girişiminin arkasında kimin olduğuna takmak yerine, bugün ABD'yi buraya getiren tarihsel ve toplumsal dinamiklerin neler olduğuna odaklanırlar. *Hem Donald Trump'a suikast girişimi hem de ondan bir hafta sonra (21 Temmuz) Joe Biden'ın başkanlık yarışından çekilmesi ABD egemen sınıfı içindeki bunalımın/krizin yeni görünümleridir.*

ABD egemen sınıfı içindeki görüş ayrılıkları ve kavgalar, olağan bir dönemde iki düzen partisi (Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti) etrafındaki konumlanmanın çok ötesine geçerek büyük bir krize dönüşmüştür. Bu ülkedeki burjuva siyasetinin, ABD demokrasisinin mabedi sayılan Kapitol'ü basıp hükümet darbesi yapmaya çalışan Trump ile ileri yaşından dolayı bunamaya başlayan Biden arasında sıkışması bu krizin sonucudur. Emperyalist sistemin en tepesinde dünyaya yön vermeye çalışan ABD emperyalizminin başkanı, 9-11 Temmuzdaki NATO zirvesinde Ukrayna devlet başkanı Zelenski'yi savaşta olduğu Rusya'nın devlet başkanı Putin diye kürsüye davet etti. Biden bununla da kalmayıp başkan yardımcısı Kamala Harris'e Trump deyiverdi. Keza Trump ile birlikte katıldığı televizyon programında son derece sönük kaldı ve çoğunlukla ne yapacağını, ne konuşacağını bilemedi. Böyle bir kişinin ABD'nin başında bulunması ve üstelik başkanlığa yeniden aday olması ve ancak suikast girişimi sonrasında güçlenen Trump karşısında tutunamayacağı iyice anlaşılınca geri

çekilmesi, **ABD emperyalizminin tarihsel düşüş sürecinin en çarpıcı ifadelerinden biridir.** Bu son durum, burjuva demokrasisinin nasıl bir kabuğa dönüştüğünü, bildiğimiz anlamda bile burjuva demokratik süreç ve mekanizmaların işlemediğini, kitlelerin pasif konuma itildiğini ve siyaseti bir avuç para babasından/tekelci finans kapitalden oluşan plütokratların belirlediğini bir kez daha göstermiş oldu.

Cinsiyetçi, bağınaz ve faşist zihniyetli Trump'ın 2016'da iktidara gelmesi, ABD egemen sınıfı içindeki krizin ilk keskin ve şaşırtıcı dışavurumuydu. Trump'ın iktidarda kaldığı süre boyunca toplum keskin bir şekilde kutuplaştırılırken, egemen sınıf içindeki kavga ve yarılma da ilerledi. **Fakat Trump'ın seçim sonuçlarını tanımaması ve örgütleyip kışkırttığı faşist kitlenin 6 Ocak 2021'de ABD Kongre binasına (Kapitol) baskın düzenlemesiyle egemen sınıf içindeki yarılma ve kriz doruk noktasına çıktı.** Sonuçta bir hükümet darbesiyle iktidar iplerini elinde tutmak isteyen Trump başarılı olamadı. Trump, hem Kapitol baskınına örgütlemekten hem de birçok suçlamadan dolayı mahkeme karşısına çıkartıldı, yargılandı ve fakat önu kesilemedi. Böylece bir kez daha Cumhuriyetçi Partinin başkan adayı olarak geri döndü. Üstelik Pensilvanya'da mitingde konuşurken kulağını sıyıırıp geçen “Allah'ın lütfu” kurşun, Trump'ı daha da güçlendirdi ve kendisini “tanrı tarafından seçilmiş kimse” olarak sunabileceği bir hikâye için de çok etkili bir malzeme sağladı.

Uluslararası alanda düşülen gülünç durum, egemen sınıf içindeki krizin derinleşmesi, iç savaş söyleminin giderek daha fazla siyaset sahnesinde dillendirilmesi önümüzdeki dönemde ABD emperyalizminin sorunlarının daha da büyüyeceğine işaret ediyor. Nitekim tekelci Amerikan medyasının hem Trump'a düzenlenen suikast girişiminin hem de Biden'ın adaylıktan çekilmesinin ardından benzeri haber ve analizler yapması tesadüf değil: **Toplumsal daha da kutuplaşması, kargaşa, ufukta beliren kara bulutlar, belirsizlik!**

Bir zamanlar emperyalist-kapitalist ülkeler piramidinin altlarından zirveye doğru tırmanmaya çalışan ABD, canlı ve güçlü potansiyellere

sahipti. Bu açıdan 100 yıl öncesi ve sonrasını karşılaştırmak, bugünkü tıkanıklığı anlamak bakımından da çok yararlıdır. Lenin, 1915 yılında ABD’de kapitalizmi ve tarımı ele aldığı Tarımda Kapitalizmin Gelişimini Yönlendiren Yasalar Hakkında Yeni Veriler adlı broşüründe, ABD’nin sahip olduğu güçlü potansiyeller ve durdurulamaz yükselişi hakkında şunları yazıyordu: “ABD, yüzyılın başında kapitalizmin gelişme hızı veya hâlihazırda ulaşılan rekor düzeydeki kapitalist gelişme açısından rakipsizdir. En modern makinelerin kullanımıyla geliştirilen ve olağanüstü çeşitlilikteki doğal ve tarihi koşullara uyum sağlayan geniş topraklarının büyüklüğünde, siyasi özgürlüğünün kapsamı ve halkın kültürel düzeyi açısından da hiçbir rakibi yoktur. Bu ülke, gerçekten de birçok bakımdan burjuva medeniyetimizin modeli ve onun idealidir.”³⁷ Benzeri bir değerlendirmeyi daha sonra Troçki de yapacaktı: “Tarihsel bir niteliğin paha biçilmez sayısız avantajına ek olarak, Birleşik Devletlerdeki gelişim, Almanya ile karşılaştırılamayacak kadar büyük ulusal zenginliğin ve sınırsız genişlikteki toprakların üstünlüğünden yararlandı. Kuzey Amerika Cumhuriyeti, bu yüzyılın başında Büyük Britanya’yı gözle görülür şekilde geride bırakarak dünya burjuvazisinin baş kalesi haline geldi.”³⁸ Aynı çalışmasında Troçki, ABD sanayisinin 1920 ilâ 1930 arasında yüzde 50 büyüdüğünü ifade ediyordu. Nitekim İkinci Dünya Savaşının ardından emperyalist sistemin zirvesine oturan ABD, yeni hegemon güç olarak emperyalist-kapitalist sistemi çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye başladı.

Peki, bugün büyük ustaların analiz ettiği gibi bir ABD mi var karşımızda? Hayır. Yukarıda ele aldığımız yazılarımızda ifade ettiğimiz üzere ABD hâlâ en büyük ekonomik ve askeri güç olarak emperyalist sistemin tepesinde oturuyor ama eski konumunu da koruyamayarak aşağıya doğru iniyor. ABD aşağıya doğru inişini durduramadığı için uluslararası alanda eski belirleyiciliğini kaybediyor ve bu da kaçınılmaz olarak içeride krizlerle sarsılmasına neden oluyor.

37. Lenin, *New Data on the Laws Governing the Development of Capitalism in Agriculture*, www.marxists.org

38. Troçki, *Zamanımızda Marksizm*, www.marxists.org

Kapitalizmin tarihsel sınırlarına gelip çıkmaza girmesi ile ABD'nin hegemonyasını eskisi gibi sürdürememesi ve emperyalist sistemin bir hegemonya krizine sürüklenmesi birbirinin üstüne oturmuştur.

Bu anlamda, bir zamanlar emperyalist sistemin hegemon gücü olan İngiltere'nin düşüşe geçtiği koşullar ile ABD'yi aşağı doğru çeken tarihsel-toplumsal koşullar farklıdır.

ABD emperyalizminin 2001 yılında Bush yönetimi altında ***sonsuz bir savaş*** başlatmasının amacı, tam da bugün uluslararası alanda ve içeride karşı karşıya kalınan durumun önüne geçmekti. Afganistan ve Irak'ı işgal ederek cehenneme çeviren ABD'nin amacı, “önleyici savaş stratejisi”yle ön almak ve rakipleri güçlenmeden onları durdurmak, önlerini kesmekti. Fakat savaşın üzerinden belirli bir süre geçtikten sonra görüldü ki ABD emperyalizmi bazı hedeflerine ulaşsa da planladığı ve ulaşmak istediği asıl hedeflerinin uzağında kaldı. Bu yüzden ABD egemen sınıfı ve ordu üst yapısı içinde büyük tartışma baş göstermiştir. Başlattığı savaşla düşüş sürecini tersine çeviremeyen ABD emperyalizminin, özellikle Çin'in yükselişiyle birlikte hegemonyası artan ölçüde aşınmaya devam etmiştir. Bu yeni koşullarda ABD emperyalizmi için eski planları değiştirmek veya savaş stratejisini güncellemek kaçınılmazdı. Nitekim daha Obama döneminden başlanarak Asya Pasifik'e yani Çin'i kuşatmaya odaklanan bir strateji devreye sokuldu. ***Biden'dan Trump'a esas büyük meselenin Çin olduğu konusunda ABD egemen sınıfı içinde bir tartışma ve farklı düşünce yoktur.*** Mesela Ukrayna konusunda Biden liderliğinde izlenen siyaseti değiştireceğini ve Rusya ile anlaşma yoluna gidebileceğini açıklayan Trump, yeniden Çin'e odaklanacağını söylüyor. Zira Çin, yalnızca ABD'nin ensesinde soluğunu hissettiren dev bir ekonomi değil, aynı zamanda giderek daha fazla uluslararası siyasete müdahil olan bir güçtür!

Özgürlük ve demokrasi kavramları dünya emekçileri için baskı ve zorbalıktan kurtulmak, yönetim süreçlerine katılmak, söz sahibi olmak anlamına gelir. Bunun kapitalist düzen altında bir hayal olması, bu kavramların sahip olduğu değeri ortadan kaldırmaz.

Nitekim bu kavramların bu içeriklerinden dolayı ABD emperyalizmi, Afganistan'dan Irak'a, Libya'dan Suriye'ye Ortadoğu'yu yakıp yıkarken demokrasi ve özgürlük söylemiyle emperyalist işgali ve savaşı meşrulaştırmaya çalışıyordu. ***Lakin son 20 yılda ABD'nin emperyalist ipliği öylesine pazara çıktı ki artık bu kavramları eskisi gibi suiistimal edemiyor.*** Bunu yapamadığı gibi, İsrail'in Filistin'de uyguladığı soykırımın en büyük destekçisi ve suç ortağı olarak dünya halklarının gözünde teşhir olmuş durumda. Soykırımcı İsrail'in katil başbakanı Netanyahu'nun Kongrede konuşturulması ve ayakta alkışlanması asla unutulmayacak! ABD'nin dünya emekçilerinin gözünde teşhir olup meşruiyet kaybetmesi, onun rakiplerinin elini güçlendirmektedir. ***Zira hegemon bir devlet, sadece ekonomik ve askeri gücüne yaslanarak emperyalist sisteme yön veremez.*** ABD'nin emperyalist sisteme ideolojik, siyasal, kültürel, bilimsel gelişmeler alanında eskisi gibi öncülük edip belirleyici olamaması yaşadığı tarihsel gerilemenin ve bunalımın sonucudur.

ABD uluslararası siyasal alanda zemin kaybederken, Çin emperyalizmi kendisine daha fazla alan açarak güçlenmektedir. Çin ve Rusya bloku, BRICS ve ŞİÖ kanalıyla daha fazla devleti yanına çekerken, ABD ve Batı emperyalizmiyle çıkarları örtüşmeyen güçler için yaslanacak alternatif bir blok anlamına gelmektedir. ***Eğer uluslararası siyasette böyle bir tablo oluşmasaydı, çok açık ki Güney Afrika İsrail'in Gazze'de yürüttüğü soykırımı Uluslararası Adalet Divanına kolayca taşıyamaz ve büyük destek görmezdi.*** Keza İran, Çin ve Rusya blokunun bir parçası olduğu için İsrail ve ABD henüz doğrudan bir savaşı göze alamıyorlar. Suudi Arabistan ile İran arasındaki gerilimin yumuşatılmasına aracılık eden Çin, geçtiğimiz günlerde de El Fetih ve Hamas dâhil 14 Filistinli grubu bir araya getirerek ortak bir bildiri yayınlattı. Geçtiğimiz yıl Ukrayna savaşına son vermek üzere kendi barış planını açıklayan Çin'e Zelenski yönetimi burun kıvrımış ve hatta Rusya'nın çıkarlarını savunduğunu söylemişti. Fakat savaş uzadıkça Ukrayna'nın yıkımı büyüdü ve toprak kaybı arttı. ABD-İngiliz bloku öncülüğündeki Batı emperyalizminin Ukrayna'ya olan ekonomik ve askeri yardımında tıkanmalar baş gösterdi. Batı bloku içinde Rusya ile

bir anlaşmaya varılması düşüncesi giderek daha fazla dile getirilirken, Ukrayna Dışişleri Bakanı Çin'in yolunu tuttu.

Trump ve faşist MAGA hareketi

Vurguladığımız üzere Trump, ABD'nin emperyalist sistem üzerindeki hegemonyasının sarsılmasına, eski gücünü koruyamayarak zayıflamasına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Trump'ın kaba, megaloman tutum ve davranışları, bizzat ABD öncülüğünde oluşturulan uluslararası kurumları ve ilişkileri sarsacak adımlar atmaktan çekinmemesi Amerikan egemen sınıfının bir kesiminin söz konusu gerilemeye verdiği tepkiden bağımsız düşünülemez! Burjuva tarihçiler ve ideologlar, tarihsel-toplumsal gelişmeleri kişilere/ liderlere indirgeyerek açıklamaya pek meraklıdırlar. Oysa Hitler, Mussolini, Putin, Erdoğan veya Trump türü liderler ne kadar ihtiraslı ve çılgın olurlarsa olsunlar, eğer onların üzerinde hareket edecekleri uygun siyasal ve toplumsal koşullar yoksa hiçbir şey yapamaz, onlarla özdeşleşen rollerini oynayamazlar. Kuşkusuz bu açıklama tarihte liderlerin rolünü inkâr etmek anlamına gelmiyor, sadece birinci koşulun vazgeçilmezliğine dikkat çekmek istiyoruz. ***Yoksa krizlerin ve olağanüstü koşulların diktatörleri öne çıkartmasıyla, onların kişisel ve politik hırsları doğrultusunda fırsat kollamaları ve krizleri bu temelde kullanmaları arasında diyalektik bir ilişki vardır.***³⁹

Mesela Hitler'in çılgınlığı ile yenik Alman emperyalizmini ayağa kaldırmak isteyen devlete hâkim güçlerin ve tekelci sermayenin çılgınlığı örtüşüyordu. Bugün de "Amerika'yı Yeniden Büyük Yap" (Make America Great Again-MAGA) diyen Trump'ın bu sloganda ifadesini bulan emperyalist programı ve siyaseti, ABD egemen sınıfının bir kesiminin tepkisine aracılık etmektedir. Trump ile geleneksel ABD siyasetinin savunucuları arasında, ***emperyalist sistemin uluslararası kurumlarına yaklaşımdan ekonomik alanda hangi adımların***

39.Utku Kızılok, *Bonapartların ve Hitlerlerin İktidara Tırmanış Süreci*, gelecekbizim.net

atılacağına, dış politikanın nasıl yürütüleceğinden savaşta hangi taktik adımların izleneceğine kadar birçok konuda görüş ayrılığı yaşanmaktadır. Hatırlarsak, Trump iktidar koltuğuna oturduktan sonra, ABD'nin hegemonyası altında şekillenmiş uluslararası kurumları baltalayacak tarzda hareket etti. Çünkü Trump bunların aslında işlevini doldurduğunu ve ABD'nin sanki hâlâ bu kurumlar üzerinden dünyaya yön veriyormuş gibi hareket etmesinin yanlış olduğunu düşünüyor. Birleşmiş Milletlerden Dünya Sağlık Örgütüne, Dünya Ticaret Örgütünden IMF'ye birçok kurum uluslararası siyasette tuttukları ağırlığı kaybederken, ABD'nin de eskisi gibi bu kurumlar üzerinde mutlak belirleyiciliğinden söz etmek mümkün değil. Fakat eskisi gibi ABD'nin çıkarlarına hizmet etmeyen bu kurumların baltalanması, aynı zamanda ABD'nin emperyalist sistemin hegemon gücü rolünü oynamayı reddetmesi anlamına gelir. Trump ile Demokrat Parti ve hatta Cumhuriyetçi Partinin bir kesimi ve elbette devlet aygıtının üst kesimleri arasındaki çelişki buradan doğmaktadır. Nitekim iktidara geldikten sonra G7 zirvesinde “ABD geri döndü” diyen Biden, ABD'nin eski geleneksel siyaset tarzına işaret ediyordu.

NATO'nun Almanya ve Fransa dâhil AB ülkelerini Rusya karşısında savunmayacağını söyleyen Trump'ın esas amacı ABD'nin mutlak denetiminde olan bu emperyalist askeri aygıtı işlevsizleştirmek istemesi değildi. Almanya gibi NATO ülkelerinin ulusal bütçelerinin yüzde 2'sini silaha ayırmasını, daha fazla silahlanmalarını ve bu silahları da ABD'den almalarını istiyordu. Böylece hem NATO daha fazla güçlenmiş olacak hem de ABD silah endüstrisi ve dolayısıyla ekonomisi dinamizm kazanacaktı. Trump'ın bu yolla yapamadığını Biden yönetimi Ukrayna savaşını kullanarak yapmış, AB ülkelerini ABD-İngiliz blokunun arkasına sıralamış ve ülke bütçelerinden silahlanmaya ayrılan miktar artırılmıştır. Ancak Trump, Rusya konusunda ABD geleneksel çizgisinin izlediği siyaseti benimsemediği yönünde açıklamalar yapıyor. Zira Ukrayna savaşının ve aynı zamanda Ortadoğu'ya fazladan odaklanmanın ABD'yi esas hedefi olan Çin'den uzaklaştırdığını ileri sürüyor. İktidarda kaldığı süre boyunca Trump, ABD'nin emperyalist stratejisinin belirlenmesi ve

dış politikasının tayin edilmesinde merkezi konuma sahip Dışışleri ve Savunma (Pentagon) Bakanlıklarıyla sıkça çelişkiye düştü. Olası yeni bir Trump döneminde de benzeri çelişki ve anlaşmazlıkların yaşanması kaçınılmazdır. ***Fakat bunun anlamı, bugün Türkiye’de kimilerinin iddia ettiği gibi Trump’ın savaşa karşı çıkması değildir. Küreselci olarak adlandırılanların karşısına “içe kapanmacı” olarak konuşlandırılan Trump, gerçekte savaşı her türlü yolla sürdürmek isteyen politik bir çizginin temsilcisidir.***

Nitekim onun savaşçı çizgisini ekonomik alanda izlediği politikalardan da anlayabiliriz. Trump, ABD’nin eski gücüne ve konumuna ulaşması için öncelikle ekonomik alanda çok daha fazla güçlenmesi ve dünya ticaretinde üstünlüğü yeniden ele geçirmesi gerektiğini düşünüyor. Uzun zamandır ihracatta birinci olan Çin, dünya ticaretinde de üstünlüğü ele geçirerek ABD’yi geride bırakmıştır. Mesela 2018’de 2 trilyonu aşan Çin ihracatı, bugün 3,5 trilyona ulaşmıştır.⁴⁰ ***Trump, Çin’in ekonomik yükselişini frenlemek, dünya pazarında daha fazla hâkimiyet kurmasını ve ülkeler üzerindeki nüfuzunu pekiştirmesini engellemek için iktidara gelir gelmez çok sert bir ticaret savaşı başlattı.*** Çin mallarına çok yüksek gümrük vergileri getirdi ve bununla da yetinmeyip ABD’nin geleneksel müttefikleri olan Japonya, Almanya, Fransa ve birçok AB ülkesinin mallarına da gümrükler koyarak dünya ekonomisini sarstı. Birçok ekonomik ve ticari ortaklıktan çekilirken, NAFTA’nın yeniden ABD lehine revize edilmesini sağladı. ABD ekonomisini frenlediği gerekçesiyle Paris İklim Anlaşmasından çekildi vb. Bu hamlelerin sermayenin önündeki tüm sınırların yıkılmasının ve serbest ticaretin önünün açılmasının baş savunucusu olmuş ABD’den gelmesi, küreselleşmenin bittiği ve içe kapanma sürecinin başladığı yönünde değerlendirmelere neden oldu. ***Oysa küreselleşme ya da dünya ekonomisinin girift ilişkiler ağı oluşturmaları günümüz dünyasında kapitalizmin varoluş biçimidir. Eğer tarihsel ömrünü doldurarak tükanmış kapitalizmin bugünkü koşullarında 1930’lardaki gibi bir içe kapanma dönemini başlarsa, şüphe yok ki bu tüm sistemin çöküşünü tetikler.***

40. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/china/#economy>

Anlaşılabileceği üzere pervasız bir kapitalist olan Trump, ABD geleneksel siyasetinin yerleşik kural ve yöntemlerini aşarak kendi bildiği yoldan iş kotarmak istiyor. ***Amacı burjuva demokrasisinin getirdiği kuvvetler ayrılığı mekanizmalarını bir kenara iterek tüm devlet gücünü ele geçirmek ve totaliter bir rejim kurarak siyasal programının önündeki engelleri temizlemektir.*** Toplumu yaşam biçimi, kültür ve dini değerler temelinde bölüp kutuplaştırarak ve düzenin yarattığı toplumsal sorunları kullanarak kitleleri faşist programının arkasına yığmaya çalışıyor. Bir zamanlar nasıl ki Hitler sosyalistlerin, komünistlerin, Yahudilerin veya kozmopolit bir yaşamı benimseyen ve milliyetçiliğe, ırkçılığa karşı çıkan halk kesimlerinin Almanya'yı yıkıma sürüklediğini propaganda ediyorduyorsa, Trump da aynısını yapıyor. Bu noktada özellikle vurgulamak lazım: ***MAGA yalnızca Trump'ın emperyalist program ve siyasetini ifade etmiyor, aynı zamanda bu program ve siyaset etrafında faşist bir hareketi ve örgütlenmeyi de ifade ediyor.*** Beyazların üstünlüğünü savunan, ırkçı, Güney'in köleci kültürel değerlerini sahiplenilen, din, aile ve devleti kutsayıp kullanan, göçmen düşmanı, cinsiyetçi ve homofobik bir ideolojiye sahip MAGA hareketi, hem içinde yer aldığı Cumhuriyetçi Partiyi dönüştürmektedir hem de onu aşır geçiren bir niteliktedir. Önerdiği program ve siyaset sayesinde ABD emperyalizminin tarihsel gerilemesinin durdurulabileceğini söyleyen Trump, elbette en başta Cumhuriyetçi Parti olmak üzere egemen sınıfı bu doğrultuda örgütlemeye, tekeli sermaye kesimlerinin geniş bir kesimini kurtuluşun kendi programında olduğuna inandırmaya çalışmaktadır. Son dönemde Elon Musk benzeri teknoloji sektöründeki tekeli sermayedarların Trump'a desteklerini açıklamaları, MAGA hareketi etrafında toplananların arttığını gösteriyor.

Bu tür faşist liderler, bir taraftan toplumu yapay temelde kutuplaştırırken, öte taraftan da bir parçası oldukları sömürü düzeninin yarattığı toplumsal sorunları kullanarak işçi sınıfı kitlelerinin desteğini almaya çalışırlar. Üstelik bunu yaparken emek ve emekçi vurgusunu öne çıkartarak yapar ve bilinçleri bulandırır. Tekelci bir kapitalist olan Trump, 2016'dan bu tarafa ABD'deki yerleşik düzeni Demokrat

Parti ve onun içinde saydığı kozmopolit elitlerle özdeşleştiriyor; işsizlik dâhil ülkenin karşı karşıya kaldığı sorunların sorumlusunun onlar olduğunu propaganda ediyor. Ucuz emek sömürüsü peşinde olan sermayenin Çin'e ve başka ülkelere gitmesinin, geleneksel sanayi bölgelerinin terk edilmesinin ve böylece işsizliğin artmasının nedeni olarak onları gösteriyor. İşçi sınıfı kitlelerinin bilincini bulandırmak amacıyla MAGA hareketine monte edilen ve Trump'ın başkan yardımcısı adayı olarak seçilen JD Vance'in Cumhuriyetçi Partinin başkan adayını belirleme toplantısındaki konuşması oldukça dikkat çekicidir. Vance çocukluğunu, yoksul bir aileden gelmesini, annesini ve onun emeklerini, eşini ve çocuklarını da kapsayan, zaman zaman duygusal, etkili bir konuşma yaptı. ***Vance'in konuşmasının Trump'ın faşist MAGA hareketine ideolojik ve kültürel bir derinlik kazandırmak için kurgulandığına şüphe yok.*** Sermayenin yurt dışına gitmesinden, fabrikaların kapanmasından, ucuz Çin mallarının ülkeye dolmasından ve işsizlikten Biden'ı sorumlu tuttu. Şu cümle de ona ait: "Benimki gibi küçük kasabalarda, ülkemizin diğer eyaletlerinde işler denizaşırı ülkelere ve çocuklarımız da savaşa gönderildi. Ülkemiz ucuz Çin malları, ucuz yabancı işgücü ve etkisi gelecek on yıllarda duyulacak ölümcül Çin fentanili akınına uğradı. Irak'tan Afganistan'a, mali krizden büyük durgunluğa, açık sınırlardan, durgunlaşan ücretlere kadar bu ülkeyi yönetenler başarısız oldular." Trump'ın işçiler için iş olanakları yarattığını ama Biden'ın bu işleri yok ettiğini söyledi. ***Konuşmasını emek, işçi sınıfı, işsizlik, ülkenin içine düştüğü aciz durum üzerine kurgulayan Vance, tüm konuşması boyunca sıkça Trump'ı bir kurtarıcı olarak sundu.*** Bir zamanlar nasıl da büyük ve harika olan ABD'yi içine düştüğü çıkmazdan kurtarmak için Trump sahneye çıkmıştı! Her şey kötüye gidiyordu: "Ta ki Donald J. Trump adında bir adam ortaya çıkana kadar. Bizim, büyük şirketlerin cebinde olmayan, sendikalı ya da sendikasız çalışanlara hesap veren bir lidere ihtiyacımız var. Wall Street baronları ekonomiyi çökertti, Amerikalı inşaatçılar iflas etti. Ve sonra Demokratlar bu ülkeyi milyonlarca yasadışı yabancıyla doldurdu."⁴¹

41. <https://www.nbcnews.com/politics/2024-election/jd-vance-calls-big-tent-gop-vp-nominee-acceptance-speech-rcna161211>

Özel olarak seçilmiş, hakkında kitap yazılarak filim yapılmış bu adam, teknoloji milyarderi olarak bilinen Peter Thiel gibilerinin desteğini alarak senatör seçilmiş ve şimdi Musk'ın da desteğini alarak Trump'ın yardımcılığına getirilmiştir. Elbette amaç, özellikle beyaz işçilerin desteğini almak ve MAGA hareketine emekçi bir taban oluşturmaktır. Vance üzerinden faşist MAGA hareketinin emekçileri temsil ettiği algısı yaratılırken, aynı zamanda Trump sonrasında ona yeni bir lider hazırlanmaktadır. Hitler ve Nazilerin iktidara tırmanma sürecinde benzeri bir söylemle umutsuz emekçi kitleleri nasıl aldattıklarını hatırlayalım. Vance'in işçi sınıfı vurgusu bir sahtekârlık ve demagojiden öte bir şey değil. En basitinden, işçilerin haklarının ilerletilmesi için AFL-CIO başta olmak üzere sendikalara destek vermeyen Vance, sağlık ve sosyal hakların geliştirilmesi için de kılını kıpırdatmış değil. Tarihsel deneyimler de gösteriyor ki ABD'de sınıf mücadelesi daima sert bir karaktere bürünerek ilerlemiştir. Mesela pandemi ve George Floyd eylemleri sürecinde faşist güçlerin ağır silahlarla gövde gösterisi yapmasına siyahların da içinde yer aldığı emekçiler anında benzeri tarzda cevap vermişlerdi. Nereden bakarsak bakalım, dünya kapitalist sisteminin tarihsel tıkanıklığının ve Üçüncü Dünya Savaşını doğuran emperyalist hegemonya bunalımının ABD egemen sınıfı içinde yarattığı sorunlar ve toplumsal çelişkilerin çok keskin biçimler aldığı bu ülkede sınıf mücadelesi önümüzdeki süreçte daha da sertleşecektir.

Utku Kızılok - 1 Ağustos 2024

Trump ABD Emperyalizminin Derdine Çare Olacak mı?

İkinci kez ABD başkanı seçilen Donald Trump'ın 20 Ocakta göreve başlaması, neredeyse dünyanın her köşesinde yoğun bir ilgi ve merakla takip edildi. Üstelik yalnızca şu ya da bu ülkenin diplomatları, siyasetçileri veya gazetecilerinden söz etmiyoruz. Güney Amerika'dan Türkiye'ye dek, sorulduğunda “siyasetle ilgilenmiyorum” cevabını alacağınız sıradan insanlar da Trump'ın hem seçilme sürecini hem de yemin törenini takip ettiler, onun fikirleri hakkında düşüncelerini dile getirdiler. Kimi yazarlar, herkesin soluğunu tutup Trump'ın yemin törenini beklemesinden hareketle, 2025'in 20 Ocakta başlayacağını söyleyerek durumun olağanüstülüğüne dikkat çektiler. Zira Trump'ın alacağı kararlar Gazze'den Ukrayna'ya, Kürt sorunundan İran'ın geleceğine, dünya ekonomisinden ABD'ye giderek yeni bir yaşam kurmak isteyen Latin Amerikalı emekçilerin umutlarına kadar sayısız konuda belirleyici olacak! Bu yüzden Gazze'de, Rusya'da, Meksika ya da Türkiye'deki bir emekçi Trump'ın dedikleri ve yaptıklarıyla ilgileniyor, ilgilenmek zorunda kalıyor. En sıradan emekçinin siyasetin, üstelik de dünya siyasetinin içine çekilmesini göstermesi bakımından bu durum çok ilginçtir ve *yaşadığımız çağın özelliğini, dünyanın nasıl da her yönden bütünleştiğini ortaya koymaktadır.*

Her nereden bakarsak bakalım, kelimenin gerçek anlamıyla olağanüstü, kaotik, baş döndürücü bir dönemin içindeyiz. Zaten 6 Ocak 2021'de hükümet darbesi yapmaya ve seçimleri kaybetmesine rağmen iktidarı bırakmamaya çalışan, birçok davada suçlu bulunan faşist Trump'ın kurtarıcı edasıyla ikinci kez ABD'de başkanlık koltuğuna oturmasının kendisi yeterince olağanüstü değil mi?! Trump, hiçbir sınır tanımayan ve her şeyi yapabilecek çılgın rolünü oynuyor çünkü bunun ABD emperyalizminin çıkarlarına daha uygun düştüğünü, bu şekilde istediği sonuca ulaşabileceğini düşünüyor. Kuşkusuz Trump kişilik olarak çılgın birisidir ama onu ABD'nin başına oturtan tarihsel koşullardır.

Bu bakımdan Trump'ın nasıl tarihsel bir kesitte iktidara oturduğunun altını çizmek son derece önemlidir. Bu, hem Trump'ı ikinci kez hangi dinamiklerin iktidara taşıdığının hem de onun politik hareket tarzının anlaşılması bakımından gereklidir.

Bundan 24 yıl önce ABD egemenleri, bir zamanlar üzerinde güneş batmayan dünyanın hegemon gücü İngiliz emperyalizminin kaderini paylaşmamak için erkenden harekete geçtiler. 2001'de ABD'nin startını verdiği savaşın amacı, Ortadoğu'dan Asya Pasifik'e kadar birçok bölgede siyasal dengeleri yeniden oluşturmak, rakiplerinin önünü kesmek ve emperyalist sistem üzerindeki hegemonyasını sağlamlaştırmaktı. ***Fakat emperyalist savaş halkalar halinde büyüyerek bir Üçüncü Dünya Savaşına dönüştü ve emperyalist sistemin hegemonya krizini alabildiğine derinleştirdi.***⁴²

Ortadoğu'da yoğunlaşan emperyalist savaş, Rusya'nın Ukrayna topraklarını işgal etmesiyle bir anda Avrupa'nın kapısına dayanmış oldu. Ukrayna, ABD-Batı bloku ile Çin destekli Rusya'nın dolaylı savaş alanına dönüşürken, Rus ekonomisini çökertmek amacıyla başlatılan yaptırımlar dünya ekonomisini ve neredeyse tüm ülkeleri derinden etkiledi. Savaş histerisine kapılan Avrupalı egemenler (özellikle Alman emperyalizmi), bir taraftan ekonomiyi askerileştirip silah üretimini artırırken, öte taraftan da toplumu savaşa hazırlıyorlar. Rusya ile savaşın kaçınılmaz olduğu fikrini işliyorlar.

Bu yılın başında *Financial Times*'a konuşan NATO Askeri Komitesi Başkanı Amiral Rob Bauer, Çin'e karşı büyük bir silahlanma kampanyası yürüttüklerini, finans tekellerinin ve emeklilik fonlarının silah şirketlerinin hisselerine yatırım yapmalarının nasıl kârlı olduğunu anlatıyor ve şöyle diyordu: ***“Eğer tektonik plakalar kayarsa, depremler olur. Jeopolitik güç plakaları değişirse savaşlar olur.”***⁴³

42.Bu konuda bkz: *Emperyalist Hegemonya Krizi ve Üçüncü Dünya Savaşı*, <https://gelecekbizim.net/wp-content/uploads/2025/01/ucuncu-dunya-savasi.pdf>

43. <https://harici.com.tr/nato-yetkilisi-batili-yatirimcilarin-silah->

ABD'nin amacı, tam da emperyalizmin bu militarist temsilcisinin dikkat çektiği jeopolitik güç plakalarının kaymasını engellemekti. Fakat dünyanın en büyük askeri ve ekonomik gücü olmasına rağmen bu hedefine ulaşamadı; Çin ve Rusya gibi emperyalist güçlerin yükselişi jeopolitik güç plakalarının kaymasına neden oldu. Nitekim Trump yönetiminin Dışişleri Bakanı Marco Rubio da bu gerçekliği açıkça kabul ediyor, tek kutuplu dünyanın sona erdiğini belirtiyor. SSCB'nin çökmesi ve "Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte dünyada tek süper güç haline geldik ve birçok durumda her sorunu çözmeye çalışan küresel bir hükümet rolünü üstlendik. Evet, dünyada korkunç şeyler yaşanıyor. Fakat bunların bazıları doğrudan ulusal çıkarlarımızı etkiliyor ve işte önceliğimizi bunlara vermeliyiz. ***Dünyanın tek bir kutuplu güç etrafında şekillenmesi normal bir durum değildir. Bu, aslında bir istisna, bir anomaliydi.*** Soğuk Savaşın bitmesiyle ortaya çıkan geçici bir durumdu, fakat eninde sonunda çok kutuplu bir dünyaya, yani farklı bölgelerde çok güçlü devletlerin olduğu bir düzene geri dönelecekti. Bugün Çin ve belirli ölçüde Rusya gibi büyük güçlerle karşı karşıyayız.”⁴⁴

Çok kutuplu bir dünyanın emperyalist sistemin hegemonya krizinin daha da derinleşmesi anlamına geleceğini belirtmek gerekiyor. Emperyalist sistemin bir hegemonu olmadan, bu gücün üstünlüğü kabul edilerek onun öncülüğünde kurallara dayalı uluslararası bir düzen kurulmadan büyük güçlerin rekabetinden doğan kriz ve kaos kontrol altına alınamaz. Fakat ***emperyalist sistemin hegemon bir güç altında şekillenmesi her ne kadar hegemon güce muazzam bir üstünlük ve esneklik kazandırsa da, ona canının her istediğini yapma hakkı ve özgürlüğü vermez.*** Hegemon güç, her şeyden önce bu üstünlüğünü koruyabilmek için kurallara dayalı uluslararası düzeni ve onun kurumlarını ayakta tutmaya, bu kurumlar dolayısıyla politikalarını meşrulaştırmaya ve bir şekilde diğer güçlerin desteğini

[endustrisinden-uzak-durmasi-apta/](#)

44. <https://www.state.gov/secretary-marco-rubio-with-megyn-kelly-of-the-megyn-kelly-show/#:~:text=And%20I%20think%20that%20was,There%20are.>

almaya, rıza üretmeye çalışır. Emperyalizmin tarihi gösteriyor ki hegemon olanın sistem üzerindeki etkisi zayıflayıp aşındığında ve yükselen emperyalist güçler en tepedekinin hegemonyasını kabul etmediğinde savaş kaçınılmazdır.

Rubio'nun kabul etmek zorunda kaldığı durum, ABD emperyalizminin sınır tanımayan saldırganlığının ve yıkıcılığının arkasında hangi dinamiklerin olduğunu ortaya koyuyor. ABD, 2001'de Bush yönetimi altında uluslararası emperyalist düzenin kurallarını ve rıza üretmeyi umursamadan kendi çıkarları doğrultusunda harekete geçmiş, her türlü kaba kuvvete ve haydutluğa başvurmaya başlamıştır. Fakat ***Trump ile birlikte bu kaba kuvvet, tehdit, şantaj, hiçbir sınır tanımayan emperyalist haydutluk doruğuna çıkmıştır.*** Bu kudurgan emperyalist politikanın en çarpıcı görünümünü, Siyonist İsrail'in koşulsuz desteklenmesi ve onun korkunç bir savaş makinesine dönüştürülmesi oluşturuyor. İsrail'in dünyanın gözü önünde Gazze'de soykırım uygulaması, Lübnan'ı yakıp yıkması, Ortadoğu'da haritaları değiştirmeye girişmesi bir ABD politikasıdır! Trump İsrail'in soykırım politikasını devam ettirmek, Gazze'de yaşayan 2 milyon Filistinliyi buradan sürmek, buraya dünya zenginleri için lüks konutlar yapmak istiyor! Bu ahlaksız emperyalist burjuva, sanki bir halkın yurdundan sökülüp atılmasından, sanki etnik temizlik ve soykırımdan söz etmiyor da, alelade bir şeyden, ticari bir işten söz ediyor! Tüm yaşam alanları yıkılan Gazzelilerin oradan gönüllü olarak ayrılmak isteyeceklerini söyleyerek soykırımı meşrulaştırmaya çalışıyor.

Emperyalist haydutluk insanlığın olumlu/ilerici değerlerini temsil eden hiçbir toplumsal yargıyı ve uluslararası kurulları umursamıyor, hiçbir sınır tanımıyor. İkinci Dünya Savaşının ardından faşizm insanlığın vicdanında mahkûm edilmiş, bir halkın etnik temizlik yoluyla yok edilmesine karşı çıkmak toplumun ezici çoğunluğu tarafından ahlaki bir ilke olarak benimsenmişti. Etnik temizlik ve soykırım insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak uluslararası burjuva hukuku tarafından da kabul edilmişti. Bu yüzden burjuva egemenler, aksini düşünseler bile toplumun tepkisinden çekinir, faşist düşünce ve hareket tarzlarını

açık edemezlerdi. Keza emperyalist sistem kurallara dayalı bir düzen işleyişi oturtmuştu ve genel olarak burjuva devletler bu kurallar içinde hareket ediyorlardı. Fakat ***kapitalizmin tarihsel sınırlarına ulaşarak varoluşsal krize*** girdiği, emperyalist hegemonya krizinin üçüncü bir emperyalist savaş doğurduğu koşullarda burjuva gericiliği şaha kalktı. Düzen daha da otoriterleşip burjuva demokrasisi giderek daha fazla bir kabuğa dönüşürken, burjuva siyaseti daha fazla sağa kayd, faşist hareket dünya ölçeğinde güçlendi ve birçok ülkede faşist ya da otoriter rejimler kuruldu. ***Kapitalist düzenin çürüyüp lime lime dökülmesinin sonuçlarını, her türlü sınırın aşılmasında, gericiliğin, faşist söylem ve eylemin olağanlaşmasında görebiliriz.*** Trump'ın faşist etnik temizlik planlarını bir emlak projesi olarak pazarlaması ya da Elon Musk'ın Nazi selamı vermesi ve açıktan Avrupa'da faşist hareketi desteklemesi de bu olağanlaşmanın ifadesidir.

Daha önceki yazılarımızda da ifade ettiğimiz üzere İkinci Dünya Savaşının ardından ABD emperyalizminin hegemonyası altında inşa edilen kurallara dayalı düzenin dikişleri her tarafından patlamış, BM dâhil bu düzenin uluslararası kurumları büyük ölçüde işlevsizleşmiştir.⁴⁵ ***Her ne kadar resmen kabul edilmese de eski uluslararası düzen büyük ölçüde çözülmüştür ve fakat verili koşullarda onun yerine neyin konacağı henüz belli değildir.*** Dahası yeni bir düzenin oluşturulmasının koşulları olmadığı gibi, derinleşen emperyalist hegemonya krizi uluslararası ekonomik ve siyasal gerilimi alabildiğine büyötmektedir. Eski uluslararası düzenin öldüğünün en çarpıcı ifadelerinden birisi, ABD'ye yaslanan İsrail'in Gazze'de soykırım uygulaması ve dünyayı umursamamasıdır. Faşist Netanyahu, İsrail'in bir zamanlar kâğıt üzerinde kabul eder gözüktüğü Filistin devletinin kurulamayacağını söylemekten, Filistin topraklarının ilhakını açıkça dile getirmekten, Arap devletlerini aşağılayıp alay etmekten çekinmiyor. Grönland ve Kanada'yı ilhak ederek ABD topraklarını büyötmekten, Panama Kanalına zorla el koymaktan söz eden Trump ise, uluslararası düzenin tabutuna yeni ve devasa bir çivi

45.Emperyalist Hegemonya Krizi ve Üçüncü Dünya Savaşı, <https://gelecekbizim.net/bolumler/bolum-vii/#ikinci-baslik>

daha akmış oluyor.

Kuşkusuz işgal ve ilhak tehditleri savuran Trump, her türlü zorbalığa başvurmaya hazır olduğu mesajını vererek rakiplerini korkutup sindirmek ve ABD emperyalizminin politikalarını hayata geçirmek istiyor. Ancak böyle olsa bile, toprak ilhakı tehditlerini pazarlık aracına dönüştürmesi, hâlâ hegemon bir g olmasına rağmen ABD emperyalizminin eski yöntemleri kullanarak istediğini alamamasının sonucudur. Trump, oyunu açık, kendi kurallarıyla oynamak isteyen tüccar kafalı birisidir. Egemen sınıfın bir kesiminin aksine, ABD'nin hegemon ve düzen kurucu rolünde hareket etmesinin emperyalist rekabette hareket tarzını kısıtladığını düşünüyor. Bu yüzden, emperyalist sistemin uluslararası kurumlarını parçalayacak şekilde hareket etmekten çekinmiyor. Nitekim başkanlık koltuğuna oturur oturmaz Dünya Sağlık rgtnden çekilmeyi, soykırımla suçlanan faşist Netanyahu için yakalama kararı çıkartan Uluslararası Ceza Mahkemesine yaptırım uygulamayı, BM'nin yardım örgütlerini fel etmeyi kapsayan birçok kararname imzaladı.

ABD'nin düşüşü durdu mu?

Yemin töreninden bir gün önce zafer mitingi düzenleyen Trump, kalabalığa şöyle sesleniyordu: “Yarın ğlen ülkemizi geri alacağız. Washington'daki başarısız ve yozlaşmış siyasi düzenin, başarısız bir yönetimin saltanatına son vereceğiz. Amerika'nın gerilediği dört yıllık perde kapanıyor ve Amerikan gc, refahı, onuru ve gururunun yepyeni bir dönemi başlıyor.” Trump, hem bu toplantıda hem de yemin töreninde kendisini bir Mesih, bir kurtarıcı olarak sunarken, ABD emperyalizminin tarihsel gerilemesinin suçunu başta Biden olmak üzere önceki yönetimlere yükledi. Modern tarihin farklı dönemlerinde Bonapartist ya da faşist liderler daima benzeri bir üslup kullanmışlardır: Onlar milletin has evladı, asıl temsilcisi ve kurtarıcısıyken, ötekiler halka yabancı ve ülkeye ihanet eden kimselerdir, tüm sorunların kaynağıdırlar! Trump, ABD sanki yabancı güçler tarafından işgal

edilerek onlarca yıl geriye sürüklenmiş algısı yaratmak istiyor. Bu yolla kendisinin de bir parçası olduğu düzeninin yarattığı toplumsal sorunları dışsallaştırıyor. Daha da sertleştirdiğı emperyalist savaş politikalarını, anti-demokratik faşizan uygulamaları bir zorunluluk olarak sunuyor, meşrulaştırmaya çalışıyor.

Başkanlığı resmen devraldığı 20 Ocak'ı “kurtuluş günü” ilan eden **Trump'a göre “ABD'nin düşüşü sona erdi.”** ABD artık yalnızca “yeniden üretici bir ulus” olmayacak, aynı zamanda topraklarını da genişletecek! Böylece ilk kez bir başkan, resmi ağızdan ABD hegemonyasının gerilediğini, ekonomik ve siyasal olarak düşüşe geçtiğini kabul etmiş oluyor. Trump, bu gerileme ve düşüşü durdurmak için ABD emperyalizminin izlediğı saldırgan politikaları daha da sertleştirmeyi, uluslararası kuralları hiçbir şekilde umursamamayı, ilhak yoluyla toprak büyötmeyi ve eskisi gibi “üretici ulus” haline gelmeyi öneriyor. ABD'nin ekonomik ve askeri gücünü arkasına alarak, sıkça söylediğı gibi oyunu sert oynamak istiyor. Ancak emperyalist sistemde tek emperyalist güç ABD değil ve zaten emperyalizmin doğası oyunun sert oynanmasını zorunlu kılıyor. Trump nasıl ki ABD'nin rakiplerini alt etmek ve ondan yana bir denge oluşmasını sağlamak için tehdidi sonuna kadar götürmeyi, uçurumun kenarında dolaşmayı göze alıyorsa, diğerleri de aynı şeyi göze alıyor. Putin'in, Ukrayna'yı silahlandıran Batı'nın kritik eşiğı aşması halinde Rusya'nın nükleer silah kullanabileceğine dair tehditlerini hatırlayalım. Emperyalizmin yıkıcı doğası tüm güçleri bu noktaya itmektedir ve bir tüccar olan Trump'ın bu alandaki deneyimi ona kendiliğinden mutlak bir üstünlük kazandırmıyor.

2024'te dünya genelinde silahlanmaya harcanan 2 trilyon 433 milyar dolarlık paranın 1 trilyon doları ABD'ye aittir. ABD'nin ekonomik ve askeri gücü arasındaki dengesizlik her geçen gün büyüyor. Kuşkusuz ABD hâlâ dünyanın en büyük ekonomik gücüdür ama imalat/sanayi malları dâhil birçok alanda üstünlüğü Çin'e kaptırmış durumda. Trump da çok iyi biliyor ki ekonomiden bağımsız, sadece silahların gücüyle ABD'nin düşüşü durdurulamaz! İşte bu yüzden

ABD'nin yeniden dünyanın en büyük üretim yapan ülkesi haline gelmesi ve eski ekonomik gücüne ulaşması için ticaret savaşı ve ilhak dâhil her türlü emperyalist yöntemi kullanacağını söylüyor. Çünkü Çin'in dünya ekonomisi içinde tuttuğu yerin çok uzun olmayan bir sürede dramatik şekilde değişmiş olması, NATO temsilcisinin sözünü ettiği jeopolitik güç plakalarının kaymasına neden olmuştur.

ABD emperyalizminin İkinci Dünya Savaşından mutlak bir güç olarak çıktığını ve o süreçte dünya üretiminin yarısından fazlasını tek başına yaptığını belirtelim. Fakat **kapitalizm altında hiçbir emperyalist ve kapitalist devlet mutlak, değişmez bir güç konumunda kalmaz. Kapitalizm eşitsiz ve bileşik gelişme yasasının hüküm sürdüğü bir sistemdir.** Her kapitalist ülke sahip olduğu tarihi arka planla, kapitalist ilişkilerin, sanayinin, kültürün ve eğitimin gelişme düzeyiyle, işgücünün sayısı ve niteliğiyle birlikte dünya ekonomisi içinde yol alır. Geçmişte Almanya ve Japonya örneğinde gördüğümüz üzere, aynı zaman diliminde birlikte gelişen ülkelerden kimileri sıçramalı şekilde büyüyerek en önde kilerle mesafeyi kapatabilirler. Nitekim tempolu bir şekilde büyüyen ve sanayi alanında dev adımlarla ilerleyen diğer emperyalist ülkelerin dünya ekonomisi içindeki payı zamanla artarken, ABD'ninki azalmıştır.

Mesela 1980'lerin başında dünya üretimindeki payı yüzde 2,5 olan Çin, günümüzde bu payını yüzde 18'e çıkartmıştır. Çin, özellikle 1990'lardan bu tarafa muazzam bir büyüme gerçekleştirerek dünyanın ikinci büyük ekonomisine ve emperyalist bir güce dönüşürken, aynı dönemde ABD'nin dünya üretimindeki payı geriye düşmeye devam etti. Hâlihazırda ABD'nin dünya üretimdeki payı yüzde 26 düzeyindedir.⁴⁶ Bu rakamlar, imalattan tarıma, inşaattan hizmet sektörüne kadar bir ülkenin bir yıl boyunca ürettiği tüm değerlerin toplamıdır. Esasında hammaddenin ya da yarı mamul maddenin işlenmesiyle üretilen malları temsil eden imalat/sanayi sektörünün bu ülke ekonomileri ve dünya ekonomisi içinde tuttuğu yerin nasıl

46.https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_China
https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_the_United_States

çarpıcı şekilde değiştiğini görmek çok daha anlamlıdır. 1950-1970 arasında ABD imalat sektörünün gayrisafi yurtiçi hâsıla (GSYİH) içindeki payı yüzde 21-25 düzeyindeyken, azalarak bugün yüzde 10'a düşmüştür. Buna karşılık imalat üretiminin Çin GSYİH'si içindeki payının yüzde 25-27 seviyesinde olduğunu görüyoruz. Dünya üretim çıktısını esas aldığımızda da Çin ile ABD arasındaki makasın açıldığını görmekteyiz. ***Çin imalat üretiminin dünya gayrisafi hâsılası içindeki payı yüzde 32'ye yaklaşırken, ABD'ninki yalnızca yüzde 16'dır.***⁴⁷ ABD'nin 1980'deki payının yüzde 30 olduğunu dikkate aldığımızda, gerilemenin büyüklüğü daha iyi anlaşılır.

ABD emperyalizmi, bir zamanlar dünya ticaretinde ve dünya pazarında tartışılmaz üstünlüğe sahipti. Ancak uzun yıllardır en büyük ihracatçı ülke konumunda olan Çin, dünya ticaretinde de üstünlüğü ele geçirmiştir. İhracatı 3,5 trilyon dolara yükselen Çin ile ABD arasında 500 milyar dolarlık bir fark var. ABD neredeyse 800 milyar dolar dış ticaret açığı verirken, Çin yüz milyarlarca dolar dış ticaret fazlası ermektedir.⁴⁸ ***Kapitalizmin Tarihsel Çıkamazında Ticaret Savaşları*** başlıklı yazımızda vurguladığımız gibi, Çin bir zamanların ucuz ve taklit mal üreten ülkesi olmaktan çıkmış, yüksek sermaye birikimine ve ileri teknolojik temele dayalı bir endüstri devine dönüşmüştür. Çinli şirketlerin ihraç ettiği malların önemli bir kısmını makineler, robotlar, elektrikli aletler, bilgisayarlar, akıllı telefonlar, otomotiv parçaları, otomobiller vb. oluşturuyor. Çin hem elektrikli otomobil üretiminde dünya lideridir hem de sahip olduğu teknoloji sayesinde batarya üretiminde küresel pazarda büyük bir üstünlüğe sahiptir.

47.Sırayla: <https://prosperousamerica.org/u-s-manufacturings-shrinking-share-of-gdp-and-how-to-catch-up/>
<https://www.china-briefing.com/news/china-manufacturing-industry-tracker-2024-25/#manufacturing-GDP>
<https://www.safeguardglobal.com/resources/top-10-manufacturing-countries-in-the-world/>

48.ABD ve Çin ithalat ve ihracatına dair veriler için şuraya bakılabilir: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-states/#economy>

Çinli şirketlerin lityum pil pazarındaki payı yüzde 63'ten fazladır.⁴⁹ En son ChatGPT başta olmak üzere ABD teknoloji devlerinin borsada 1 trilyon dolar kaybetmesine neden olan DeepSeek örneğinde gördüğümüz üzere, Çin yapay zekâ alanında da ABD'yle aradaki mesafeyi kapatmaktadır. Üstelik Çin bu alandaki engeli, ABD'nin uyguladığı katı çip yaptırımlarına rağmen aşabilmektedir.

Elektrikli araçlardan cep telefonlarına, bilgisayarlardan uydu sistemlerine, insansız hava araçlarından askeri endüstrinin diğer alanlarına, rüzgâr türbinlerinden petrol rafinelerine kadar birçok alanda kullanılan lityum ve nadir toprak elementleri, yeni teknolojiler için vazgeçilmez konumdadır. Dünya ölçeğindeki 110 milyon ton ender toprak yatağının 44 milyon tonu, en büyük ender toprak elementi üreticisi olan Çin'de bulunuyor. Bunu 22 milyon tonla Brezilya, 21 milyon tonla Vietnam, 10 milyon tonla Rusya, 7 milyon tonla Hindistan izliyor.⁵⁰ Çin, bu alanda da dünya tekeli konumundadır ve mesela NATO ülkeleri Çin'e bağımlıdır. Bizzat Batılı emperyalist ülke temsilcilerinin ifade ettiği gibi, sorun nadir toprak yataklarına ulaşmakta değil; toprağı işleme konusunda deneyimli olan Çin, sahip olduğu teknoloji sayesinde ucuza üretim yapıyor. Bu yüzden de pazarın hâkimi konumunda tedarik zincirini kontrol ediyor.

Dünyanın ikinci dev ekonomisi konumuna yükselen Çin, ABD'nin tüm engellemelerine rağmen en büyük endüstriyel güce dönüşmüştür. Avrupa'dan Latin Amerika'ya, Güney Asya'dan Afrika'ya kadar dünyanın dört bucağına sermaye ihraç ediyor, yatırımlar yapıyor, limanlar inşa ediyor, buraları Tek Kuşak-Yol Projesine bağlıyor. Bu düzeydeki emperyalist bir gücün askeri açıdan geri kalması düşünülemez. Silahlanmaya her sene daha fazla harcama yapan Çin, sahip olduğu teknoloji sayesinde etkili savaş uçaklarından insansız hava araçlarına, savaş gemilerinden füze sistemlerine kadar askeri

49.<https://www.chinadaily.com.cn/a/202312/28/WS658cce0ca31040ac301a9e62.html>

50.<https://www.theguardian.com/us-news/2025/feb/05/donald-trump-rare-earths-ukraine-us-trade-deal-aid-russia>

alandanda büyük bir ilerleme gerçekleştirmiştir. Nitekim 12 Ekim 2022’de bir Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi yayınlayan ABD yönetimi, Rusya ile birlikte Çin’i ana tehdit ilan ediyor ve şöyle diyordu: “Çin, hem uluslararası düzeni yeniden şekillendirme niyetine hem de giderek artan bir şekilde bu hedefi ilerletmek için ekonomik, diplomatik, askeri ve teknolojik güce sahip tek rakiptir.” Esasında ABD emperyalizmi, 2008’den bu tarafa Asya Pasifik’e yani Çin’e odaklanmış durumdadır. Bir taraftan Japonya ve Avusturalya gibi ölkeleri silahlandırıp Çin’in karşısına bir “deniz duvarı” örmeye, öte taraftan da Çin ekonomisini geriletmek ve teknolojik üstünlüğü ele geçirmesini önlemeye çalışıyor.

Birinci döneminde yıkıcı bir ticaret savaşı başlatan Trump, Çin’in kuşatılması ve geriletilmesi mücadelesini en üst seviyeye taşıdı. şimdi Trump, bir kez daha gümrük vergilerini artırarak Çin’i ama aynı zamanda Meksika, Kanada ve AB ölkelerini hedef alıyor. 1 şubatta imzaladığı kararnameyle Çin’e yüzde 10, Meksika ve Kanada’ya ise yüzde 25 oranında ilave gümrük vergisi koydu. “Üreten ulus” hedefi doğrultusunda yüksek gümrük vergileriyle içerdeki sermayeyi korumak, yabancı ölkelere gitmiş sermayeyi içeri çekmek ve içerdeki sanayiye tekrar güçlendirmek istiyor. Peki, yurtdışına gitmiş sermayeyi içeri çekmek ve koruma duvarlarıyla içerdeki sermayenin kapsamlı sanayi yatırımları yapmasını sağlamak o kadar kolay mı? ***Ya da şöyle soralım: Amerikan tekerci sermayesi 1990 dönemecinde Meksika’ya, 2000 dönemecinde ise Çin’e neden yoğun şekilde aktı? Çünkü kendi ölkesinde yüksek kâr oranlarına ulaşmak artık bir hayaldi ve bu ölkelerdeki sudan ucuz işgücünü sömürerek kâr açlığını giderebilirdi! Kapitalizmin tarihsel sınırlarına ulaşmasının şiddetli bir ifadesi olan ve olağan periyodik krizlerden ayrılan 2008 küresel krizi, Amerikan tekerci sermayesinin Çin ve Güney Asya’ya taşınmasını daha da hızlandırdı. 800 milyonluk devasa ucuz işgücüyle Çin, tarihsel sınırlarına ulaşan kapitalizme adeta taze nefes üfledi. Fakat aynı zamanda devasa bir ekonomik ve sanayi gücüne dönüşerek bir zamanlar Batılı tekellerin kontrolünde olan birçok sektör ve pazarı ele geçirdi. Bunun en çarpıcı örneğini tedarik zincirlerinin koptuğu Covid-19 pandemisi döneminde, ABD ve Batılı ölkelerin sağlık malzemeleri dâhil birçok üründe Çin’e***

bağımlı olmasında gördük.

Sermayenin varoluşsal nedeni ve temel güdüsü çok daha ucuza üretmek, daha fazla artı-değere el koyarak kâr kitlesini büyümektir. Bu açıdan ABD’de emek maliyetleri Çin, Güney Asya veya Meksika’yla karşılaştırıldığında çok daha pahalıdır. Kuşkusuz üretim sürecinde çok daha fazla yeni teknolojinin kullanılmasıyla emek verimliliğini arttırmak, metaların üretimi için gerekli olan ortalama emek zamanını kısmak ve ürünleri daha ucuza üretmek mümkündür. Bu şekilde ve yükseltilen gümrük duvarlarıyla Amerikan tekellerinin Çin tekelleri karşısında rekabet gücü çok daha fazla artacaktır. Fakat bunun anlamı sermayenin organik bileşiminin yükselmesi, kâr oranlarının düşmesi, canlı emeğin üretim sürecinden daha fazla kovulması ve artan işsizlik demektir! Kaldı ki Çin rekabetini aşmanın ve onun hâkim olduğu pazarları ele geçirmenin hiçbir garantisi yoktur. Zira tekelci rekabet kaçınılmaz olarak Çinli tekelleri de emek verimliliğini daha fazla artırmaya, üretim sürecinde çok daha fazla yeni teknoloji kullanmaya ve ürünleri daha da ucuza üretmeye itecektir! Bu noktada Çin, hem işgücü niceliği, hem işgücünün artan niteliği hem de ucuz olması nedeniyle daha avantajlı konumundadır. Yani ***nereden bakarsak bakalım, Trump’ın ticaret savaşının tek taraflı iş görmesi ve ABD’ye eski üstünlüğünü kazandırması pek mümkün değildir.***

Kapitalizm çelişik bir bütündür. Mesela sermaye kendi ulus-devletini yaratır ve onun koruyuculuğuna ihtiyaç duyar ama aynı zamanda ulus-devlet engeline takılmadan sınırsızca dünyaya yayılmak, en kârlı alanlara yuvalanmak, farklı ülkelerin sermaye gruplarıyla yatırımlara girişmek, kendini sınırsızca üretmek ister. Amerikan, Çin, Alman tekellerinin rekabeti, aynı zamanda bu devletlerin de rekabetidir. Trump, Şi ya da Putin’in hareket tarzını ABD, Çin ve Rus emperyalizminin çıkarları belirlemektedir. Kuşkusuz Trump’ın ticaret savaş politikası tekelci sermayenin bir kesiminin çıkarlarıyla örtüşürken, bir başka kesimin çıkarlarıyla çatışmaktadır. Hatta bu politika kimi noktalarda Trump’ı destekleyen tekelci kesimlerin çıkarlarını da baltalamaktadır. Doğasında rekabet ve kâr olan farklı

çıklarına sahip sermayenin ve onun politikacılarının hareket tarzının çelişki üretmemesi mümkün değildir. Örneğin Hükümet Verimliliği Bakanlığı adı altında yönetime dâhil edilen ve adeta ikinci başkan gibi hareket eden Elon Musk, geçen yıl Şangay’da ikinci bir Tesla fabrikası daha açtı. Bu tekelin dünya genelinde otomobil satışı düşerken, Çin’de artarak 657 bine çıktı.⁵¹ Musk’ın ya da Çin’de 70 binden fazla şirketin sahibi olan diğer Amerikalı kapitalistlerin Trump’ın ticaret savaşına karşı tutumları nedir?

Kapitalizm, tüm ülkelerin dâhil olduğu ve karmaşık iktisadi ilişkiler temelinde birbirine bağlandığı bütünsel bir dünya ekonomisi yaratmıştır. Dünya ekonomisini bir ağa benzetmek mümkün. Kapitalizmin geliştiği ve dünya pazarının oluştuğu dönemde bu ağın iç örgüsü ve dokusu son derece gevşektir. Zaman ilerledikçe dünya ekonomisinin iç kenetlenmesi artmıştır. Fakat özellikle SSCB’nin çöktüğü ve tüm kürenin kapitalizme açıldığı 1990’larla birlikte, bu ağın iç örgüsü alabildiğine sıkılaşıp bütünsel bir doku meydana getirmiştir. ***Bugünkü dünya ekonomisi kapitalizmin varoluş biçimidir ve bu noktadan geri dönülmesi düşünülemez.*** Böyle bir dünyada ABD niteliğinde hegemon bir gücün içe kapanabileceğini düşünmek emperyalist kapitalist sistemin doğasını anlamamak olur. Kapitalizmde küreselleşmecî ya da içe kapanmacı/izolasyonist gibi mutlak kategoriler yoktur. Bir dönem serbest ticaretin, bir başka dönem ise şu ya da bu ölçüde korumacılığın savunulmasını sağlayan sermayenin ihtiyaçlarıdır. Mesele şu ki Trump, kapitalizmin tarihsel sınırlarına ulaşp tıkanıldığı ve dünya ekonomisinin girift ilişkiler temelinde bütünleştiği bir dönemde ticaret savaşı yürütüyor. Bu da kaçınılmaz olarak sistemin bağrındaki çelişkileri çok daha fazla keskinleştirip yeni ve sarsıcı krizlerin önünü açıyor.

51. <https://www.cgtnturk.com/tesla-cinde-satis-rekoru-kirmaya-devam-ediyor>
https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_the_United_States

McKinley ve Trump

Ticaret savaşını yeniden kızıştıran ve ilhak politikasını gündeme getiren Trump, kimi ABD başkanlarına referanslar vererek söylemine tarihsel bir arka plan kazandırmaya çalışıyor. Bunlardan birisi, 1897-1901 arasında başkanlık yapmış William McKinley’dir. Trump, yemin töreninde şöyle dedi: “Başkan McKinley, gümrük tarifeleri ve tanrı vergisi yetenekleri sayesinde ülkemizi çok zenginleştirdi.” McKinley, ABD’nin devasa bir sanayi gücü haline geldiği ve dünyanın atölyesine dönüştüğü bir dönemde başkanlık yaptı. Elektriğin, elektrikli motorların, içten patlamalı motorların, telgrafın, telefonun üretime ve günlük yaşama damga basmaya başladığı, çelik üretiminde yeni yöntemlerin kullanıldığı, üretici güçlerin sıçramalı şekilde geliştiği bu dönem, ikinci sanayi devrimi olarak adlandırılmaktadır. ABD, zengin doğal kaynakları olan, bir kıta büyüklüğündeki verimli topraklarda yükselen yeni bir emperyalist güç konumundaydı. ABD ve Almanya gibi emperyalist ülkelerin yükseldiği, hegemon güç İngiltere’nin ise gerileme sürecinde olduğu bu dönemde McKinley gümrük vergilerini ağırlaştırarak tekelci Amerikan sanayisini daha da güçlendirdi. ***O dönem ABD güçlü potansiyellere sahip yükselen bir sanayi deviyken, bugün bu alanda gerileme içindedir. O dönem hegemonyasının sarsılıp gerilemesinden doğan krizle boğuşan İngiltere’yken, bugün ABD’dir.***

McKinley dönemi, dünya pazarının sıçramalı büyüdüğü ve dünya ekonomisindeki iç bağların güçlendiği bir dönemdi. O dönem küreselleşme süreci hareket halindeydi ve dünya ekonomisi tam bir bütünleşmeye ulaşmamıştı. Fakat zamanla bu süreç olgunlaşarak emperyalist kapitalizmin ayrılmaz bir unsuru haline gelmiş ve dünya ekonomisi organik bir yapı kazanmıştır. Nitekim bunu ABD’nin Çin ve Meksika’yla olan karmaşık ekonomik ilişkilerinde de görüyoruz. Geçmişten farklı olarak günümüzde Amerikan tekellerinin bu ülkelerde çok büyük yatırımları var. Sanayi şirketleri Meksika, Çin veya Güney Asya’ya taşındığı ve önemli bir kısmı rekabet gücünü kaybedip sektörden çıktığı için ABD’nin belirli açılardan sanayisi zayıflamıştır.

Trump, ek gümrük vergileriyle Meksika’da üretim yaparak ABD pazarında satış yapan Alman, Çin, Japon otomobil tekellerini vurmuyor yalnızca, aynı zamanda bu ülkede üretim yapan Amerikan tekellerini de vuruyor. Yüksek gümrük vergileri kaçınılmaz olarak Meksika ve Çin’de üretim yapan Amerikan tekellerinin maliyetlerini artırıp rekabet güçlerini azaltacaktır. Mesele yalnızca otomobil de değil. Meksika, sebze meyveden diğer gıda ürünlerine kadar ABD’nin gıda tedarik zincirinde en üst sırada yer alıyor. Bu ve birçok açıdan McKinley ile Trump dönemi arasında, ticaret savaşı politikası dışında pek bir benzerlik yoktur.

Trump’ın McKinley’i referans vermesinin ve övmesinin bir başka nedeni daha var: 1898’de kıskırtıp başlattığı savaşta ABD, İspanya’yı yenmiş, McKinley yönetimi Filipinler, Puerto Rico, Hawaii ve Guam’ı ele geçirip ilhak etmişti. Kuşkusuz ABD’nin işgalci, yayılmacı ve ilhakçı politikasının tek temsilcisi McKinley değil. ABD bağımsızlığını kazandıktan yarım yüzyıl sonra, egemenler Amerika kıtasının tamamında hâkimiyet kurma arzularını açıktan dile getirmeye başladılar. Başkan James Monroe 1823’te yıllık Kongre konuşmasında kendi ismiyle anılan Monroe Doktrini gündeme getirdi. Latin Amerika’da İspanyol sömürgeciliğine karşı başlayan bağımsızlık mücadelesi neredeyse tüm ülkelerde başarıya ulaşmıştı. Alt-kıtadaki muazzam zenginliği sömürmeyi ve arka bahçesine dönüştürmeyi hedefleyen ABD, Avrupa’nın buraya daha fazla müdahale etmesinin önüne geçmek istiyordu. O günden sonra bu doktrin, ABD’nin kıtadaki dış politikasının ana çerçevesini oluşturdu.

Monroe Doktrini aynı zamanda işgal ve ilhaklarla ABD’nin toprak olarak büyümesini de amaçlıyordu. Daha sonra bu doktrin, ABD’nin kıtadaki yayılmacılığını ideolojik olarak meşrulaştıran **Manifest Destiny** (Belirlenmiş Kader) söylemiyle birleşti. Güya ABD’nin batıya doğru genişlemesi tanrı tarafından Amerikan halkına verilen bir haktı, alını yazıydı, kutsal bir görevdi. Doğaüstü bir içerikle doldurulan bu yayılmacı ve ilhakçı politika, 1846-48 arasında Amerikan-Meksika savaşına yol açtı. Bugün Kaliforniya, Nevada, Utah, New Mexico,

Arizona, Colorado eyaleti olarak bilinen muazzam büyüklükteki topraklar ABD'nin kontrolüne geçti. Meksika ve Amerikan yerlilerinin topraklarının işgal edilmesi, bağımsız bir devlet olan Texas'ın ele geçirilmesi, kimi tartışmalı topraklara el konulması Manifest Destiny söylemiyle meşrulaştırıldı. Bu tarihsel gerçekliğe rağmen Trump, utanmadan Meksika Körfezinin adını Amerikan Körfezi olarak değiştiren bir kararname imzaladı. Google ve Apple gibi teknoloji tekelleri de hemen onun izinden giderek haritalarında bu değişikliği uyguladılar.

Kanada, Grönland, ilhak politikası ve hayaller!

Trump, 8 Ocakta Kanada'nın ABD'yle birleştiğini gösteren bir harita yayınladı. Trump'ın Grönland ve Kanada'ya el koymak istemesi ABD emperyalizminin, en azından bugünkü yönetimin yeni bir döneme hazırlandığını gösteriyor. Biliyoruz ki kapitalizmin tarihi işgal, katliam ve sömürgecilik tarihidir. Kapitalizmin yükselişine büyük güçlerin başka ülkeleri işgal ve ilhak etmesi, buraları sömürgeleştirilmesi eşlik etmiştir. Kapitalizmin tekeli aşması olan emperyalizmin ilk dönemine de damga basan işgaller, ilhaklar ve sömürgecilik olmuştur. Bununla birlikte, ***emperyalizmin özünü sömürgecilik oluşturmaz. Emperyalizm, tekeli finans kapitalin pazarlar üzerinde kıran kırana rekabetine, dünyanın büyük güçler tarafından nüfuz alanlarına bölünmesine ve uluslararası siyasetin bu temelde şekillendirilmesine dayanır.*** Yani emperyalist devletler, herhangi bir ülkeyi işgal ve ilhak etmeden de sahip oldukları ekonomik ve askeri güç sayesinde nüfuzlarını dayatabilirler. Özellikle İkinci Dünya Savaşının ardından açılan döneme emperyalizmin işgal ve ilhak temelinde yayılması değil, tekeli mali sermayenin gittiği ülkelerde nüfuz kurmasına dayalı yayılmacılığı damgasını bastı. ABD'nin askeri ve siyasi aygıtıyla iç içe geçmiş tekellerin Latin Amerika'da nasıl darbeler örgütlediklerini biliyoruz. Fakat bu devletler siyasi bir varlık olarak bağımsızlıklarını korumuşlardır ki bu, uluslararası siyasal düzenin gereği idi. Bu yüzden, 11 Eylül'ün ardından ABD Afganistan ve Irak'ı işgal etmesine rağmen

ilhak etmedi, bu ülkeler biçimsel olarak bağımsızlıklarını korudular. Hatta ABD bu ülkelere özgürlük ve demokrasi götürme iddiasındaydı. Çünkü emperyalist emellerinin içeride ve uluslararası siyasal alanda kabul edilip meşru görülmesini istiyordu.

Ne var ki halkalar halinde genişleyen Üçüncü Dünya Savaşı ve derinleşen hegemonya krizi, uluslararası düzenin fiilen çözülmesine neden olmuştur. ***Verili koşullar emperyalist güçleri pazar ve nüfuz alanlarının paylaşılması çerçevesini aşmaya, bir kez daha doğrudan toprakları paylaşmaya zorluyor.*** Nitekim emperyalist rekabette kuşatılıp köşeye sıkıştırılan Rusya, Ukrayna topraklarını işgal ve ilhak ederek bu doğrultuda bir adım atmıştır. Şimdi Ukrayna'daki savaşı sona erdirmek üzere Rusya'yla masaya oturan Trump yönetimi, de facto olarak ilhakı tanıyacağını söyleyerek bir dönemin sona erdiğini ilan etmiş oluyor. Çünkü zamanın ruhuna uygun hareket etmek isteyen Trump'ın kendisi de işgal ve ilhak politikasını savunuyor. Bu söylemi emperyalist politikasını hayata geçirmek için bir tehdit olarak kullanıyor.

Öncelikli amacı Çin'i durdurmak olan ABD'nin yeni emperyalist politikasının üç sütun üzerinde yükseldiğini söyleyebiliriz. **Bir:** "Üretici ulus" sloganıyla içeride sanayi yatırımlarının artırılması, bu istikamette ticaret savaşının kullanılması ve dünya imalat üretiminde liderliğin ele geçirilmesi. **İki:** Yeni teknolojilere hayat veren nadir toprak elementleri, kritik mineraller/madenler, enerji kaynakları ve ticaret yolları üzerinde denetim sağlamak! Hedefteki ülkelere boyun eğdirmek için her türlü tehdit ve zorbalığın kullanılması. Bu boyun eğdirme, Grönland'ın satın alınması, işgal edilmesi ya da bağımsız görünerek sessizce teslim olması gibi farklı biçimlerde gerçekleşebilir. Keza Kanada'nın uluslararası alandaki ekonomik ve siyasal faaliyeti üzerinde tam bir ABD denetimi kurulabilir. Bu durumda Kanada bağımsız gözükse de fiilen bir eyalet derekesine düşürülmüş olacaktır. Böyle bir durumda Amerikan ekonomisinin büyüklüğü ve rekabet gücü çok daha fazla artacaktır. Trump, Hindistan ve AB'yi de içine alan devasa bir ekonomik blok oluşturarak Çin'in karşısına dikilmek

istiyor. Üç: Rusya'yı Çin'den uzaklaştırmak, en azından belirli alanlarda tarafsız hale getirmek! Bu doğrultuda Rusya'nın işgal ettiği Ukrayna topraklarının ilhakını kabul etmek, Ukrayna'nın NATO'ya girmesinin önünü kapatmak ve her iki taraftan da tavizler kopartıp savaşı bitirmek!

Bu noktada, Grönland ve Kanada'nın ABD için neden bu kadar önemli olduğuna kısaca bir göz atalım. Topraklarının devasa büyüklüğüne rağmen nüfusu küçük olan Kanada, muazzam doğal kaynaklara sahip bir ülkedir. G7 içinde yer alan Kanada, uluslararası siyasette etkisiz olsa da gerçekte emperyalist bir güçtür. Esasında Kanada tarihsel olarak İngiltere'nin nüfuz alanıdır. Nitekim hâlâ İngiltere kralını devlet başkanı olarak kabul ediyor. Fakat uluslararası siyasette gerileyen İngiliz emperyalizminin Kanada üzerindeki nüfuzu azalırken, ABD'ninki artmıştır. ABD, hem NATO hem de NORAD⁵² dolayısıyla Kanada üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Ancak bu kadarı da Trump yönetimine yeterli gelmiyor.

Danimarka'ya bağlı özerk bir bölge olan Grönland, Kuzey Kutbu ya da Arktik Okyanusu olarak tanımlanan, buzullarla kaplı devasa bölgenin bir parçasını oluşturuyor. Kuzey Amerika, Asya ve Avrupa kıtalarının anakaralarının kuzey kısımları Arktik bölgesinin içindedir. Arktik'te en büyük kara alanına sahip ülkeler Rusya, Kanada, Danimarka/Grönland ve ABD/Alaska'dır. Arktik'teki emperyalist rekabetin kızışmasının bir nedeni, kapitalizmin yol açtığı küresel iklim değişikliği nedeniyle bu bölgedeki buzulların her sene daha fazla erimesidir. Bilim insanları, son 30 yılda Arktik'teki en eski ve en kalın buz tabakasının yüzde 95 oranında eridiğini dile getiriyorlar. 15 yıl sonra bu bölgenin yaz aylarında tamamen buzsuz kalabileceği söyleniyor. Buzulların erimesiyle kuzey denizinin taşımacılıkta çok önemli bir rota haline gelmesi bekleniyor. Şu anda Batı Avrupa'dan Doğu ve Uzak Asya'ya gitmek isteyen bir gemi için Akdeniz ve Süveyş Kanalı en hızlı ve en verimli rotadır. Fakat Kuzey Kutbu rotasının oluşmasıyla birlikte

52.Kuzey Amerika Havacılık ve Uzak Savunma Komutanlığı-North American Aerospace Defense Command

Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika arasında deniz taşımacılığı kısalıp hızlanacaktır.

Ne var ki kuzey buz denizini ve Grönland'ı önemli kılan yalnızca yeni bir deniz rotasının açılabilir olmasından değil. Grönland zengin petrol, doğal gaz, kömür, lityum, titanyum, grafit, kobalt, çinko, demir, kurşun, bakır, altın gibi enerji ve hammadde rezervlerine de sahiptir. AB'nin kritik saydığı 34 hammaddenin 25'ine ev sahipliği yapıyor ve bu özelliğiyle Trump'ın ağzını sulandırıyor. ABD, Çin'in Grönland'da madencilik yatırımları yapmasını ya da kimi şirketlerin hisselerini satın alarak kendine yer açmasını engellemek için Danimarka ve AB'ye yoğun baskı yapıyor. Nitekim bu kapsamda Çin'le yapılan kimi maden projeleri iptal edildi. Bu kritik hammaddeler üzerinde Çin tekeli kırılmak isteyen ABD, Grönland'a bir şekilde el koymayı planlıyor. 1946'da Grönland'ı satın almak istemiş, bu hedefine ulaşamayınca Danimarka'dan devasa bir uzay ve askeri üs inşa etme izni koparmıştı. Şimdi Trump, ABD'nin yarım kalan bu hayalini, zorbalıkta çok daha ileri giderek tamamlamak istiyor.

Ukrayna paylaşım masasında

Trump, Çin'i kuşatma ve durdurma hedefi doğrultusunda ABD'nin enerjisini emen çatışma ve savaş alanlarını azaltarak Asya Pasifik'e odaklanmak istiyor. Bunun için Ukrayna'daki savaşın son bulması ve en azından Ortadoğu'da belirli bir dengenin kurulması gerekiyor. Üç yıl önce Rusya Ukrayna'yı işgal ettiğinde, ABD-İngiliz bloku SSCB'nin Afganistan'da girdiği çıkmazın benzerini Ukrayna'da Rusya'nın yaşamasını arzu ediyordu. Oysa iki kutuplu dünyada bu işgalin dünya ekonomisi üzerinde herhangi bir etkisi yoktu. Bugünkü savaş, dünya kapitalizmine derinden entegre olmuş, üstelik kapitalist üretim sürecinde yeni teknolojiler için hayati önemdeki nadir toprak elementleri ve kritik minerallerin yoğun olarak bulunduğu ülkelerde yaşanıyor. Keza her iki ülke de dünyanın tahıl ambarı konumundadır.

Sonuçta Batı blokunun Rus ekonomisini yıkıma sürüklemek üzere

başlattığı ağır yaptırımlar hedefine ulaşmadı. Rusya, özellikle Çin'in yardımıyla izolasyonu kırdı. Askerileşen ekonomi toparlanırken, Rusya belirli bir süre patinaj yapsa da yeni ve çok daha büyük toprak parçalarını ele geçirdi. Savaşın uzaması, Batı blokunda Ukrayna'nın nereye kadar destekleneceği tartışmasını doğurdu. Çünkü Batı'nın askeri yardımı çeşitlenip daha ileri silah sistemlerini kapsarken, NATO'nun savaşa daha fazla müdahil olma olasılığı artıyordu. Nitekim Rusya, Ukrayna'nın uzun menzilli füzeleri kullanmasına yeni tip füzelerle (Oreşnik) yanıt verdi. Bu füzeler, verili savunma sistemleri tarafından durdurulamayan özelliklere sahip. Geline evrede ABD, doğrudan bir savaşa sürüklenmeyi göze almadan Ukrayna'da Rusya'nın ilerleyişini durduramayacağını görüyor. Bu savaş devam ederken ABD'nin Çin'i kuşatma ve durdurma stratejisinin kesintiye uğrayıp pörsüyeceği açıktır.

Aslında Trump gibi birisi olmadan kaç zamandır Batı kampında yaşanan çıkmazlığın aşılması pek mümkün değildi. Zaten bir diktatör olmayı arzulayan ve bu şekilde hareket eden Trump, aynı kumaştan meslektaşısı Putin'in iş tutma tarzına hayran birisi. Üstelik bir tüccar olan Trump, açıkça yalan söylemeyi bir üstünlük sayıyor, "ben yaptım oldu" diyerek hızlıca manevra yapabiliyor, bunun sonuçlarına aldırıyor. Onun gibilerinin çılgın ve pervasız kişilikleri ile kıvrak hareket tarzları, tam da böylesi dönemlerde iş görmektedir. Nitekim Trump, seçim sürecinden başlayarak Ukrayna'daki savaşa karşı olduğunu, kendisinin iktidarda olması durumunda bu savaşın olmayacağını ve onu durduracağını söyledi. "Biden ulusumuz için bir utanç kaynağıydı" diyerek tüm suçu onun yönetimine ve müesses nizama yıkarak sorumluluktan kaçması, ona hızla makas değiştirme fırsatı veriyor. NATO'nun kuşatma politikasında aşırı uca gittiğini ve Rusya'yı kıskırttığını söylemekten bile geri durmadı: "Biden Ukrayna'nın NATO'ya girmesini desteklemese bu savaş çıkmazdı." Putin'le ilişkisinin çok iyi olduğunu ve Rusya'nın savaşı bitirmek için bir şeyler yapmak istediğini söylerken, özellikle Ukrayna lideri Zelenski ve AB ülkelerini eleştiriyor.

Trump ile Putin'in telefon görüşmesinin ardından ABD-Rusya müzakereleri 18 Şubat'ta Suudi Arabistan'da başladı. Trump, Ukrayna'yla birlikte AB'nin müzakerelerden dışlandığını ve görüşmelere çağrılmadığını söyleyen Zelenski'yi aşağılayıp bir diktatör ilan etti. "Bir düşünün, mütevazı derecede başarılı bir komedyen olan Volodimir Zelenski, ABD'yi, kazanılamayacak ve hiç başlamaması gereken bir savaşa girmesi için 350 milyar dolar harcamaya ikna etti. Ancak bu savaşı ABD ve Trump olmadan asla sonlandıramayacak." Bu ifadelerin ardından ise Zelenski'nin seçime girmemiş bir diktatör olduğunu, elini çabuk tutması gerektiğini, aksi halde ülkesini kaybedeceğini, Rusya'yla savaşı bitirmek için başarılı bir müzakere yürüttüklerini söyledi. Geçerken bir konunun altını çizelim: Zelenski, "savaşı Ukrayna'dır, o halde müzakere masasında biz de olmalıyız, başkası bizim adımıza hareket edemez" diyor. Fakat gerçek şu ki Ukrayna'da savaşı aynı zamanda Rusya ile ABD'dir. Zelenski yönetimi ABD-Batı blokunun bir kuklası konumundadır. Bu iki emperyalist gücün müzakere/paylaşım masası kurması, eşyanın doğası gereğidir.

Fakat yine de soralım: Rusya'ya çiçek uzatan, Putin'i öven Trump'ın Zelenski ve AB'ye karşı son derece sert tutum almasının arkasında başka ne olabilir?

Rusya cephesinde bir haklılık duygusu yaratmak isterken, aynı zamanda onu büyük bir güç olarak kabul ettiğinin mesajını veriyor. Trump ile Putin'in Ukrayna ve Ortadoğu'nun paylaşılması ve bir denge oluşturulması konusunda fikir birliğine vardıkları anlaşılıyor. Böyle bir anlaşmanın ilk belirtisi, 350 bin kişilik orduya sahip Esad rejiminin direnmeden düşmesiydi. ABD-Rusya heyetlerinin görüşmesini değerlendiren Putin'in sözleri de bunu doğruluyor: "Karşılıklı çıkar alanları olan çeşitli konularda çalışmalara yeniden başlamak için ilk adımı attık. Bunlar arasında Ortadoğu'yla ilgili meseleler, küresel enerji piyasaları ve uzay alanındaki işbirliği de yer alıyor."

Trump yönetiminin Savunma Bakanı Pete Hegseth'in 12 Şubat'taki

NATO toplantısında Ukrayna'nın 2014 öncesi sınırlarına dönmesini beklemenin ve NATO üyeliğinin gerçekçi olmadığını söylemesi dikkat çekiciydi. Rusya, yaklaşık olarak Ukrayna'nın dörtte birini işgal ve ilhak etmiş durumda. Trump, bu işgal ve ilhakı sorun etmeyeceği mesajı vererek savaşın kimi anlaşmalarla bitmesini istiyor. Şu anda Rusya'nın Çin'den uzaklaştırılması ABD'nin en büyük amacıdır. Çünkü Çin ekonomik bir devken, Rusya büyük ve gelişmiş bir silah endüstrisine sahiptir. Zaten uzun yıllardır emperyalist bir blok olarak hareket eden bu iki gücün ilişkisi, Ukrayna savaşıyla daha da pekişmiştir. ABD ise SSCB'yle Çin'i birbirinden uzaklaştırma taktiğini güncelliyor. Richard Nixon'ın 1972'de Mao'yla görüşmesinin ardından ABD Çin'i tanımış ve onun SSCB'den uzaklaşmasının önünü açmıştı. Şimdi Trump, Ukrayna'da Rusya'ya istediğini vererek onu Çin'den uzaklaştırmak istiyor. *Wall Street Journal* gazetesine konuşan **ABD Başkan Yardımcısı Vance'in "Putin'in Çin'le bir koalisyonda küçük kardeş olması onun çıkarına değil"** kışkırtıcı sözlerini bu anlamda değerlendirmek gerekiyor. Vance, aslında Rusya'nın büyük bir güç olduğunu ve buna uygun olarak ABD'yle "eşit" ortaklık ilişkisi kurabileceğini mi söylüyor? Kuşkusuz eski ittifakların dağılması ve yenilerinin kurulması emperyalist rekabetin doğası gereğidir. Fakat Trump'ın Ukrayna hamlesiyle Rusya ile ABD arasında bir ittifakın gelişmesi birçok sebepten dolayı kolay değildir. ABD'nin geçmişte Rusya'ya verdiği sözleri tutmadığı, NATO'nun genişlemesi meselesinde onu aldattığı hatırlanarak sorulabilir: Rusya neden ABD'ye güvenerek Çin'le arasını bozsun? Buna karşın Ukrayna'da istediğini alan, yıkıcı ekonomik yaptırımların kalkmasını sağlayan ve aslında savaşı kazanan Rusya, Çin'e mahkûm olmaktan çıkarak daha serbest hareket edebilir.

Ukraynalı egemenler, ABD-İngiliz blokunun gazına gelip Ukrayna'yı adım adım emperyalist savaş alanına dönüştürecek koşullar yarattılar. 2014 Maidan eylemleriyle Ukrayna'da Rusya yanlısı hükümet devrildi ve iktidar Batı yanlısı kesimlerin eline geçti. Bu eylemlerin başını çeken ve Nazi sembolleri kullanan faşist örgütler, siyasal ve toplumsal alanı şekillendirmeye başladı. Neticede ABD-İngiliz blokunun

Rusya'yı kuşatmak için Ukrayna'yı NATO'ya alma yönündeki adımları ve Karadeniz'de sürüp giden kışkırtıcı eylemleri 22 Şubat 2022'de savaşın patlamasına neden oldu. Rusya önce Kievi düşürüp kendinden yana bir hükümet kurmak istedi ama bunu başaramayınca hedef daraltıp ülkenin doğu ve güney kısmına odaklandı. ***Her alanda ağır tahribata uğramış Ukrayna, şimdi ABD ve Rusya tarafından paylaşım masasına yatırılmış durumda.*** Putin, ABD'ye nadir toprak elementi alanları sunmaya hazır olduklarını söyleyerek Trump'a göz kırıyor.

Zelenski ise derin bir hayal kırıklığıyla efendilerine seslenip dışlanmasına ağlıyor. Trump, ülkedeki nadir toprak elementleri, kritik minareler ve limanlar üzerinde mutlak bir denetim kurmak istiyor. Ukrayna, ABD tarafından tanımlanan 50 kritik hammaddenin 23'üne, AB tarafından tanımlanan 34 kritik hammaddenin ise 26'sına ev sahipliği yapıyor.⁵³ Trump, 500 milyar dolar değerindeki kritik hammaddenin ABD'ye verilmesini istiyor ki bunun adı "savaş tazminatı"ndan başka bir şey değildir. Sürekli benzer cümleler kurarak şöyle diyor: "Ortaya koyduğumuz tüm para karşılığında bize bir şeyler vermelerini istiyorum. Yani nadir elementler ve petrol istiyoruz. Ne alabilirsek." İşte AB'nin desteğini alan Zelenski onun bu isteğine direndiği için aşağılanıp dışlanıyor. Fakat bir kukla olan Zelenski'nin Trump'ın bu zorbaca talebine ve baskısına uzun süre direnmesi mümkün değildir.⁵⁴

53. <https://www.mining.com/ukraine-and-us-partner-in-critical-minerals-sector/>

54. Nitekim makalemizin ikinci kısmını oluşturan bu bölümünün yayımlanmasından üç gün sonra, 28 Şubat'ta Zelenski Beyaz Saray'ı ziyaret etti. Fakat Trump ve yardımcısı Vance tarafından kameraların önünde azarlandı, aşağılandı ve kovuldu. Trump, canlı yayında bir güç gösterisi yaptı. Kuşkusuz bu güç gösterisinin tek hedefi Zelenski değildi. Trump, Zelenski'den 30 gün geçerli olmak üzere Rusya ile bir ateşkes anlaşması yapmasını istiyor, o da bunun karşılığında garantiler verilmesini talep ediyordu. Arka planda ise nadir toprak elementleri konusu vardı. Zelenski, Trump'ın istediği nadir toprak elementleri anlaşmasını kabul etmeye hazırdı ve fakat ABD'nin Ukrayna'yı desteklemeye devam etmesini ve daha yıkıcı silahlar vermesini talep ediyordu.

Trump, AB'nin başkenti sayılan Brüksel'e "cehennem çukuru" diyor. Müzakerelerden dışladığı AB'yi eleştirip aşağılıyor ve Avrupa ülkelerinin liderlerine kendi planına boyun eğmeleri gerektiği mesajı veriyor. Ukrayna'nın NATO ülkesi olmadığını ve eğer güvenlik garantisi istiyorlarsa bunu AB'nin yapması gerektiğini söyleyerek, "hadi bakalım, ABD olmadan ne yapabileceğinizi görelim" anlamında meydan okuyor. BM Genel Kurulunda, Ukrayna'nın hazırladığı ve AB'nin desteklediği "Rus güçlerinin derhal geri çekilerek savaşın sonlandırılması" önerisine ABD'nin "hayır" oyu vermesi gerçekten de ilginç ve tarihi önemde!

Ukrayna savaşının ardından Rus kültür ve edebiyatına bile nefretle saldıran, Dostoyevski ve Çaykovski'yi yasaklayacak kadar zıvanadan çıkan AB ülkelerinin egemenleri, Trump'ın umursamaz, küçümseyici ve dışlayıcı tutumu karşısında ne yapacaklarını şaşırmış durumdalar. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Polonya gibi ülkelerin liderleri 17 Şubat'ta Paris'te bir araya gelip Trump'ın Rusya'yla birlikte Ukrayna'yı paylaşmasına karşı ne yapabileceklerini tartıştılar ama ortaya bir sonuç çıkmadı.

ABD-İngiliz blokunun Rusya'yı kışkırtmak için Ukrayna'yı kullanmasına ses çıkartmayan AB ülkeleri, savaş ve işgal başladıktan sonra da bağımsız bir tutum alacak irade gösteremediler. Rusya'yla önemli ekonomik ilişkileri olan ve sanayisinin bel kemiğini ucuz Rus doğal gazı oluşturan Alman emperyalizmi – özellikle Yeşillerin siyasetinde en açık şekilde kendini dışa vurdu–, tam anlamıyla savaşçı bir çizgi benimsedi. Almanya ve Avrupa'ya ucuz doğal gaz taşıyan Kuzey Akım boru hatları patlatıldığında bile bunu sorgulayamadılar ve ABD'nin pahalı doğal gazına mahkûm oldular. Bunun bir sonucu olarak Alman sanayisinin rekabet gücü zayıflarken, kıta genelinde enflasyon daha fazla yükseldi, emekçilerin tepkisini ise bu siyaseti eleştiren faşist partiler örgütledi.

Trump, 8 Mayıs'ta ABD ile Ukrayna arasında nadir toprak elementleri anlaşmasının yapıldığını açıkladı.

Keza AB ülkeleri NATO'nun desteklenmesi kapsamında daha fazla silahlanmaya para ayırdılar ve elbette bu silahları ABD'den aldılar. AB ülkelerinin ithal ettiği silah ve silah sanayisine ait ürünlerin yüzde 60'ından fazlası ABD'den gidiyor. Amerikan silah tekelleri muazzam paralar kazanıyorlar ama Trump ülke GSYH'nin yüzde 5'ini silahlanmaya ayırmalarını ve ABD'den daha fazla silah almalarını istiyor. Aksi halde NATO'nun onları savunmayacağını söyleyerek tehdit ediyor. Ticari tavizler kopartmak, AB'nin ama özellikle de Almanya'nın Çin'le olan ekonomik ilişkileri kesmesini ve ona karşı kendisiyle birlikte hareket etmesini istiyor. Çünkü otomobil ve kimya tekelleri başta olmak üzere Alman şirketlerinin Çin'de büyük yatırımları var. Bu tekeller için Çin hem ucuz üretim yeri hem de kârlı pazar anlamına geliyor. Özetle, Ukrayna savaşıyla kuyruğu kıstırıp ABD'nin arkasına geçen ve emperyalist rekabette bağımsız bir siyaset izleyemeyen AB'nin konumu zayıfladı. Şimdi Trump, Putin'le birlikte Ukrayna'yı paylaşım masasına yatırırken AB'yi dışlıyor ve hatta onun zayıf konumundan daha fazla yararlanmaya çalışıyor.

Trump'ın yeni ticaret savaşı ABD'yi kurtarabilir mi?

ABD Başkanı Donald Trump, 2 Nisanda tüm ülkelerden yapılan ithalata asgari yüzde 10 gümrük vergisi getirdiğini, Çin ve AB dâhil 60'tan fazla ülkeye ise değişik oranlarda ek gümrük vergisi uygulayacağını açıkladı. Söz konusu Trump olunca; şov, yalan ve burjuva ikiyüzlülüğü en uç noktasına varıyor. Trump, 2 Nisanı “kurtuluş günü” ilan etti. Ona göre yeni vergi tarifeleri, ABD açısından “ekonomik bağımsızlığın ilanı” anlamına geliyor. Trump, sıklıkla ABD'nin başka ülkeleri zengin ettiğini ve artık bu aptallığın bittiğini söylüyor: “Akıllı olmaya başlayacağız ve tekrar çok zengin olacağız.” Böylece önceki başkanlar ve yönetimler aptalken, kendisi ABD'yi kurtaran süper kahraman oluyor.

Marx'ın vurguladığı gibi kapitalist üretim ilişkilerinin dünyası,

çarpıtılmış ve tepetaklak edilmiş bir dünyadır. Kapitalist sistemdeki çürüme derinleştikçe, bunu yansıtırçasına, gerçekliğin baş aşağı çevrilmesi, giderek her şeyin bir şova dönüşmesi ve sanal olanın gerçeklik olarak algılanması en uç noktasına kadar varır. Ekonomik ve politik dengeler yeniden ABD emperyalizminin çıkarları temelinde kurulmazsa tüm dünyayı ateşe vermekle tehdit eden, Gazze’de Filistin halkının cesetleri üzerine turistik cennet kuracağını söyleyen faşist Trump, Nobel Barış Ödülünü almak istiyor! Emperyalist-kapitalist sistemin hegemon gücü ABD değilmiş gibi, emperyalist rekabette üstün gelmek üzere alabildiğine kızıştırdığı ticaret savaşını “ekonomik bağımsızlık” ve “kurtuluş günü” olarak sunuyor. Elbette gerçeğin bu olmadığını o da biliyor ama gerçek kimin umurunda? Bir taraftan Amerikan emperyalizminin çıkarlarını garanti altına alırken, öte taraftan da emekçi kitlelerin bilincini bulandırmak ve onları arkasından sürükleyerek siyaseten güçlü olmak istiyor. Nitekim şovunu inandırıcı kılmak için yeni tarifelerle birlikte Amerikan üreticileri/patronları ve işçileri için dezavantajlı dönemin bittiğini ilan ediyor.

Trump’ın kızıştırdığı ticaret savaşları, küresel dünya ekonomisinin nasıl girifti ilişkiler temelinde şekillendiğini ve bütünleşik bir karakter kazandığını bir kez daha gözler önüne serdi. Dünya ekonomisi ve ticaretinin Trump’ın 2 Nisanda duyurduğu yeni gümrük tarifelerinden olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdı ve nitekim bu yüzden ertesi gün başta ABD olmak üzere sayısız ülkede borsa düşüşleri yaşandı. Dünyanın en büyük ekonomik gücü ABD’nin yürüttüğü ticaret savaşının uluslararası ticareti derinden etkilememesi ve bir karmaşa yaratmaması zaten düşünülemezdi. Nitekim Trump, 9 Nisanda yeni bir karar alarak 75 ülkeyi kapsayan ek gümrük vergisi tarifelerinin 9 Temmuza kadar ertelendiğini açıkladı. İki gün sonra ise, bu kez iPhone dâhil Çin’de üretilen bazı teknoloji ürünlerinin yeni gümrük vergilerinden muaf tutulacağını duyurdu. Zira Yüksek gümrük vergileri nedeniyle, iPhone’un satış fiyatının üç katına çıkacağı hesaplanıyordu.

Küresel teknoloji pazarını araştıran *Counterpoint* şirketine göre, Apple’ın ABD’de sattığı iPhone marka akıllı telefonların yüzde 80’i

Çin’de üretiliyor. Apple’ın Çin’den sonra iPhone’u ürettiği bir başka ülke Hindistan. Şirket, 2028’e kadar satışa sunacağı iPhone’ların yüzde 25’ini bu ülkede üretmeyi planlıyor. MacBook ve iPad gibi markalar, üretimlerinin bir kısmını Vietnam’a kaydırmış durumdalar. Kuşkusuz kâr susuzluğunu gidermek isteyen Amerikan tekelleri için Çin, hâlâ en önemli ülke konumunda. Çin, hem ucuz ve gelişmiş işgücüne hem de kapitalist üretim için muazzam bir altyapıya sahiptir. Mesela Şangay’daki fabrikada 2023’te 947 bin araç üreten Elon Musk’ın Tesla’sı, elektrikli otomobil üretiminin yüzde 51’ini Çin’de yapıyor. Özetle Trump’ın yüksek gümrük vergileri; Çin, Hindistan veya Vietnam malı adı altında ABD’ye giren ama gerçekte Amerikan tekellerinin dışarıda ürettiği metallerin fiyatını artırmakta, satışlarını ve kârlarını düşürmektedir.

Tam da bu yüzden Çin, Hindistan, Vietnam, Tayvan, Bangladeş, Kamboçya, Meksika gibi ülkelere uygulanan yeni gümrük vergileri, ABD egemen sınıfı içinde sürüp giden krizi daha da alevlendirdi. Mesela Amazon, gümrük vergilerinin ürünlerin fiyatlarını nasıl artırdığını internet sitesinde göstermeye ve tepki çekmemeye dönük bir planlama yaptı. Fakat Trump yönetimi, bu planı “düşmanca ve siyasi bir eylem” olarak adlandırıp sert bir şekilde bastırdı. Yeni gümrük tarifeleriyle birlikte, Musk ile Trump arasında baş gösteren gerilim ise sonunda keskin bir kopuşa dönüştü. Musk, Çin’den ithal edilen mallara uygulanan yüksek gümrük vergisinin geri çekilmesi çağrısı yaptı ve Trump’ın ticaret danışmanı Peter Navarro’yu hedef aldı. Musk’ın kardeşiyse doğrudan Trump’ı hedefe koydu: “Trump’ın aslında nesiller boyunca en yüksek vergi uygulayan Amerikan Başkanı olduğunu kim düşünebilirdi ki? Trump, gümrük tarifesi stratejisiyle Amerikan tüketicisine yapısal ve kalıcı bir vergi uyguladı.” Gerilim ve çatışma, Musk’ın Hükümet Verimliliği Bakanlığından istifa etmesiyle ve açık bir düşmanlıkla sonuçlandı.

Oysa daha bir ay önce Trump, Musk için pazarlamacılığa soyunmuş ve Beyaz Saray bahçesinde Tesla marka otomobilin reklamını yapmıştı. Kapitalist kibrin iki ayaküstüne dikilmiş hali olan Trump ve Musk,

çıkartlarının çatıştığı noktada bir anda düşman oldular. Musk, Trump'ın Jeffrey Epstein'in listesinde yer aldığını söyleyerek tam cepheden saldırıya geçti. Bill Clinton gibi isimler dâhil Amerikan egemen sınıfının birçok ünlü isminin ve Trump'ın çocuklarla seks videoları olduğu, kadın ve çocuk pazarlayan Epstein'in bu yüzden cezaevinde intihar süsü verilerek öldürüldüğü uluslararası bir sır olarak herkesin dilinde! Dün ikinci başkan gibi hareket eden Musk, şimdi düşman ilan ettiği Trump'ı Epstein üzerinden yoğun şekilde baskı altına almış durumda ve konu gündemden düşmüyor. Musk bununla da yetinmeyip, yerleşik Amerikan düzenini ifade eden iki partili sistemi eleştirip Amerika Partisini kurduğunu açıkladı.

Kuşku yok ki ticaret savaşları, tüm dünyayı derin bir istikrarsızlığa sürükleyen ve İkinci Dünya Savaşının ardından kurulan yerleşik uluslararası düzenin çökmesine yol açan emperyalist hegemonya krizinin ve bunun bir ifadesi olan Üçüncü Dünya Savaşının ekonomik cephesini oluşturuyor. Bu nedenle, Trump'ın ticaret savaşı hem emperyalist güçler arasındaki rekabeti hem de ABD egemen sınıfı içindeki gerilimi büyütüyor. Trump ve egemen sınıfın bir kesimine göre, sanayi üretimi Çin ve Güney Asya ülkelerine kaydığı, yeni teknolojiler dâhil birçok alanda ABD rekabet gücünü kaybettiği için uluslararası alanda hegemonyasının gerilemesini durduramıyor. Birçok yönden eksik olmakla birlikte, bu tespit yanlış değil. Fakat bu durumda sorulması gereken soru şudur: Amerikan tekelleri neden Çin'e ve Güney Asya ülkelerine taşındılar? Çünkü muazzam birikim düzeyine ulaşan sermaye, ancak bakir pazarlara taşarak, buraları dönüştürerek, ucuz işgücünü sömürerek kâr susuzluğunu giderebilir. Marx'ın analiz ettiği üzere, biriken sermaye doğrudan yatırımlar veya finansal araçlar yoluyla yeniden üretim sürecine katılarak değerlenmek zorundadır, aksi halde sermaye değersizleşir. Vurguladığımız gibi, Amerikan tekelleri için Çin yalnızca ucuz ve nitelikli işgücü merkezi değil, aynı zamanda muazzam nüfusu nedeniyle devasa bir pazar konumundadır!

Trump, yüksek gümrük vergileri uygulayarak yurt dışına gitmiş sermayeyi yeniden ülkeye çekmek, imalat sektörünü canlandırmak,

böylece ithalatı ve dış ticaret açığını azaltmak, ABD'nin rekabet gücünü artırmak istiyor. Büyük kapitalistlere vergi indirimi getiren, vergi yükünü artan ölçüde emekçilere yıkan, başta sağlık olmak üzere kamu hizmetlerini daha fazla kısan Trump'ın "Büyük Güzel Yasa Tasarısı"nın hedefi de aynı; vergi indirimleriyle üretimi kamçılama ve şirketleri içeriye çekmek! Ne var ki bu ülkedeki işgücü hem Çin ve Güney Asya ülkelerine göre çok daha pahalıdır hem de üretim sürecinde kullanılan hammadde ve ara mamul malları temin edip tedarik zincirlerini yeniden oluşturmak zor ve son derece masraflıdır. Ucuz işgücü sömürsü temelinde şu ana kadar şekillenmiş üretim ağlarını ve tedarik zincirlerini akşamdan sabaha, büyük gerilimlere, çatışmalara ve krizlere yol açmadan parçalamak mümkün değildir. ***Küresel dünya ekonomisi, ülke ekonomilerinin ortalama bir toplamı değil, tüm ülkeleri uluslararası üretim bantlarıyla birbirine bağlayan karmaşık bir bütündür.*** Şu örneğe bir bakalım: Trump yönetimi, nefret dolu bir söylem ve şiddet eşliğinde göçmenleri sınır dışı etmeye başladığında, tarım ve turizm sektöründeki kapitalistlerin zılgıtını yedi. Çünkü Latin Amerika'dan giden, kayıtlı kayıtsız göçmen işçilerin ucuz emek gücü olmadan bu sektörlerdeki kapitalistler yüksek kârlar elde edemezler. Nitekim Trump, bu sektörlerdeki göçmen işçilerin ne kadar önemli olduğu konusunda aydınlanarak, göçmenleri geri gönderme politikasını yumuşatmak zorunda kaldı. Bu örnek, Amerikan tekellerinin neden koşarak geri dönmeyeceğini ve sanayi sektörünün eski düzeyine döndürmenin neden zor olduğunu yeterince açıklıyor.

Trump dâhil tüm ABD yönetimlerinin amacı, Çin'in dizginlenemeyen yükselişini frenlemek ve durdurmaktır. Bu yüzden Trump, ağır gümrük vergileriyle Çin'i afallatıp arzu ettiği ticari tavizleri koparmaya çalışıyor. Fakat Çin, hem Trump'ın 2018'de şiddetlendirdiği ticaret savaşının deneyimine sahiptir hem de o günden bugüne birçok alanda çok daha fazla ilerleme kaydetti ve dünya pazarındaki etkisini daha da büyüttü. Nitekim Çin, Trump'ın 2 Nisanda getirdiği yüzde 34 oranındaki ek gümrük vergisine aynı ölçüde karşılık verdi ve iki emperyalist güç arasında gümrük vergisi artışı bir anda adeta açık artırma dönüştü. Birkaç gün içinde ABD gümrük vergilerini yüzde

145'e, Çin ise yüzde 125'e çıkardı. Lakin günümüzde dünya ticareti açısından bu emperyalist bilek güreşinin uzun süre devam ettirilmesi mümkün değildir. Bu yüzden iki emperyalist gücün temsilcileri görüşüp 90 günlüğüne ateşkes ilan ettiler ve bir taraftan pazarlıkları sürdürürken, aynı zamanda yeni kararlar bu “ateşkesi” şimdilik devam ettiriyorlar.⁵⁵

ABD yönetimi, onlarca ülkeyi kapsayan ve 90 günlüğüne ertelenen ek yüksek gümrük tarifelerini gözden geçirerek 1 Ağustosta uygulamaya koydu. Trump, ABD ile anlamlı ticari bir ilişkisi bulunmayan onlarca ülkeyi de kapsayan 139 ülkeye, yüzde 15 ila yüzde 40 arasında değişen gümrük vergileri getiren kararnameyi imzaladı.⁵⁶ En başından itibaren Trump'ın esas amacı, ABD ile en çok ticaret yapan ülkeler üzerinde şok etkisi yaratarak onlarla tek tek anlaşmalar yapmak; ticari tavizler koparırken aynı zamanda Çin'in pazar ve tedarik zincirlerinden dışlanması sağlamaktır. Bu kapsamda ilk karşılıklı gümrük anlaşmasını İngiltere ikincisini ise Vietnam ile gerçekleştirdi. 23 Temmuzda Japonya, 28 Temmuzda AB ve 31 Temmuzda da Güney Kore'yle gümrük anlaşması yapıldı. Hem AB hem de Japonya ve Kore mallarına yüzde 15 gümrük vergisi uygulanacak. Bu anlaşmalar son derece karmaşıktır ve ne ölçüde ABD'nin derdine derman olacağı belirsizdir.

Trump, AB ülkelerinden giden mallara yüzde 50 oranına kadar gümrük vergileri uygulayacağını duyurmuştu. Varılan anlaşmaya göre, otomobil dâhil tüm AB ürünlerine yüzde 15 oranında vergi uygulanacak. Burada esas önemli olan yüzde 15'lik vergiden ziyade, AB'nin ABD'den 750 milyar dolarlık silah ve enerji ürünü alacağını vaat etmesi. Zaten Trump, üye her ülkenin NATO kapsamındaki harcamalarını artırmasını da zorunlu hale getiren bir karar aldırması ve

55. ABD-Çin arasında varılan yüksek gümrük vergilerinin ertelenmesine dönük ateşkes, 12 Ağustosta son buluyor. Taraflar, bu ateşkesin uzatılması kararı aldılar.

56. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/07/further-modifying-the-reciprocal-tariff-rates>

bunun anlamı Amerikan silah tekellerinin daha fazla silah satmasıdır. Ayrıca ABD'ye 600 milyon dolarlık sermaye yatırımı yapılacağı da var anlaşmada ama bunun yapılıp yapılmayacağı belirsizdir. Üstelik bu anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için AB üyesi 27 ülkenin parlamentolarında onaylanması gerekiyor. Başta Fransa olmak üzere birçok AB ülkesi bu anlaşmaya karşı çıkıyor.

Trump, 2 Nisanda Vietnam'a yüzde 46 oranında gümrük vergisi koyduğunu açıklamıştı. İki ülke arasında yapılan anlaşmaya göre, Vietnam'dan ABD'ye giren mallara yüzde 20 gümrük vergisi uygulanacak. Bunun yanı sıra, "trans-nakliye" kapsamındaki mallara uygulanacak vergi oranı yüzde 40 olacak. Bu ikinci uygulamanın hedefi doğrudan Çin! Çünkü ABD'nin yüksek gümrük vergilerinden kaçınmak isteyen Çin, ürünleri Vietnam'a taşıyıp oradan ihraç ediyor. Çin mallarının Vietnam kimliği kazanması sanıldığı kadar zor değil. Ayrıca Çin, 2018'den bu tarafa ABD'nin yükselttiği gümrük duvarlarını aşmak için üretiminin bir kısmını Bangladeş, Kamboçya ve Vietnam gibi ülkelere taşımış durumda. Kuşkusuz Trump, üçüncü ülkelerle anlaşmalar yaparak Çin'i sıkıştırıp hareket alanını kısmen sınırlandırabilir ama dünyanın ikinci ekonomik devini izole ederek amacına ulaşamaz.

ABD'nin ileri teknolojide Çin'in liderliği ele geçirmesini durdurmayı başarması mümkün değildir. Zira Çin, zaten birçok noktada ABD'nin önüne geçmiş bulunuyor. Avustralya Stratejik Politika Enstitüsü'nün *Kritik Teknolojileri İzleme Endeksi*, yayınladığı raporla, ABD karşısında kritik ve ileri teknolojide liderliği ele geçiren Çin'in kısa sürede nasıl muazzam bir dönüşüm geçirdiğini gözler önüne seriyor. **64 kritik teknoloji içinde savunma, uzay, enerji, çevre, yapay zekâ, biyoteknoloji, robotik, siber güvenlik, bilgi işlem, ileri malzemeler ve temel kuantum teknolojileri yer alıyor.** Endeks, bir ülkenin araştırma performansı, stratejik hedefleri ve gelecekteki bilim ve teknoloji kapasitesi hakkında önde gelen bir gösterge sunuyor.⁵⁷ *Kritik Teknolojileri İzleme Endeksine* göre, Çin 64 kritik teknolojinin

57. <https://www.aspi.org.au/programs/critical-technology-tracker/>

57'sinde başı çekiyor. Raporda ABD'nin uzun yıllar boyunca kurduğu güçlü tarihsel üstünlüğünü kaybettiğinin altı çiziliyor. 2003-2007 arasında ABD, 64 kritik teknolojinin 60'ında öndeydi. Aynı dönemde Çin, yalnızca üç alanda liderliği elinde tutuyordu. 2013 ile 2017 arasında Çin, 64 teknoloji alanının 28'inde ABD'nin önüne geçerken, bizzat Trump'ın iktidarda olduğu dönemde büyük bir sıçrama kaydetti. Raporda şöyle deniliyor: “Son 21 yıl içinde Çin, 2000’lerin sonları ile 2010’ların ortalarında küresel araştırmada orta sıralarda yer alan bir ülkeden, günümüzde bir araştırma ve bilim gücüne dönüşmeyi başardı.”⁵⁸

Trump, kendisiyle birlikte ABD'nin düşüşünün durduğunu iddia ediyor ama hâlihazırdaki durum bu değil. ABD'nin tarihsel düşüşü yalnızca ticaret savaşlarıyla durdurulamaz ve yukarıdaki verilerin de ispatladığı üzere durdurulamıyor. Gümrük vergileri sayesinde ticaret açığının bir parça azaltılması, ne sanayi sektörünü arzu edilen düzeyde canlandırmaya yeter ne de ABD'ye o eski üstünlüğünü kazandırır. ABD egemenleri tam da bugünleri öngörerek, rakipleri henüz zayıfken harekete geçerek 2001'de “sonsuz savaş” başlattılar. Üçüncü Dünya Savaşının startını veren ve her alanda emperyalist hegemonya mücadelesini kızıştıran ABD, küresel ölçekte planladığı hedeflere ulaşamadı. ABD emperyalizminin tarihsel düşüşünün durdurulamaması, egemen sınıf içinde derin bir yarıлма ve krize dönüştü. Seçimi kaybeden Trump'ın 6 Ocak 2021'de iktidarı vermemek için bir hükümet darbesi girişiminde bulunması, egemen sınıf içindeki yarıلمانın en keskin ifadesiydi. Trump, başarılı olamadı ve geri çekildi. Fakat dört yıl sonra yeniden ABD başkanlık koltuğuna oturdu.

Trump, önceki dönemden farklı olarak, bu kez birçok teknoloji tekelinin de desteğini alıyor. Ancak Musk örneğinde gördüğümüz üzere, egemen sınıf içindeki kavga, kırılma ve yer değiştirmeler nedeniyle yeni ittifak ve saflaşmalar oluyor. ABD'nin tarihsel

58. https://ad-aspi.s3.ap-southeast-2.amazonaws.com/2024-08/ASPIs%20two-decade%20Critical%20Technology%20Tracker_1.pdf

düşüşünün doğurduğu keskin çelişkiler, yalnızca egemen sınıf içindeki çatışmayı körüklemiyor. Aynı zamanda işçi sınıfı kitlelerinin burjuva partilerine ve sömürü düzenine olan öfkesinin büyümesine de neden oluyor. Son yıllarda patlayan ve neredeyse tüm ülkeye yayılan protesto dalgaları da gösteriyor ki ABD, sınıf çelişkilerinin ve sınıf mücadelesinin en keskin yaşandığı ülkelerin başında geliyor. Trump'ın ikinci kez seçilmesi üzerine bir değerlendirme yapan *New York Times* gazetesi, başarısız olması durumunda Amerikan halkının sola kayacağına dikkat çekiyordu. Bu nedenle Trump, hem egemen sınıf içindeki krizi yumuşatmak hem de emekçi kitlelerin öfkesini bir şekilde düzen içine kanallize etmek zorunda. ***Trump, bir Bonaparte gibi en yukarıda, güya hem kapitalistlerin hem de işçilerin çıkarını savunan ve sorunlarını çözen bir büyük adam olma hevesindedir!*** Yerleşik burjuva demokratik düzenin hiçbir kural ve engeline takılmadan, sonsuz bir yetkiyle hareket etmek istiyor. Kuşkusuz Trump'ın kendisini kral ve Süpermen ilan etmesi, onun narsist, kibirli ve büyülenmeci kişiliğinden bağımsız değil. Ancak tarihin belirli bir uğrağında olayların gelişimi bu kişilikleri iktidar zirvesine çıkartır ve onların iktidar hırsıyla düzenin ihtiyaçları örtüşür.

Tarih, geriye düşen hegemon bir gücün bir daha eski konumuna dönemediğini gösteriyor. Bu konuda, bir zamanlar üzerinde güneş batmayan imparatorluk İngiltere'nin durumu fikir verebilir. İngiltere'nin hegemonyasına meydan okuyan Almanya, Birinci Dünya Savaşında yenildi ama uluslararası siyaset bir daha eski konumuna dönmedi. Yani emperyalist sistemin hegemonya krizi gerçek anlamda çözülemedi ve kaotik bir ara dönem yaşandı. Bir kıta büyüklüğünde verimli topraklara sahip olan ve gelişmiş bir sanayi gücüne dönüşen ABD, daha bu yıllarda emperyalist sistemin liderliğine göz diken devletlerden biriydi. SSCB'nin kapitalizmden kopması, Avrupa'da yükselen devrimci mücadele ve emperyalist güçlerin birinci savaşta kesin olarak hesaplaşamaması, uluslararası burjuva siyasette büyük kaosa yol açmıştı. İşçi sınıfının devrimci mücadelesini faşizmle ezen Alman emperyalizmi, hegemon gücü tayin etmek üzere yeniden silahların gücüne başvurdu. 70 milyon insanın öldüğü ve atom

bombasının kullanıldığı İkinci Dünya Savaşının kesin galibi ABD emperyalizmiydi.

Kapitalizmin ve aynı zamanda emperyalist sistemin merkez ülkeleri konumunda olan İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya uzun bir tedrici gerileme sürecindedir. Geçmişe kıyasla, bu ülkelerin uluslararası siyasette tuttuğu yer önemli ölçüde ağırlık kaybetmiştir. Kuşkusuz ABD hâlâ emperyalist sistemin hegemonu konumundadır ama hegemonyasının çözülüşünü ve tarihsel düşüşünü de durduramamaktadır. Elbette buradan hareketle, ABD'nin hegemon güç olmaktan çıkacağı ve onun tahtına, Rusya'yı yanına alan Çin'in oturacağı da söylenemez. ***Çin, dünyanın ikinci dev ekonomisine ve ileri teknoloji ülkesine dönüşmüş olmasına rağmen, emperyalist sisteme ekonomik, askeri, siyasi, ideolojik ve kültürel olarak öncülük edebilecek bir tarihsel konumda değildir.*** Mevcut hegemon gücün eski konumunu sürdüremediği ama rakip güçlerin de onun yerine geçecek kapasitede olmadığı tarihsel bir kriz sürecinin içindeyiz.

Günümüzde birçok emperyalist ve bölgesel gücün varlığı ve emperyalist hegemonya mücadelesinin gerçek anlamda küresel bir karakter kazanmış olması, sorunu son derece karmaşık bir düzeye taşıyor. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, birinci ve ikinci emperyalist savaş, genel hatlarıyla, aslında bir Avrupa savaşıydı⁵⁹ ve hegemonya mücadelesinin alanı dardı. Oysa bugün, başta ABD ve Çin olmak üzere irili ufaklı sayısız emperyalist ve bölgesel gücün dâhil olduğu ve tüm küreyi kapsayan bir hegemonya mücadelesi söz konusudur.

59. "Tam da bu yüzden 1914 öncesindeki ekonomik kriz de, ardından gelen savaş ve yıkım da esas olarak, kapitalist gelişmenin üssü olan Avrupa merkezliydi. Kapitalizm günümüzdeki gibi dünyanın tüm köşelerini fethedip kendine bağlayamamıştı ve 1929 bunalımının en sarsıcı etkileri ABD ve Avrupa'da yaşanmıştı. Aslında İkinci Dünya Savaşı da, Japonya'yı bir kenara bırakacak olursak, büyük ölçüde Avrupa merkezli bir savaştı. Kapitalizm 1970'lerde bir kez daha krizle sarsıldı; ancak SSCB ve Doğu Bloku'nun kapitalist sistemden kopuk olması, bu sarsıntının geniş coğrafyalarda derinden hissedilmesini engelledi." <https://gelecekbizim.net/kapitalizmin-tarihsel-krizi/>

Daha da önemlisi, bugünkü emperyalist hegemonya krizi, kapitalizmin tarihsel ömrünü doldurduğu bir dönemde yaşanıyor. Birçok gücün elinde nükleer silahların olması ve hâlihazırda emperyalist güçlerin daha önceki gibi doğrudan karşı karşıya gelememesi, hem dünyanın birçok bölgesinin sıcak savaş alanına dönüşmesine hem de emperyalist hegemonya krizinin uzatmalı bir karakter almasına neden oluyor. ***Kapitalizmin tarihsel sınırlarına ulaşması ve verili emperyalist güç ilişkileri nedeniyle, bugünkü hegemonya krizinin aşılması mümkün değildir.*** Tam da bu yüzden, Üçüncü Dünya Savaşı yeni ülkeleri içine alarak halkalar halinde genişliyor, her alanda kriz ve kaos büyüyor.

Akın Erensoy, 14 Şubat-2 Ağustos 2025

Neticede ulus-devlet ve dünya pazarı çelişkili bir bütündür. Gelenen aşama itibariyle küreselleşme geri döndürülemez bir olgudur. Ancak sermaye her adımında çelişkileri büyütür ve kendi engelini kendisi yaratır. Sermayenin hareket tarzı dünya ekonomisinin uluslararası bütünleşmesini ve iç kaynaşmasını üst düzeylere çıkartırken, aynı zamanda kapitalist krizin etkisini de küreselleştirir ve alabildiğine yıkıcı boyutlara taşır. ABD aksırdığında Çin'in nezle olması bundandır. 2008 krizinin kapitalizmi nasıl küresel ölçekte sarstığını, yıkımın çapını, şiddetini ve etkisini nasıl arttırdığını hatırlayalım. Bugünün dünyası ne 1900'lerin ne de 1930'ların dünyasıdır. Eğer ticaret savaşı genişler, gümrük duvarları yaygın bir şekilde yükseltilir, mal ve sermayenin dolaşımı engellenirse, kapitalist dünya pazarının büyük bir yıkımla karşı karşıya gelmesi kaçınılmaz olacaktır.

GELECEK BİZİM
SOSYALİZM

www.gelecekbizim.net